

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická



Rigorózní práce

**Vyživovací povinnost k dítěti
v teorii a právní praxi**

Mgr. Arnošt Zikmund

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická



Katedra občanského práva

Rigorózní práce

Občanské právo a civilní proces

**Vyživovací povinnost k dítěti
v teorii a právní praxi**

Mgr. Arnošt Zikmund

Plzeň 2018

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne

.....

Mgr. Arnošt Zikmund

Poděkování:

Tímto bych chtěl poděkovat JUDr. Alexandrovi Šimovi za čas mi věnovaný při psaní této práce, za ochotu a cenné připomínky.

Obsah

1. Úvod

2. Historie právní úpravy vyživovací povinnosti v Československu a následně v České republice..... 1

2.1. *Období první Československé republiky (1918-1938)* 1

2.2. *Období protektorátu Čechy a Morava* 8

2.3. *Poválečné Československo - období 1945 - 1963*..... 9

2.4. *Období od roku 1963 do současnosti*..... 11

3. Charakteristika vyživovací povinnosti 13

3.1. *Právní zakotvení vyživovací povinnosti* 13

3.2. *Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti* 14

4. Základní principy a znaky výživného 18

4.1. *Promlčení výživného*..... 18

4.2. *Trestněprávní rovina promlčení*..... 20

4.3. *Započtení pohledávky výživného* 21

4.4. *Konkurence a přednost vyživovacích povinností*..... 22

5. Rozsah vyživovací povinnosti 29

5.1. *Odůvodněné potřeby dítěte* 29

5.2. *Schopnost dítěte se živit, jeho majetkové poměry a tvorba úspor* 31

5.3. *Požadavek shodné životní úrovně rodiče a dítěte*..... 36

5.4. *Schopnosti a možnosti povinného rodiče*..... 43

5.5. *Příjmy povinného rodiče* 44

5.6. *Hledisko osobní péče o dítě ze strany rodiče* 49

5.7. *Vzdání se výhodnějšího zaměstnání a nepřiměřená majetková rizika* 50

5.8. *Podnikatel a prokázání jeho příjmů* 51

5.9. *Potencialita příjmu*..... 55

6. Tezaurace výživného 61

6.1. *Tezaurace výživného u povinného v konkurzu podle insolvenčního zákona v praxi* 63

7. Zálohované výživné 71

7.1. *Legislativní proces k přijetí zákona o zálohovaném výživném* 71

7.2. *Hmotněprávní zakotvení zákona o zálohovaném výživném* 72

7.3. Dopad přijetí zákona o zálohovaném výživném na státní rozpočet.....	75
7.4. Zahraniční úprava zálohovaného výživného.....	76
7.5. Pozitiva a negativa návrhu zákona o zálohovaném výživném.....	78
8. Vymáhání výživného v rámci exekučního řízení	83
8.1. Definice pojmu exekuce	83
8.2. Exekuční titul.....	84
8.3. Průběh exekučního řízení	86
8.4. Způsoby provedení exekuce	87
8.5. Exekuce pozastavením řidičského oprávnění.....	88
8.6. Úroky z prodlení u výživného	91
9. Vyživovací povinnost ve Velké Británii.....	94
9.1. Právní zakotvení vyživovací povinnosti ve Velké Británii	94
9.2. Úprava hmotného práva vyživovací povinnosti ve Velké Británii	96
9.3. Příjem povinného rodiče	97
9.4. Jednotlivé sazby příjmu povinného rozhodné pro určení výživného	97
9.5. Okolnosti ovlivňující výši výživného u jednotlivých sazeb příjmu.....	98
9.6. Určení výše výživného u podnikajícího povinného rodiče	100
9.7. Opravné prostředky proti rozhodnutí CMS	101
10. Závěr	102
Summary	107
Resumé.....	110
Seznam použité literatury.....	113
<i>Monografie</i>	<i>113</i>
<i>Odborné články</i>	<i>116</i>
<i>Soudní judikatura.....</i>	<i>118</i>
<i>Internetové a další zdroje.....</i>	<i>121</i>

1. Úvod

Oblast rodinného práva, resp. vyživovací povinnosti vždy patřila mezi základní stavební kameny právního řádu. Vyživovací povinnosti k dítěti je společností přikládána značná důležitost. Alimentace a vyživovací vztahy jsou totiž jedním z nejvyšších projevů rodinné solidarity a zajišťují funkčnost rodiny.¹ Dovolím si tvrdit, že v současné době a poměrech, které panují ve společnosti, je nezbytné, aby stát disponoval kvalitní právní úpravou rodinně právních poměrů.

Moderní „zrychlená“ doba přinesla pro každodenní život mnohá pozitiva. V rámci rodiny bych tato vnímal např. v možnosti elektronické komunikace mezi rodiči a dětmi v případě jejich odloučení, byť by takový kontakt jistě neměl být primárním, nahrazujícím osobní setkání. Negativum spatřuji v nestálosti a do jisté míry i netrpělivosti, popř. neschopnosti řešit nastalé partnerské problémy, kdy tyto vedou často k rozpadu manželství či ukončení partnerského soužití. Z dat Českého statistického úřadu vyplývá, že se intenzita rozvodovosti v Československu, popř. České republice začala po roce 1989 výrazně měnit. S nástupem „nové“ doby již nebyl rozvod považován za něco nemyslitelného a svou roli sehrála i určitá liberalizace rozvodové legislativy. Zatímco v roce 1953 bylo rozvedeno každé desáté manželství, na počátku nového tisíciletí se pohybovala rozvodovost již okolo 50% (maximum v roce 2010).² Popsaná skutečnost soudům rapidně zvýšila opatrovnickou agendu, jelikož zákonnou podmínkou pro rozvod manželství je předchozí soudní úprava poměrů rodičů k nezletilým dětem.

Je nutno si uvědomit, že rozvod je pro dítě obrovským zásahem do jeho života. S ohledem na výživné však výraznější negativum spatřuji ve skutečnosti, že čím dál větší množství dětí vyrůstá v nesezdaných partnerských svazcích. V případech ukončení partnerského soužití nemají rodiče povinnost si mezi sebou určitým způsobem upravit poměry ke svému dítěti, tj. i výživné. O možné nepříznivé situaci dítěte se tak nejen soud, ale ani orgán sociálněprávní ochrany dětí nemusí dozvědět. Velmi často se rodiče na poměrech k dítěti domluví pouze na ústní bázi, která je však v případě jakéhokoliv sporu nedostačující a může přinést řadu problémů (např. absence exekučního titulu a s tím spojené obtíže s jeho vymáháním, promlčení práva na jednotlivá plnění výživného z důvodu, že

¹ Nález Ústavního soudu ze dne 30.9.2014, sp.zn. II ÚS 2121/14

² Terezie Štyglarová, Eva Kačerová, *Obrat v rozvodech*, Český statistický úřad [online], [cit. 15.ledna 2018], dostupné na WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/0b00225862>

výživné je možno přiznat nejdéle tři roky zpětně ode dne zahájení soudního řízení).

Rodinnému právu, zejména problematice výživného, jsem se podrobně věnoval při svém působení v advokátní kanceláři. Ve většině případů jsem měl „štěstí“ a v rodinně právním sporu zastupoval klienty, s jejichž nároky jsem byl lidsky ztotožněn. Z pozice advokátního koncipienta však není možné nápad případů selektovat a vybírat si pouze ty subjektivně legitimní, a tak jsem hájil i zájmy klientů, o jejichž oprávněnosti jsem přesvědčen nebyl. Koncipientskou praxi jsem vykonával i v trestně právní rovině a věnoval se tak povětšinou případům zanedbání povinné výživy podle § 196 zák. č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku (dále také jen „tr. zákoník“). Více než dvouletá praxe v advokátní kanceláři mi poskytla celou řadu cenných zkušeností. Postupem času jsem došel k závěru, že právní teorie je mnohdy na míle vzdálená konkrétním praktickým problémům. Nelze také opomenout emoční stránku věci, která rodinně právní spory bohužel nezřídka kdy doprovází a je často překážkou konstruktivního řešení věci. Vysoké nároky jsou kladeny v tomto kontextu zejména na soudce opatrovnických soudů a advokáty. V této oblasti práva působí ex lege taktéž pracovníci sociálně právní ochrany dětí, byť jsem byl bohužel i svědkem jejich neodborného až lajdáckého přístupu k plnění pracovních povinností. Takový přístup samozřejmě v pořádku není a dehonestuje práci příslušného úřadu. Mohou nastat i jiná pochybení. Z vlastní zkušenosti vím, jak složité je udržet si v některých případech profesní odstup a nepropadat emocím. Pro taková „selhání“ jistě pochopení mám, jelikož ne každý disponuje schopností udržet si patřičný odstup a ve věci se osobně neangažovat.

Nejen ze shora uvedených důvodů považuji rodinné právo za zcela zásadní právní odvětví. Jedná se o velmi zajímavou problematiku, ve které se prolíná pozitivně právní úprava se soudní judikaturou, byť jistý deficit spatřuji ve skutečnosti, že rodinně právní spory nemá ve své agendě Nejvyšší soud ČR. Tento se tak může k předmětné problematice vyjádřit pouze stanoviskem, jak tomu učinil například v roce 2016.³

V rámci své rigorózní práce bych se pokusil nastínit pozitivně právní úpravu institutu výživného v návaznosti na soudní judikaturu, kterou v této oblasti považuji za velmi zdařilou, schopnou dotvářet a interpretovat jednotlivá

³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012.

ustanovení zákona. Rigorózní práce by tak, i v kontextu mého působení v advokátní kanceláři, měla obsahovat celou řadu praktických poznatků, odkazů na aktuální judikaturu soudů a v neposlední řadě též kritická zhodnocení příslušné pozitivní úpravy s návrhy de lege ferenda.

V první části své rigorózní práce stručně shrnu historii právní úpravy vyživovací povinnosti v Československu a následně i v České republice. Druhá část bude zaměřena na vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti spolu se základními znaky výživného. Poté se již dostanu k těžišti rigorózní práce. Tím bude část popisující rozsah vyživovací povinnosti, doplněná odkazy na aktuální judikaturu k jednotlivým zákonným podmínkám pro určení konkrétní výše výživného, tj. odůvodněným potřebám dítěte, jeho majetkovým poměrům, tvorbě úspor, požadavku shodné životní úrovně dítěte a rodiče, schopnostem a možnostem povinného rodiče, osobní péči rodiče o dítě, vzdání se výhodnějšího zaměstnání a podstupování nepřiměřených majetkových rizik ze strany povinného rodiče a potencialitě příjmu. Neopomenu rozpracovat ani problematiku prokazování příjmu rodiče, který je podnikatelem, kdy tato činí v praxi mnohé potíže. Přínosnou shledávám i kapitolu zabývající se exekucním vymáháním výživného spolu s popisem a kritickým zhodnocením novel občanského zákoníku a zákona o zvláštních řízeních soudních, na základě kterého lze již vymáhat k výživnému i příslušné úroky z prodlení. V následující části se budu věnovat hmotněprávní úpravě vyživovací povinnosti ve Velké Británii, tj. státu s angloamerickým právním systémem. V tomto kontextu provedu komparační porovnání s českou právní úpravou a taktéž se zaměřím na instituci nazvanou Child Maintenance Service, která ve Velké Británii autoritativně rozhoduje ve věcech výživného (soud je činný až v případném odvolacím řízení).

V předposlední části bych se věnoval teauraci výživného, v rámci které bych demonstroval užití tohoto institutu na konkrétním případě povinného rodiče, na jehož majetek byl prohlášen konkurz. V řízení jsem zastupoval matku oprávněného v řízení u Okresního a Krajského soudu v Českých Budějovicích.

Na závěr bych zhodnotil pozitiva a negativa připravovaného zákona o zálohovaném výživném s příslušnou komparací zahraničních právních úprav a taktéž i jeho dopad na státní rozpočet.

V rámci rigorózní práce tak uvedu zákonný rámec vyživovací povinnosti, avšak mou snahou a těžištěm práce bude interpretace zákonného textu soudní

judikaturou. Dále se pokusím upozornit na poznatky z praxe a taktéž i kriticky zhodnotím současný právní stav, resp. navrhovanou právní úpravu (zákon o zálohovaném výživném). Dle mého názoru by pouhé teoretické rozpracování dané problematiky nemělo žádný přínos. Z tohoto důvodu se pokusím shora uvedené okruhy přehledně rozpracovat a to za účelem případného praktického využití této práce studenty právnických fakult či advokáty např. při argumentační přípravě návrhů na určení přiměřeného výživného.

Dále dodávám, že vyživovací povinnost není pouze o formálním pojetí práva, ale má celospolečenský přesah. Pokud je společnost „nezdravá“, projeví se to i v rodinně právních vztazích. I tuto sociální a do jisté míry i etickou stránku věci ve své práci zmíním, byť jen ve stručnosti. Jsem si vědom, že se jedná o smělé cíle, ale věřím, že i s pomocí odborných konzultací, je budu schopen alespoň zčásti splnit.

2. Historie právní úpravy vyživovací povinnosti v Československu a následně v České republice

2.1. Období první Československé republiky (1918-1938)

Porážka Rakouska - Uherska v 1. světové válce a s tím související rozpad monarchie ve svém důsledku znamenal pro Evropu mnoho geografických změn. Negativní postoj Spojených států amerických k zachování monarchie, tj. k pokusům Rakouska - Uherska o federalizaci jednotlivých národů, umožnil zhmotnění vlasteneckých snah o vznik samostatného Československého státu. Z právního hlediska vznikl samostatný Československý stát dne 28.10.1918 a to zákonem Národního výboru československého č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného Československého státu (dále také jen „recepční norma“). Recepční norma byla účinnou již okamžikem svého vyhlášení. Není sporu, že podzimní měsíce roku 1918 byly velmi hektickým obdobím spojeným s výraznými antimonarchistickými náladami.

Požadovaná změna „starých“ pořádků však nemohla proběhnout bez zachování jisté kontinuity se zanikající monarchií a to zejména z pohledu právního řádu a snahou zachovat právní jistotu. Nově vznikající státní zřízení stálo na velmi křehkých základech. Stabilní právní prostředí bylo nutností a též i předpokladem úspěšného zakotvení československého státu v době po monarchii. Československý stát vstoupil v život a alespoň po přechodnou dobu se z právního hlediska stal východiskem článek č. 2 recepční normy, který jednoznačně stanovil, že „*veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“ Právní úprava rodinného práva, tj. i úprava vyživovací povinnosti nově vznikajícího Československého státu, tak byla komplexně převzata z právního řádu zanikající monarchie.

Shora uvedené přijaté řešení právní kontinuity však bylo bohužel komplikováno skutečností, že recepční normou byla právní úprava rodinného práva (obsažená zejména v ABGB – viz níže) převzata pouze pro české země (Čechy, Morava a Slezsko) a na Slovensku bylo užíváno uherské právo zvykové. Tato dvojkolejnost občanského práva samozřejmě nebyla nejvhodnější, avšak hned v prvních týdnech a měsících po vzniku Československa byla ze strany zákonodárců patrná vůle nežádoucí stav řešit. Již dne 14.11.1918 tak byl na první

schůzi Revolučního národního shromáždění projednáván historicky první návrh podaný dr. Boučkem, který se týkal reformy rodinného práva s důrazem na právo manželské.⁴ Ponechme stranou, že tato reformní snaha nebyla ve své původní, na tu dobu pravděpodobně příliš radikální formě (byť se jednalo o pouhých 6 paragrafů), úspěšná. Avšak skutečnost, že první snahy o reformu recipovaného právního řádu směřovaly právě na úpravu rodinného práva, svědčí o důležitosti, která mu byla přisuzována. I přes uvedené se s právní dvojkolejností potýkala první republika po dobu celé své existence a bohužel se s ní nedokázala úspěšně vypořádat.

Jak již bylo v úvodu naznačeno, původní myšlenka při vytváření recepční normy byla taková, že na jejím základě umožní převzatá rakousko-uherská úprava provizorně překlenout období trvající do okamžiku vytvoření právní úpravy pro Československou republiku. Logickou ambicí bylo vytvoření jednotného kodexu pro celé československé území. V rámci občanského kodexu by tak došlo i k úpravě rodinného práva.⁵ V prvních měsících po vzniku nového státu vedoucí představitelé nepochybovali o správnosti postupu potřebnému pro rychlé vytvoření předmětného občanského zákoníku s celouzemní platností. Zákonodárci vycházeli z úvahy, že se občanské právo dotýká každodenního života občanů, a proto je třeba vytvořit ucelený občanský kodex. Vyvstává otázka, zda snahy o vytvoření občanského kodexu ztroskotaly na důvodech politických, či byly v kontextu reality nového státu upřednostněny např. otázky sociální a hospodářské. Z dostupných informací nelze vyslovit kategorický závěr. Dle mého názoru se v jisté míře o politikaření pravděpodobně jednalo, avšak nový stát musel stále řešit i pozůstatky z 1. světové války a posléze i blížící se hospodářskou krizi. Přijetí občanského zákoníku tak bylo upozaděno.

Z těchto důvodů tak zůstal po celou dobu trvání první republiky stále v platnosti Všeobecný občanský zákoník č. 946/1811 Sb. z. s., vyhlášený pod názvem Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (dále jen "ABGB") ze dne 1.6.1811, účinný ode dne 1.1.1812. Na tehdejší dobu se jednalo v mnoha ohledech nadčasový kodex, který zakotvil potřebnou právní stabilitu a jistotu v rodinně právních vztazích. Na území Československa platil až do roku 1950.

⁴ KLABOUCH, J.: *Manželství a rodina v minulosti*. 1. vyd., Praha: Orbis 1962, s. 163.

⁵ VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., TAUCHEN, J., a kol. *Vývoj soukromého práva na území Českých zemí*. 1. díl. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 536-537 s. ISBN 978-80-210-6006-7.

Není jistě bez zajímavosti, že v Rakousku je platným doposud a zhruba tři čtvrtiny textu nebyly dotčeny žádnou z novel.

Východiskem předmětné právní úpravy bylo v té době tradičně kanonické právo. Část týkající se manželského práva, vztahů mezi rodiči a dětmi, poručenství a opatrovnictví byla obsažena hned v první části ABGB. Kodex vycházel v době monarchie z jediného možného rodinně právního východiska, tj. z patriarchálního rodinného členění. Výsadní postavení v rodině měl muž - otec. Ten rozhodoval o všech otázkách týkajících se právního postavení dítěte. Zejména se jednalo o oblast případných závazků dítěte, jeho výchově či správy majetku. V případě rozvodu rodičů upřednostňoval ABGB otce, kterému byly děti svěřovány do péče. Odlišně bylo přistupováno v této otázce pouze u dětí nízkého věku, kdy chlapci do 4 let a dívky do 7 let věku měly být svěřeny do péče matky. Na tehdejší dobu typická nerovnoprávnost mužů a žen byla zřetelná. Nelze se tedy divit, že ABGB zakotvoval i nerovnoprávnost v postavení manželských a nemanželských dětí.⁶

Vyživovací povinnost upravovalo ustanovení § 139 ABGB tak, že *„rodičové jsou vůbec povinni, děti své v manželství zrozené vychovávat, to jest: o život a zdraví jejich pečovat, slušnou výživu jim dávat, jejich síly těla i ducha vzdělávat a vyučováním v náboženství a v užitečných vědomostech základ k budoucímu štěstí jich klásti.“* Ustanovení § 155 ABGB sice zcela jasně deklarovalo nadřazené postavení manželských dětí nad nemanželskými, avšak ohledně vyživovací povinnosti tento rozdíl nebyl nikterak výrazný. Rozdíl spočíval v tom, že nemanželské dítě nemělo právo na to, aby se podílelo na životní úrovni otce, a tudíž požívalo pouze přiměřenou výživu (výživa slušná, přiměřená ke jmění otce nemanželského dítěte). Kodex ABGB umožňoval rodičům, aby se na výživném pro nemanželské dítě dohodli, a to formou narovnání, které však nesmělo být dle ustanovení § 170 ABGB na újmu práv dítěte. Matka měla též právo podat k soudu návrh, aby byl otec povinen složit u soudu částku výživy, která měla být dítěti v prvních třech měsících jeho života poskytnuta. Pokud otec zemřel, přecházela povinnost vyživovat dítě dle ustanovení § 171 ABGB na jeho dědice.

⁶ VESELÁ, R., SCHELLE K., HRUŠÁKOVÁ M., PADRNOS J., ŠTEFANCOVÁ D.: *Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 71-72, ISBN 80-86432-48-3.

Ve vztahu rodičů k dítěti kodex v převažující většině případů upřednostňoval otce. Ten byl také přednostně zodpovědný za materiální zabezpečení svého dítěte narozeného v manželství. Měl povinnost nést náklady na výživu, výchovu a zaopatření dítěte. Kodex ABGB matce v ustanovení § 141 přiznával plnění tzv. citovou stránkou osobní péče o dítě a jeho zdravotní stav. Vyjma nerovnoprávnosti rodičů ve vztahu k dítěti v otázce péče o dítě po rozvodu manželství či jeho rozluce nebo nerovnoprávnosti manželských a nemanželských dětí, obsahoval ABGB celou řadu pokrokových principů, které se uplatňují i v současnosti. Zejména se jedná o trvání vyživovací povinnosti otce, kdy tato již v 19. stol. nebyla omezena věkem dítěte, ale trvala až do chvíle, kdy se dítě bylo schopno samo žít, resp. najít si zaměstnání. Soudní judikaturou byla vyřešena i otázka úmyslného vyhýbání se práci ze strany dítěte. Za takové situace otec již dále vyživovací povinnost neměl a zanikala mu.⁷ Uvedené chování dítěte lze připodobnit k tzv. studiu pro studium, které v nedávné době řešil Ústavní soud České republiky.⁸ Z uvedeného lze vyzozorovat, že každá doba přináší obdobné problémy a je nepochybně zajímavé, jak rakousko - uherská jurisdikce dokázala již v 19. století pružně na nastalé zákonem neupravené situace zareagovat.

V tomto kontextu nepřekvapí, že kodex ABGB pamatoval i na případy, kdy otec nebyl schopen výživu svým dětem poskytovat a to již z důvodu své smrti či nemajetnosti. Pokud tato situace nastala, vyživovací povinnost přecházela na matku. Pokud ani matka nebyla schopna své vyživovací povinnosti vůči dětem dostát, subsidiárně nastupovali na místo povinných rodiče otce, následně pak rodiče matky. U nemanželských dětí za situace, kdy vyživovat dítě nemohl žádný z rodičů, nastupovala povinnost u rodičů matky, nikoliv rodičů otce. Tito k nemanželským dětem svého syna žádnou vyživovací povinnost neměli.⁹

Pro výši samotného výživného byly relevantní majetkové poměry otce a odůvodněné potřeby dítěte, tedy hlediska, ze kterých se při stanovení výše výživného vychází i v současné době. Pro určení potřeby dítěte a s tím související výši výživného byl rozhodným společenský stav otce a to zda se jednalo o dítě manželské či nemanželské. U majetkových poměrů otce, tedy zejména jeho

⁷ JURČÍK, R.: *Institut výživného v historickém kontextu*. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 1.

⁸ Nález Ústavního soudu, ze dne 30.9.2014, sp.zn. II. ÚS 2121/14

⁹ MIČÁNEK, Jan. *Právní postavení nemanželských dětí v ČSR: podle práva platného v zemích českých a se zvláštním zřetelem k odchylným ustanovením na Slovensku*. Brno: Brněnské tiskárny, 1947, s. 200.

výdělkem, užívala prvorepubliková soudní praxe tzv. Gerlichovo pravidlo, dle kterého byl výdělek otce rozdělen na určitý počet dílů v závislosti na počtu dětí. Pokud měl otec jednoho potomka, z výdělkem si ponechal tři díly a jeden díl připadl dítěti. V případě dvou dětí se výdělek otce rozdělil na pět dílů, kdy si otec opět tři díly ponechal, a dva díly připadly dětem. Otec měl ze svého výdělkem tedy vždy právo na tři díly, kdy jejich velikost závisela na počtu vyživovaných dětí.¹⁰ Toto pravidlo však zohledňovalo pouze dvě kritéria a to čistý příjem otce a počet dětí, což bylo nedostatečné, jelikož nebyly zohledňovány konkrétní odůvodněné potřeby dítěte. V praxi tak měl tento vzorec sloužit pouze jako prvotní klíč a do konečné výše výživného měly být promítnuty konkrétní okolnosti případu. Pro ilustraci uvádím, že v období první republiky činil průměrný plat dělníka v továrně 850 korun, rolník si vydělal průměrně 550 korun, učitel zhruba 1.100 korun a lékárník 1.300 korun. Dle příbramského právníka Bohuslava Lauschmanna se však reálná výše výživného za první republiky pohybovala v menších částkách, než by se dle uvedeného Gerlichova pravidla a průměrného platu vybraných profesí pohybovat měla, a to v částkách 100 - 150 Kč za měsíc.¹¹

Kodex ABGB pokrokově upravoval i poměrně ojedinělé případy, kdy nezletilé dítě disponovalo vlastním majetkem. Takový majetek pak spravoval otec dítěte, a pokud k tomu nebyl způsobilý, nastupovala na jeho místo matka dítěte, ale soudem určený správce. Dítě tak mohlo vlastnit majetek dle § 16 ABGB jako kterákoli jiná osoba, avšak jeho správu mohl vykonávat pouze jeden rodič - otec. Nepochybnou výhodou byla skutečnost, že výnos z tohoto výlučného majetku dítěte mohli rodiče použít na úhradu nákladů za výživu dítěte. Odlišnost byla opět u nemanželských dětí, kterým byl pro správu jmění ustanoven poručník, jenž byl i jejich zákonným zástupcem.

Samozřejmě původní kodex ABGB byl několikrát za svou účinnost novelizován. Oblast vyživovací povinnosti však byla dotčena až s blízcím se koncem monarchie v roce 1916 a to novelou č. 196/1916 ř.z. a císařským

¹⁰ GERLICH, Karel. *Rozvod, rozluka, alimenty: předpisy upravující uzavření manželství, rozvod, rozluku, neplatnost manželství, právní poměry rozvedených a rozloučených manželů, výživné, osvojení a právní poměry dětí*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1934, s. 242.

¹¹ LAUSCHMANN, Bohuslav. *Právní ochrana matky a dítěte*, Právník, 1923, roč. 62, s. 27.

nařízením č. 207/1916 ř.z.¹² Předmětné úpravy vyživovací povinnosti reagovaly na neutěšený stav společnosti, kdy si celá řada povinných osob počínala se svým majetkem marnotratně a zanedbávala povinnosti vyživovat své potomky. Podle uvedeného císařského nařízení bylo možné částečně zbavit takové osoby svéprávnosti či způsobilosti nakládat se svým majetkem. Kontrolní činnost nad hospodařením s takovým majetkem pak vykonával soud. Tento postup měl předejít situacím, kdy povinní svým jednáním vystavovali jiné členy rodiny chudobě. Nelze navíc opomenout historický kontext doby a v souvislosti s vojenskými neúspěchy monarchie i snižující se životní úroveň obyvatel.¹³

Dalším důležitým a opět se současnou právní úpravou shodným principem byl ten, že právo na výživné se nepromlčuje a úkon dítěte směřující ke vzdání se tohoto práva by byl úkonem právně neúčinným. Ohledně uplatnění práva, resp. dávek výživného byl proces u nezletilých dětí nesporný a zletilé děti uplatňovaly své nároky v řízeních sporných.¹⁴

V průběhu první republiky se samozřejmě v čím dál větší míře vyskytovaly problémy spojené s uvedenou dvojkolejností právní úpravy na území Československa. Tyto problémy měly být vyřešeny komplexní reformou manželského a rodinného práva. Ta se ovšem nekonala. V tomto důsledku se poměry manželského a rodinného práva upravovaly pouze dílčí zákonnou úpravou týkající se například rozluky manželství a to na základě upraveného návrhu dr. Boučka z první schůze Revolučního národního shromáždění ze dne 14.11.1918 (zákon č. 320/1919 Sb.), ochrany dětí v cizí péči a dětí nemanželských (zákon č. 256/1921 Sb.), osvojení (zákon č. 56/1928 Sb.) a alimentární problematiky (zákon č. 4/1931 Sb.).¹⁵

Největší dopad v oblasti vyživovací povinnosti měl bezesporu zákon č. 4/1931 Sb., na ochranu osob oprávněných požadovat výživu nebo zaopatření (dále jen „alimentární zákon“). Důvodem přijetí alimentárního zákona byla snaha o zvýšení ochrany jak manželských, tak především do té doby opomíjených dětí nemanželských a to zejména v souvislosti s úmyslným vyhýbáním se plnění

¹² VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005, s. 75. ISBN 80-86432-93-9

¹³ SEDLÁČEK, Jaromír. *Rodinné právo*. Brno: Právník, 1934, s. 13.

¹⁴ JURČÍK, R.: *Institut výživného v historickém kontextu*. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 2.

¹⁵ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005, s. 76-77. ISBN 80-86432-93-9

vyživovací povinnosti ze strany povinných. Tito se dle zkušeností soudů čím dál tím častěji uchýlovali k formálním převodům movitého a nemovitého majetku či často měnili zaměstnání za účelem znepréhlednění svých majetkových poměrů.¹⁶ Dle některých autorů byl mravní pokles obyvatelstva v meziválečném období první Československé republiky tak enormní, že dosavadní právní úprava spolu s judikaturou soudů nebyla s to tento negativní trend podchytit a alimentárnímu zákonu náležela v tomto kontextu velmi důležitá role.¹⁷

Alimentační zákon bezprostředně v ustanovení § 1 stanovil osobám povinným k výživě dítěte, aby si obstaraly takové zaměstnání, které umožní plnou úhradu výživného pro oprávněné. Velmi pokrokově reagoval alimentární zákon na časté zaměstnávání příbuzných osob a s tím spojené problematické určení výše mzdy. Zákon vycházel do jisté míry z institutu potenciality příjmu takové osoby (obdobně jako současný občanský zákoník č. 89/2012 Sb.). Platila domněnka, že u osoby, která pracuje u příbuzného a není zřejmé, jakou pobírá mzdu, je mzda pro účely výše výživného určena průměrnou mzdou u osob stejného vzdělání a stejných schopností. Ustanovení § 4 alimentárního zákona dále stanovilo, že kdo se zřekne majetkových práv, vzdá se výdělečné činnosti či bezdůvodně přijme hůře placené zaměstnání, tomu bude soudem určena vyživovací povinnost z majetkových a výdělečných poměrů zpětně k době, než tomu tak učinil. Zajímavou je zcela jistě možnost přednostního a zejména urychleného vymáhání výživného v exekčním řízení a to i v době tehdy běžných soudních prázdnin trvajících od 1. července do 31. srpna.

Alimentační zákon by však byl bezzubým právním předpisem, pokud by v něm nebyly obsaženy i sankce pro neplatiče. Sankcí byl tuhý žalář v trvání jednoho týdne až šesti měsíců a ztráta volebního práva do obcí. Požadováno bylo zavinění formou úmyslu či hrubé nedbalosti. Povinný se mohl vyvinut prokázáním skutečnosti, že pokud by k oprávněnému vyživovací povinnost plnil, vystavil by nouzi sebe či osobu alespoň stejně blízkou jako byl oprávněný.

¹⁶ GERLICH, Karel. *Rozvod, rozluka, alimenty: předpisy upravující uzavření manželství, rozvod, rozluku, neplatnost manželství, právní poměry rozvedených a rozloučených manželů, výživné, osvojení a právní poměry dětí*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1934, s. 2 – 3.

¹⁷ VOJÁČEK Ladislav; SCHELLE Karel; TAUCHEN Jaromír a kol. *Vývoj soukromého práva v Českých zemích – I. díl. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 534

Povinná osoba mohla být stíhána na základě veřejné obžaloby, ale jen na návrh, který mohla učinit pouze oprávněná osoba, vůči které povinný neplnil vyživovací povinnost, popř. poručenský soud. Pokud oprávněný návrh na stíhání neučinil, bylo jakékoli stíhání vyloučeno. Oprávněný měl možnost návrh odvolat do doby, než soud začal vylašovat rozsudek. Zákon obsahoval i ustanovení o účinné lítosti ve stejném duchu, jako současný trestní zákoník č. 40/2009 Sb. v ustanovení § 196, tj. trestnost jednání zanikla v případě, že povinný činem nezpůsobil oprávněnému trvale nepříznivé následky a zároveň povinný škodu napravil dříve, než soud prvního stupně začal vylašovat rozsudek.¹⁸ Upřednostnění úhrady dlužného výživného před trestem odnětí svobody, který by ve svém důsledku znamenal zmaření jakékoliv úhrady výživného při výkonu trestu do budoucna, opět svědčí o nadčasovém pohledu zákonodárců na problematiku vyživovací povinnosti. Alimentační zákon tak byl prvním předpisem, který přinesl opravdu účinná opatření vůči povinným, kteří měli snahu se vyživovací povinnosti vyhýbat a zároveň přinesl i citelné sankce pro případ, kdy se preventivní opatření minula účinkem.

2.2. Období protektorátu Čechy a Morava

Po přijetí alimentačního zákona již ve zbývajícím období první Československé republiky žádné další významné změny v oblasti vyživovací povinnosti nenastaly. Stagnace, nyní již ze zcela objektivních důvodů, pokračovala i v období protektorátu Čechy a Morava. Na tomto území byli obyvatelé rozdělení do tří skupin, kdy pro každou skupinu platila odlišná právní úprava. První skupinou byli němečtí říšští občané a to i ti, kteří byli československými občany, avšak německého původu. Druhou skupinou byli Češi, kteří získali protektorátní příslušnost (Slováci se stali příslušníky Slovenského Štátu) a třetí skupinou byli židé, kteří v důsledku zrůdné nacistické ideologie prakticky neměli žádná práva a nepožívali právní ochrany.¹⁹

Významný vliv pro úpravu rodinného práva měl Výnos o protektorátu Čechy a Morava č. 75/1939 ze dne 16.3.1939, tj. pouhý den po okupaci zbývajících

¹⁸ § 9 odst. 1,2 a 3 zák. č. 4/1931 Sb., na ochranu osob oprávněných požadovat výživu nebo zaopatření

¹⁹ VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005, s. 76-77. ISBN 80-86432-93-9

části nyní již pouze českého území. Na základě druhého článku předmětného výnosu se na příslušníky německého národa i na území protektorátu vztahovaly německé zákony (tj. i v oblasti práva rodinného) a německá soudní jurisdikce. Pro právní poměry bývalých státních příslušníků Československa, nyní příslušníků protektorátu Čechy a Morava, se uplatňoval právní řád z dob první republiky. Židé byli na území protektorátu perzekuováni a nařízením č. 85 ze dne 7. března 1942 bylo zakázáno příslušníkům protektorátu uzavírat manželství s osobou židovského původu.²⁰

V průběhu 2. světové války tak v oblasti vyživovací povinnosti nedošlo k žádným výraznějším hmotněprávním změnám. Z tohoto důvodu byla i poválečná právní úprava založena na obdobných principech, jako tomu bylo v období první republiky. Péči o výživu dítěte tak měl na starosti zejména otec a matka obstarávala péči o tělesnou výchovu a zdraví dítěte.²¹

2.3. Poválečné Československo - období 1945 - 1963

V poválečné době procházelo Československo další zajímavou etapou vývoje, která se opět vyznačovala bojem, nyní již však pouze politickým, a to o budoucí směřování Československého státu. Vyvrcholením se stala vládní krize a následný komunistický převrat v únoru roku 1948. Vývoj Československa, tj. i právní úpravy, tak směřoval v následujících čtyřiceti letech směrem na východ.²²

Po únorovém převratu vydala komunistická vláda v polovině roku 1948 usnesení, jehož cílem bylo rekonstruovat celý právní řád do konce roku 1950 v rámci tzv. právnícké dvouletky. Rodinné právo bylo rekonstruováno na základě zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále také jen „zákon o právu rodinném“), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 1950. Vzorem bylo právo sovětské. Tento zákon byl prvním rodinně právním předpisem, který platil na území celého Československa a odstranil po mnoha desítkách let právní dvojkolejnost, a tedy i rozdílnost právních úprav v českých zemích

²⁰ KADLECOVÁ, M., SCHELLE, K., VESELÁ, R., VLČEK, E. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007, 148s. ISBN 978-80-7380-041-3.

²¹ JURČÍK, R.: *Institut výživného v historickém kontextu*. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 3.

²² VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005, s. 86-87. ISBN 80-86432-93-9

a na Slovensku. Rodinné právo bylo vyčleněno z práva občanského, a to dle důvodové zprávy proto, že „*nové občanské právo bude v podstatě úpravou majetkových vztahů mezi občany, a to pokud možno výhradně majetkových vztahů, nesmíšených s jinými prvky. Proto bude z látky dosavadního občanského práva vyloučeno rodinné a manželské právo a bude vydán zvláštní kodex tohoto práva.*“²³

Hlavní zásady, myšlenky a principy zákona o právu rodinném byly uvedeny v preambuli. Rodina byla „*zdravou základnou vývoje národa*“ a to za rovného postavení mužů, žen i dětí.²⁴ Bez rozdílu již tedy bylo pohlíženo na děti manželské i nemanželské. Tyto požívaly stejná zákonná práva a právní ochranu. Zákon o právu rodinném dále opustil nerovnoprávnost mezi rodiči ve vztahu k jejich dětem. Patriarchální moc otce byla nahrazena společnou mocí rodičovskou a to bez ohledu na to, zda byli rodiče manžely. Hlavním úkolem rodičů byla dle ustanovení § 35 zákona o právu rodinném „*starost o tělesný a duševní rozvoj dětí, zejména pečují o jejich výživu a výchovu tak, aby byly náležitě připraveny přispívat svou prací, podle svých schopností a náklonností, k prospěchu společnosti.*“ Vyživovací povinnost byla upravena v části páté celkem osmi ustanoveními. Výživou k dítěti již nadále nebyl povinen pouze otec dítěte, ale oba rodiče stejnou měrou, kdy poskytování prostředků na výživu mohlo být vyváženo osobní péčí o dítě. Rozsah vyživovací povinnosti byl určen totožně jako v kodexu ABGB tak, že určující byly jak odůvodněné potřeby osoby oprávněné, tak výdělečné a majetkové možnosti osoby povinné. Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvala podle ustanovení § 40 odst. 2 zákona o právu rodinném do doby, než dítě bylo schopno žít se samo. Pravděpodobný otec byl i nadále povinen uhradit náklady neprovdané matce v souvislosti se slehnutím v délce tří měsíců. Ve výjimečných případech, pokud soud shledal důvody zvláštního zřetele hodné, mohl tuto dobu prodloužit. Těhotná žena mohla taktéž žádat, aby otec u soudu složil finanční prostředky k zajištění výživy dítěte prozatímním opatřením dopředu.²⁵

²³ DRESSLER, A., *K ideovým zásadám nového občanského práva*. Právník, 1949, roč. 88, str. 20

²⁴ Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ ustanovení § 76 a 77 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů

2.4. Období od roku 1963 do současnosti

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném platil až do dne 31.3.1964, kdy byl nahrazen dalším zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „ZOR“). Zákon o rodině pokračoval v nastoleném trendu a přinesl ve větší míře jen formulační změny rodinně právní úpravy. ZOR byl účinný až do 31.12.2013, tedy padesát let a za tu dobu byl mnohokrát novelizován.²⁶ Principy vyživovací povinnosti a určování výživného však zůstávaly prakticky nezměněny a výraznější změnu přinesla až novela provedená zákonem č. 91/1998 Sb.

Na základě novely provedené zákonem č. 91/1998 Sb. mělo dítě právo podílet se na životní úrovni svých rodičů. Pokud spolu rodiče nesdíleli společnou domácnost, mělo dítě právo podílet se na životní úrovni toho z rodičů, jehož životní úroveň byla vyšší.²⁷ V průběhu devadesátých let bylo nutné taktéž reagovat na dynamický vývoj společnosti a s ním spojený vznik podnikatelského prostředí.

U povinných v zaměstnaneckém poměru bylo určení výdělkových a majetkových poměrů poměrně jednoduché. Obtížnější situace nastala u povinných, kteří měli příjmy z jiné než závislé činnosti, typicky u podnikatelů. Finanční úřady s ohledem na zákonem stanovenou povinnost mlčenlivosti nebyly povinny ani oprávněny sdělovat soudům údaje týkající se rodiče jako poplatníka daně z příjmů. Jediným východiskem byl písemný souhlas povinného. Pokud povinný souhlas neposkytl, soud reálně neměl bez jeho součinnosti možnost, jak zjistit příslušné majetkové poměry. Tento problém vyřešila jednak novela zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků účinná od 1.1.1995, která doplnila § 24 o ustanovení odst. 6 písm. c) a stanovila, že pracovníci správce daně jsou povinni z informací získaných v daňovém řízení soudům na dožádání poskytovat údaje o základu daně z příjmů, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, z kapitálového majetku, z pronájmu a ostatních příjmů fyzické osoby pro účely rozhodnutí o výživném na nezaopatřené dítě.²⁸ Základ daně však většinou nemá vypovídající hodnotu o skutečných příjmech rodiče. Z tohoto důvodu byla přijata předmětná novela ZORu č. 91/1998 Sb. Ta stanovila rodičům povinnost prokázat

²⁶ ČEŠKA, Z., TICHOTOVÁ, Z.: *Československé rodinné právo*, 1. vydání. Praha: Panorama, 1985. s. 69.

²⁷ ustanovení § 85 odst. zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

²⁸ DOLEŽÍLEK, J.: *K možnostem rodiče – podnikatele plnit vyživovací povinnost k dítěti*, Právní rozhledy, č. 1, 1996, s. 42.

soudu své příjmy, tj. předložit podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí. Důkazní břemeno prokazování příjmu tak bylo přeneseno na povinného.²⁹ Pokud měl soud za to, že povinný rodič nesplnil tuto povinnost, měl možnost pro určení výše výživného vycházet z 12,7 násobku životního minima jednotlivce.³⁰

Další novinkou byla i možnost tvorby úspor dítěte zabezpečující zejména přípravu na budoucí povolání a to tam, kde to majetkové poměry povinného rodiče připouštěly. Výživné k dítěti tedy již nemělo pouze spotřební charakter. Dále zákon umožňoval tzv. tezauraci výživného spočívající ve složení peněžní částky pro výživné splatné v budoucnu. Této problematice se budu věnovat podrobně v další části této práce. Rozšířena byla i potencialita příjmu, kdy soud, vyjma odůvodněných potřeb oprávněného a majetkových poměrů povinného, musel přihlédnout k možnostem a schopnostem povinného a dále zkoumat, zda se povinný bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.³¹

Vývoj rodinně právní úpravy byl završen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“ či „občanský zákoník“). Odborná veřejnost hovoří o revoluci v soukromém právu. Troufám si však tvrdit, že v oblasti práva rodinného, a zejména tedy vyživovací povinnosti, zůstala po věcné stránce zachována kontinuita se zanikajícím zákonem o rodině, a to zejména zásluhou novely provedené zákonem č. 91/1998 Sb., která shora uvedeným způsobem problematiku rodinného práva, resp. vyživovací povinnosti vhodně doplnila. Podstatná změna však nastala v systematické rodinně právní úpravě, kdy tato již není upravena v samostatném právním kodexu, ale je obsažena v občanském zákoníku. Oblast vyživovací povinnosti je upravena v části druhé občanského zákoníku, avšak mimo tuto část lze nalézt i další ustanovení dopadající na vyživovací povinnost. Jedná se např. o nepromlčitelnost práva na výživné v § 613 či zákaz započtení proti pohledávce výživného pro nezletilého v ustanovení § 1998.

²⁹ KORNEL, Martin. *Kam kráčíš vyživovací povinnosti k nezletilým dětem?* Právní rozhledy: Praha: C. H. Beck, 2011, roč. 2011, č. 3, s. 82-87, ISSN 1210-6410

³⁰ § 85a odst. zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

³¹ KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *Vyživovací povinnost rodičů k dětem*. Právo a rodina, 1999, č. 6, str. 6.

3. Charakteristika vyživovací povinnosti

3.1. Právní zakotvení vyživovací povinnosti

Právní úprava vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi je obsažena v občanském zákoníku, v části druhé (rodinné právo), hlavě II (příbuzenství a švagrovství), dílu 2 (poměry mezi rodiči a dítětem), oddílu 3 (rodiče a dítě) a pododdílu 4 (vyživovací povinnost).

Ačkoliv je právní úprava vyživovací povinnosti v občanském zákoníku poměrně široká, legální definice pojmu vyživovací povinnost, popř. výživného v něm obsažena není. Obdobně tomu bylo i v zákoně o rodině. Absence legální definice vyživovací povinnosti je však dle mého názoru „nedostatkem“ pouze teoretickým, kdy v praxi žádné problémy nečiní. Právní teorie rozlišuje pojmy vyživovací povinnost a výživné. Tyto v praxi často splývají. Pojem vyživovací povinnost je nutno chápat jako soubor vzájemných práv a povinností stanovených normami rodinného práva, kdežto výživné je finanční plnění, které poskytuje povinný rodič svému dítěti. Pouze pro úplnost poukazuji na právní literaturu, která charakterizuje výživné jako *„majetkový soubor věcí a jiných právních předmětů, penězi ocenitelnými, který poskytuje jedna osoba druhé proto, aby ji vyživovala, tj. aby uspokojovala její životní potřeby.“*³² Výživné má sloužit k *„zabezpečování a úhradě osobních potřeb oprávněných fyzických osob, nejenom tedy zabezpečení výživy ve vlastním smyslu, ale i uspokojení ostatních hmotných a kulturních potřeb oprávněného subjektu v rozsahu, který je dán odlišně podle jednotlivých druhů vyživovací povinnosti.“*³³ Z uvedeného jednoznačně plyne, že zabezpečování a úhradu osobních potřeb nelze chápat pouze v zajišťování stravy, ale rovněž jako uspokojování ostatních hmotných a kulturních potřeb oprávněného, tedy nejen z pohledu materiální stránky věci, ale též imateriální, spočívající např. v prohlubování vzdělání či rozvoji zájmů pro řádný fyzický, duševní a sociální vývoj dítěte.³⁴

³² KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA J.: *Občanské právo hmotné. Svazek III. Díl čtvrtý: Rodinné právo.* 3. doplněné a aktualizované vydání, Praha: Aspi, 2002. s.152.

³³ HENDRYCH, Dušan. *Právníky slovník.* 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, XXII., ISBN 978-80-7400-059-1

³⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci.* Praha: Leges, 2014, s.26, ISBN 978-807-5020-239.

Normy upravující vyživovací povinnost rodičů k dětem jsou normami kogentního charakteru z důvodu, že řádné plnění vyživovací povinnosti není jen zájmem individuálním u konkrétních subjektů, ale taktéž zájmem celospolečenským. Subjekty v rodinně právních vztazích se tak nemohou dohodnout na vyloučení ani jakémkoli omezení těchto norem.³⁵ Uvedené samozřejmě nebrání povinnému s oprávněným, aby si konkrétní výši finanční částky výživného mezi sebou dohodou určili a to buď mimosoudně nebo soudně, kdy si mohou takovou dohodu nechat soudem schválit, což je praktické zejména pro případ neplnění dohody ze strany povinného a možnosti oprávněného vymáhat dlužné částky výživného exekučně. Rozsudek soudu slouží jako exekuční titul. Soud se však neomezuje na pouhé automatické schválení dohody bez jednání, resp. provedení dokazování, v jehož rámci zkoumá i za pomoci orgánu sociálněprávní ochrany dětí to, zda předmětná dohoda není v rozporu se zájmem dítěte. Následné rozhodnutí soudu má deklaratorní povahu, jelikož pouze upravuje rozsah výživného a konstitutivně nezakládá vyživovací povinnost, která vzniká již naplněním podmínek přímo ze zákona.

Není jistě bez zajímavosti, že občanský zákoník v duchu smluvní autonomie poskytuje subjektům, na které se normy upravující vyživovací povinnost nevztahují, možnost si mezi sebou založit inominátní smlouvou vztah obdobný zákonné vyživovací povinnosti. Tento vztah však nelze podřadit pod institut zákonné vyživovací povinnosti, nýbrž se pak jedná o vztah v režimu občanského závazkového práva.

Na závěr k této části bych zdůraznil, že vyživovací povinnost rodičů k dětem není dle ustanovení § 859 součástí rodičovské odpovědnosti. Tyto dva instituty jsou na sobě nezávislé, což ve svém důsledku znamená, že i rodič, kterému je rodičovská odpovědnost pozastavena, omezena či je jí zbaven, má stále vyživovací povinnost k dítěti. Povinný rodič tedy musí i nadále své dítě vyživovat.

3.2. Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká ze zákona a základním předpokladem pro vznik a trvání vyživovací povinnosti je existence rodinně

³⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné : Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011. 152 s. ISBN 978-80-87212-84-4.

právního vztahu mezi rodičem (popř. osvojitelem) a dítětem v přímé linii v prvním stupni. Zajímavou převážně teoretickou otázkou je okamžik, kdy rodiči vzniká vyživovací povinnost. Za účinnosti zákona o rodině převládal názor, že vyživovací povinnost k dítěti mají rodiče až k okamžiku jeho narození a to z důvodu, že výživným má být řešena otázka v přítomném čase a podmíněná právní subjektivita nascitura nemá vliv na vyměření vyživovací povinnosti.³⁶ V souvislosti s rekodifikací soukromého práva je však ve výjimečných případech možné, aby bylo přiznáno výživné již dítěti počatému a to vzhledem k jeho zdravotnímu stavu za předpokladu, že to vyhovuje jeho zájmům a narodí-li se živé. Vyživovací povinnost rodičů k dítěti tak vzniká dle názorů některých autorů již k okamžiku jeho početí.³⁷ Předpokládám, že ambicí tohoto závěru je případné stanovení výživného otci v případě, že se v průběhu těhotenství matky objeví určité finanční náklady z důvodu zdravotních komplikací nascitura. Přes shora uvedené se přikláním k názoru, že rodinně právní vztah mezi rodiči a dítětem vzniká až okamžikem narození dítěte ovšem s tím, že případné náklady vzniklé matce nascitura v souvislosti s jeho zdravotním stavem by bylo možno jistě řešit výživným s poukazem na princip dobrých mravů či postupem dle ustanovení § 920 občanského zákoníku (výživné a zajištění úhrady některých nákladů neprovdané matce).

V kontextu této části nelze opomenout ustanovení § 775 občanského zákoníku, dle kterého je matkou dítěte žena, která jej porodila. V předmětném ustanovení je promítnut starý římský právní princip, tj. matka je jistá vždy a otec nejistý. U otce tak bude vyživovací povinnost vázána na určení otcovství k dítěti pomocí tří zákonných domněnek otcovství uvedených v ustanovení § 776 a násl. občanského zákoníku. K určení otcovství pak může dojít prakticky kdykoliv (návrh na určení otcovství není omezen lhůtou), avšak výživné lze nárokovat nejdéle tři roky zpětně, tudíž vymahatelnost výživného vůči takto určenému otci je omezena tříletou lhůtou. Další možností vzniku vyživovací povinnosti rodičů je rozhodnutí soudu o osvojení dítěte, resp. právní moc příslušného rozhodnutí.

Pokud je otec z jakéhokoli důvodu neznámý a tedy v rodném listu neuvedený, vyživovací povinnost má pouze matka dítěte. V případě, kdy by tato

³⁶ NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*. Praha: Linde, 1995, s. 10, ISBN 80-85647-84-2

³⁷ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 112 ISBN 978-80-7478-513-9

nebyla schopna vyživovací povinnost plnit, na její místo by nastoupili její příbuzní.³⁸

K dalším předpokladům pro vznik a trvání vyživovací povinnosti rodičů k dětem patří stav odkázanosti dítěte na výživu ze strany rodičů, schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů umožňující plnit výživné a také soulad poskytování výživného s dobrými mravy.³⁹ Uvedeným předpokladům vzniku vyživovací povinnosti se budu věnovat postupně v dalších částech této práce.

Trvání vyživovací povinnosti není omezeno věkem dítěte či ukončením jeho studia, ale trvá v zásadě do doby, než je dítě schopno se samostatně živit. Jedná se konkrétně dle ustanovení § 911 občanského zákoníku o stav odkázanosti dítěte na svých rodičích. Schopnost samostatně se živit bývá tradičně interpretována extenzivně jako schopnost samostatně uspokojovat všechny své potřeby (hmotné, kulturní a bytové).⁴⁰ Prostředky k uspokojování popsanych osobních potřeb může dítě získat zejména prostřednictvím pracovní nebo jiné výdělečné činnosti. Lze si i představit případy, kdy dítě získává prostředky z vlastního majetku, který získalo darem či v rámci dědictví. Pro úplnost dodávám, že schopnost dítěte se samostatně živit by měl soud vykládat a posuzovat individuálně podle specifik každého konkrétního případu⁴¹ s tím, že by se měl vyvarovat při posuzování rozhodných skutečností přepjatému formalismu.⁴²

Také zánik vyživovacího závazku nastává ze zákona, přičemž podle možnosti obnovení vyživovací povinnosti je třeba rozlišovat jeho absolutní a relativní zánik. Absolutní zánik nastává smrtí povinného nebo oprávněného, jelikož vyživovací povinnost je založena na osobním vztahu a nemůže přejít na dědice. Další možností je okamžik právní moci rozhodnutí soudu o osvojení dítěte. Dle některých autorů vyživovací povinnost absolutně zaniká i uzavřením manželství ze strany vyživovaného dítěte.⁴³ Tomuto názoru si však dovolím oponovat. Dokáží si totiž přestavit situaci, kdy šestnáctileté dítě studující na

³⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., České rodinné právo 3. vyd., přeprac. a doplněné vyd. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006. 400pp. s.258 ISBN 80-210-3974-4

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.6.2016, sp.zn. 21 Cdo 3890/2015

⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 27.7.2016, sp. zn. 8 Tdo 842/2016

⁴¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.3.2014, sp. zn. IV. ÚS 1247/13

⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 24.11.2009, sp. zn. II. ÚS 2155/09

⁴³ HOBL, J. *Zánik vyživovací povinnosti k dítěti*. Soukromé právo, Wolters Kluwer ČR, a.s., ročník 5, číslo 11/2017, s 18

střední škole uzavře manželství, čímž zanikne vyživovací povinnost jeho rodičů. Po půl roce bude manželství rozvedeno. Takové dítě nebude schopno se samostatně živit a dle mého názoru by bylo jistě legitimní, aby došlo k obnovení vyživovací povinnosti ze strany rodičů dítěte. Argumentem pro uvedený závěr je i princip přednosti vyživovací povinnosti manželů před vyživovací povinností rodičů. Ta by nastoupila v případě, kdy by manžel/ka uvedeného šestnáctiletého dítěte nemohl/a plnit vzhledem ke svým možnostem a schopnostem vyživovací povinnost. Pak by tedy došlo k obnovení vyživovací povinnosti rodičů šestnáctiletého dítěte. Z těchto důvodů bych neřadil skutečnost uzavření manželství mezi důvody absolutního zániku vyživovací povinnosti mezi rodiči a dítětem.

Relativně vyživovací závazek mezi rodiči a dětmi zaniká nabytím schopnosti dítěte se samo živit, ztrátou schopnosti rodiče poskytovat výživné, nebo nesouladem poskytování výživného s dobrými mravy.

Za situace, kdy soud zpětně zruší rodiči vyživovací povinnost k dítěti, nastane otázka jak naložit s případnými přeplatky na výživném. U nezletilého dítěte se uplatní zásada, že se spotřebované výživné nevrací. Naopak zletilé dítě má povinnost vrátit povinnému rodiči poskytnuté výživné, které zletilé dítě obdrželo v období, za které byla rozsudkem soudu vyživovací povinnost rodiče zrušena. Takové výživné má totiž charakter bezdůvodného obohacení.

S ohledem na skutečnost, že vznik a zánik vyživovacího závazku nastává přímo ze zákona, rozhoduje-li soud o výživném, činí tak rozhodnutím, které má deklaratorní povahu, tedy prohlašuje k jakému okamžiku právo či povinnost zanikla.⁴⁴

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.6.2016, sp.zn. 21 Cdo 3890/2015

4. Základní principy a znaky výživného

V problematice výživného mezi rodiči a dětmi, mezi manžely v rámci manželství či po rozvodu a v neposlední řadě i u výživného neprovdané matky, se uplatní celá řada právních principů. Výživné je upraveno v občanském zákoníku a svým charakterem je institutem soukromoprávním. Nelze však opomenout trestněprávní rovinu, která nastupuje v případě, kdy povinný rodič soudem stanovené výživné nehradí. Níže postupně rozvedu základní principy a znaky výživného.

4.1. Promlčení výživného

V minulosti byla problematika promlčení výživného obsažena v zákoně o rodině, tj. mimo tehdejší občanský zákoník. Účinností občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., pozbyl zákon o rodině platnosti a právní úprava promlčení výživného je počínaje ode dne 1.1.2014 obsažena v rámci obecné úpravy promlčení v § 609 a násl. občanského zákoníku.

Promlčení je soukromoprávním institutem, na základě kterého dochází v důsledku marného uplynutí určitého času k oslabení subjektivního práva. Povinný subjekt má v takovém případě možnost v rámci soudního sporu vznést námitku promlčení, a pokud tak učiní, soud právo oprávněnému subjektu nepřizná a žalobu zamítne. Není-li však námitka promlčení ze strany povinného vznesena, soudu nic nebrání v tom, aby právo oprávněnému přiznal, neboť předmětné právo i po uplynutí promlčecí lhůty trvá ve formě naturální obligace (rozdíl oproti institutu prekluze). Plnění promlčeného práva pak není bezdůvodným obohacím.

Jen pro úplnost dodávám, že soud by v žádném případě neměl v rámci poučení účastníků uvést, že v daném případě jsou splněny podmínky pro uplatnění námitky promlčení.⁴⁵ Pokud by tomu učinil, došlo by k porušení zásady rovnosti účastníků. Pro oprávněného by pak dané řízení skončilo uplatněnou námitkou promlčení, resp. zamítnutím žaloby. Je otázkou, zda by se mohl poškozený účastník vůči státu domáhat náhrady škody. Dle mého názoru by poškozený účastník mohl příslušné kroky učinit, a poté by již záleželo na tom, zda by byl schopen konkrétní pochybení soudu prokázat. K překročení poučovací povinnosti

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I.ÚS 4004/14, (odstavec č. 28)

ze strany soudu totiž může dojít například i neformálně přede dveřmi jednacím síně a bez zachycení nahrávacím zařízením. Popisovaný exces ze strany soudu zřejmě nebude příliš častý, ale taktéž ho nemohu nezmínit, jelikož i ve své krátké dosavadní praxi jsem se s nestandardním přístupem soudu setkal.

Občanský zákoník navázal na předchozí právní úpravu promlčení výživného a v rámci obecné úpravy v ustanovení § 613 jednoznačně deklaruje, že právo na výživné se nepromlčuje, avšak práva na jednotlivá plnění výživného promlčení podléhají. Pokud je tak povinnému stanovena povinnost hradit výživné v měsíčních splátkách k určitému dni a povinný těmto závazkům nedostojí, začne mu u každé jednotlivé splátky počínaje následujícím dnem po nesplnění povinnosti běžet promlčecí lhůta. Extenzivní stanovení promlčecí lhůty u promlčení jednotlivých plnění výživného absentuje, což nepovažuji za příliš šťastné. Promlčení výživného se tak řídí obecnou úpravou, dle které činí promlčecí lhůta tři roky a ve specifických případech 10 let.

Tříletá promlčecí lhůta se užije pro rozsudkem soudu určené opakující se plnění běžného výživného splatného v budoucnu. Pokud není výživné upraveno soudním rozhodnutím, má nezletilé i zletilé dítě (zletilé děti tuto možnost získaly účinností novely zákona o rodině provedenou zákonem č. 259/2008) dle ustanovení § 922 OZ právo požadovat po povinném rodiči taktéž výživné zpětně až za dobu tří let ode dne zahájení řízení. Soud se následně při zpětném určení výživného zabývá možnostmi, schopnostmi a majetkovými poměry povinného rodiče v daných časových obdobích, odůvodněnými potřebami dítěte v minulosti a po provedeném dokazování stanoví odpovídající částky výživného. Soud pak určí, zda tyto povinný rodič uhradí do tří dnů od právní moci rozsudku nebo v praxi častěji ve splátkách s běžným výživným. U popsaného zpětně určeného výživného pak činí promlčecí doba 10 let od okamžiku, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno, tedy od splatnosti jednotlivého plnění, a to ať jde o jednorázovou úhradu zpětného výživného či jednotlivé splátky. Soud v rozsudku též určí částku běžného výživného. V důsledku tak může dojít k situaci, kdy se v jednom měsíci část výživného promlčí za 10 let (výživné přiznané v konkrétní částce zpětně) a část ve lhůtě tří let od doby, kdy má být dle rozsudku soudu plněno (běžné výživné).

Zastávám názor, že tříletá promlčecí lhůta je u prodlení s plněním jednotlivých částek výživného příliš krátká. Pro oprávněného, resp. jeho zákonného zástupce je v mnoha případech velmi psychicky náročné podat návrh na výkon rozhodnutí proti bývalému partnerovi - povinnému rodiči. Nadto se mnoho neplatičů výživného rekrutuje ze sociálně slabších poměrů a tito lidé kolikrát nemají ani základní právní povědomí o svých možnostech a způsobech, jak se dlužného výživného domoci. Přivést na svět dítě je závazek a nemyslím si, že je v pořádku, pokud pak povinný rodič profituje z neznalosti práva oprávněným rodičem či z jeho bázně návrh na výkon rozhodnutí podat. Východiskem by mohl být institut zálohového výživného, jemuž se budu věnovat v další části této práce.

4.2. Trestněprávní rovina promlčení

V trestněprávní rovině otázka promlčení nesměřuje k finančnímu plnění, ale je rozhodná pro posouzení trestní odpovědnosti povinného rodiče za spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku. Toho se dopustí každý, *„kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce.“* Trestní sazba odnětí svobody se pohybuje v případě nedbalostního naplnění skutkové podstaty předmětného trestného činu do jednoho roku a v případě prokázání úmyslu až do dvou let. Pokud však pachatel trestného činu uvede oprávněnou osobu v nebezpečí nouze, trestní sazba se pohybuje od šesti měsíců do tří let, což už může být poměrně citelným postihem. V praxi pro uvedenou kvalifikaci postačí, aby oprávněná osoba, resp. rodič mající oprávněnou osobu v péči, pobíral i např. pouze jeden měsíc dávky hmotné nouze. Taková situace je u sociálně slabších rodin velmi častá. Do novely trestního zákoníku provedené zák. č. 390/2012 Sb., byla trestní sazba dokonce citelnější a to až do výše 5 let.

V předchozím odstavci jsem se zaměřil na trestní sazbu trestného činu zanedbání povinné výživy. Ta je totiž rozhodná pro určení promlčecí doby, jejímž uplynutím trestní odpovědnost pachatele za trestný čin zaniká. U trestného činu zanedbání povinné výživy činí tato hranice dle § 34 odst. 1 tr. zákoníku 5 let při naplnění skutkové podstaty trestného činu dle § 196 odst. 3 tr. zákoníku (uvedení oprávněné osoby v nebezpečí nouze) a 3 roky při provinění dle skutkové podstaty

trestného činu uvedené v § 196 odst. 1 a 2 tr. zákoníku. Pro určení promlčení v občanskoprávní rovině je důležité každé jednotlivé plnění. V trestněprávní oblasti se promlčení určuje od okamžiku ukončení trestného jednání (viz § 34 odst. 2 tr. zákoníku) s tím, že běh promlčecí doby se přerušuje okamžikem zahájení trestního stíhání. Trestný čin zanedbání povinné výživy je trestným činem trvajícím, který je charakteristický tím, že pachatel protiprávní stav vyvolá a ten pak udržuje. Nerozlišují se tedy jednotlivé měsíce udržování protiprávního stavu, ale na jednání se pohlíží jako na jeden celek s tím, že promlčecí lhůta počne běžet dnem, kdy bylo protiprávní jednání ukončeno.⁴⁶

4.3. Započtení pohledávky výživného

Obdobně jako u promlčení výživného je i otázka jeho započtení upravena mimo rodinně právní část a to konkrétně v části týkající se závazkového práva. Ustanovení § 1988 odst. 1. občanského zákoníku kogentně zakazuje započtení pohledávky výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný. Právní úprava obsažená v občanském zákoníku navazuje na zákon o rodině s tím rozdílem, že v současné době je zápočet možný u zletilého dítěte nejen formou dohody, ale taktéž i jednostranně.

Ohledně charakteru započítávaných pohledávek z právní úpravy nevyplývá, že by pro zápočet byly způsobilé pouze závazky rodinně právní. Omezením pro zápočet výživného je zletilost a plná svéprávnost. Plnou svéprávnost může nezletilý nabýt přiznáním svéprávnosti soudem (§ 37 odst. 2 OZ) anebo uzavřením manželství (§ 672 odst. 2 OZ). Pokud tedy nezletilý za stanovených podmínek uzavřel manželství nebo mu soud přiznal svéprávnost, zákaz započtení proti pohledávce výživného pro něj již neplatí.⁴⁷

I přes existenci ustanovení zakazující zápočet u nezletilých nesvéprávných dětí k těmto zápočtům samozřejmě v praxi dochází typicky u rodičů, kteří mají ve výlučné péči každý jedno ze svých dětí, a soud ke každému určí částku výživného. Totožná situace může nastat i v případě střídavé výchovy. Taková dohoda je však z pohledu občanského zákoníku absolutně neplatná.

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.4.2014, sp.zn. 6 Tdo 925/2014

⁴⁷ ust. § 1988 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9.8. 2017].

4.4. Konkurence a přednost vyživovacích povinností

V drtivé většině případů plní vyživovací povinnost k nezletilým a zletilým dětem rodiče, avšak mohou nastat i situace, kdy tomu tak není částečně či zcela a to buď z důvodů objektivních (příprava rodiče na budoucí povolání, nepříznivý zdravotní stav rodiče nebo např. v minulosti výkon vojenské služby) či z důvodů spočívajících v zaviněném jednání rodičů, tj. vyhýbání se řádného plnění vyživovací povinnosti ke svým dětem.

Základní úprava je obsažena v ustanovení § 910 občanského zákoníku a je založena na pravidlu přednosti v závislosti na stupni blízkosti příbuzenství. Platí, že předci a potomci mají vzájemnou vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti pak předchází vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti. Příbuzní v prvním stupni, tj. rodiče tak mají primární povinnost své dítě vyživovat. Podle ustanovení § 910 odst. 3 občanského zákoníku nastupuje vyživovací povinnost vzdálenějších příbuzných pouze v případě, nemohou-li ji plnit bližší příbuzní. Za účinnosti zákona o rodině došlo k postupnému vytváření a prohlubování judikatury upravující podmínky nástupu vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti. Z této lze do jisté míry vycházet dle stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia⁴⁸ i za účinnosti současného občanského zákoníku po 1.1.2014 s několika modifikacemi.

Účinností občanského zákoníku předně nastala změna podmínky nástupu vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků. Zákon o rodině vycházel z pravidla stanoveného v ustanovení § 90, podle něhož právo na výživné příslušelo oprávněným pouze v případech, kdy jej nutně potřebovali. Jednalo se o tzv. nutnou výživu, která se posuzovala s ohledem na vyživovací možnosti a schopnosti rodiče oprávněného. Pokud bylo v rámci dokazování zjištěno, že příjem rodiče, v jehož péči byl oprávněný, přesahuje částky životního minima, návrh na stanovení výživného prarodičům byl zamítnut. V opačném případě bylo výživné stanoveno. Nutná potřeba tak byla celkovým horním limitem vyživovací povinnosti, na kterou měl oprávněný nárok vůči prarodičům v případě, kdy v tomto rozsahu nezajišťovalo jeho potřeby výživné poskytované rodičem, tj. náklady na uspokojování všech odůvodněných potřeb, za které se považovaly náklady na stravu, bydlení, ošacení, sportovní a kulturní vyžití, přípravu

⁴⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

na budoucí povolání apod., uspokojované ve standardní míře (tj. nikoliv ve vztahu k nákladům mimořádným - nadstandardním).⁴⁹ Účinností občanského zákoníku bylo ustanovení o nutné výživě vypuštěno a počínaje 1.1.2014 tak „nelze setrvat na tradičním výkladu o nutné potřebě stanovené v zákoně o rodině a je třeba uzavřít, že s ohledem na účel výživného a nejlepší zájem dítěte mají i prarodiče povinnost zajistit svým vnukům výživné v takovém rozsahu, aby z něj mohly být uhrazeny všechny odůvodněné potřeby dítěte, popřípadě i tvořeny úspory, pokud to majetkové poměry předka k nezletilému vnukovi umožňují dle § 917 OZ. Podle nového občanského zákoníku tedy i prarodiče mají povinnost přispívat na výživu svých vnuků podle svých schopností, možností a majetkových poměrů za situace, kdy rodič nemůže svoji vyživovací povinnost objektivně plnit.“⁵⁰

Dále je třeba poznamenat, že ustanovení § 915 odst. 1 občanského zákoníku upravující požadavek shodné životní úrovně rodičů a jejich dětí (toto hledisko je nadřazeno hledisku odůvodněných potřeb dítěte) se neuplatní pro vztah jiných osob – typicky prarodičů – a oprávněného dítěte.⁵¹ Uvedená zásada je vázána pouze na vztahy mezi rodiči a dětmi. Životní úroveň dítěte tak nemusí být shodná s životní úrovní jeho prarodičů a pro určení výživného se uplatní pouze obecná úprava, která stanoví, že rozhodné jsou odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného.⁵²

Uvedený výklad bych doplnil o stanovisko Nejvyššího soudu, dle kterého mají prarodiče povinnost přispívat na výživu svých vnuků nejen v případě, kdy ji rodič nemůže objektivně plnit, ale také za situace, za které je vyloučeno, aby plnění vyživovací povinnosti mohlo být na rodičích vymáháno.⁵³ Popsané nastane tehdy, pokud „jeden z rodičů nezletilého vyživovací povinnost neplní, zdržuje se v cizině a výživné od něho právními prostředky nelze vymáhat, přičemž matka nezletilce není sama s to hradit potřeby nezletilého dítěte. Závěru, že výživné nelze od povinného v cizině právně vymáhat zpravidla předchází zpráva Úřadu pro

⁴⁹ Rozsudek Krajský soud v Brně ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 200/2011

⁵⁰ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové sp.zn. 18Co 446/2015 ze dne 26.10.2015

⁵¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi*. Právní rádce. Praha: Eonomia a.s., 2014, roč. XXII, č. 7, s. 26-29. ISSN 1210-4817.

⁵² Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

⁵³ Tamtéž.

*mezinárodně právní ochranu dětí.*⁵⁴ Po nabytí účinnosti současného občanského zákoníku vznikla otázka, zda ke vzniku vyživovací povinnosti postačí pouhá nevyhmatelnost výživného po povinném či jen případy, kdy je plnění výživného nemožné. Komentářová literatura k ustanovení § 910 občanského zákoníku uváděla, že „výraz *„nemohou-li ji plnit“* (§ 910 odst. 3) je třeba vykládat s ohledem na § 913, tzn. ve smyslu schopností, možností a majetkových poměrů povinného. Dosavadní rozhodovací praxe chápala tento pojem - v zájmu naplnění smyslu a funkcí vyživovací povinnosti - široce, když pod něj podřadila i případy, kdy plnění výživného po bližším předkovi je pouze nevyhmatelné, nikoli nemožné.“⁵⁵ Tento stav panoval až do 19. října 2016, kdy Nejvyšší soud vydal stanovisko, ve kterém jednoznačně stanovil, že „vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti nastupuje tehdy, jestliže rodič nemůže své vyživovací povinnosti být i částečně - do 31. 12. 2013 tehdy, neplnil-li rodič vyživovací povinnost v rozsahu uspokojujícím nutné potřeby dítěte - dostát z objektivních důvodů nebo je-li vyloučeno, aby plnění vyživovací povinnosti mohlo být na rodičích vymáháno.“

Objektivním důvodem nemožnosti plnění výživného ze strany povinného je příprava na budoucí povolání, nepříznivý zdravotní stav či dříve výkon vojenské služby.⁵⁶ Otázku, zda je nepodmíněný trest odnětí svobody povinného rodiče objektivním důvodem nemožnosti plnění výživného řešil v poslední době Krajský soud v Hradci Králové v případě povinného otce, který byl v zahraničí odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvaceti let. V dané věci soud došel k závěru, že objektivní nemožnost plnění výživného existuje a to předně z důvodu, že se otec dopustil nedbalostního trestného činu, tj. trestní stíhání své osoby tak nezavinil úmyslným jednáním a ve věznicí v zahraničí má znemožněno pracovat a získávat příjem. Jelikož věc byla posuzována již za účinnosti současného občanského zákoníku, soud dále uvedl, že objektivní nemožnost plnění vyživovací povinnosti rodičem nebyla v občanském zákoníku změněna, a lze tedy odkázat i na judikaturu z předchozí doby.⁵⁷ Z tohoto důvodu

⁵⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, sp. zn. 5 Co 499/70, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66/1971

⁵⁵ ust. § 910 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9.8. 2017].

⁵⁶ Rozsudek Krajský soud v Brně ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 200/2011

⁵⁷ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26.10.2015, sp.zn. 18Co 446/2015

mohu poukázat na závěr obvodního soudu pro Prahu 9, který řešil kauzu povinného otce, který byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro přečin zanedbání povinné výživy a ve věznici byl zařazen do zaměstnání. Obvodní soud konstatoval, že povinný otec si nepodmíněný trest odnětí svobody subjektivním jednáním zavinil a v takovém případě nelze vyživovací povinnost přenášet na prarodiče.⁵⁸ Tento závěr byl jakožto správný potvrzen i Nejvyšším soudem.⁵⁹ K této otázce je však třeba přistupovat individuálně, jelikož i přes subjektivní zavinění povinného by nebylo jistě v zájmu dítěte, aby bylo formálně setrváváno na vyživovací povinnosti povinného, který ve výkonu trestu není s to poskytovat oprávněnému výživu.

Pro úplnost dodávám, že „*vyživovací povinnost předků tedy vzniká i tehdy, jestliže potomci, jejichž vyživovací povinnost má přednost, svoji vyživovací povinnost nemohou plnit i zčásti.*“⁶⁰ Opět zopakuji, že se stále jedná o objektivní nemožnost plnění výživného, které pro již shora uvedené objektivní důvody nebylo stanoveno, nebo v případě, kdy tyto důvody nastaly až po stanovení vyživovací povinnosti. Uvedené tak nedopadá na případy povinných rodičů, kteří bezdůvodně výživné přestanou hradit, jelikož jde o subjektivní rozhodnutí, a výživné je tak po povinném vymahatelné.

V praxi mohou nastat i případy, kdy povinný rodič plní svou vyživovací povinnost řádně, avšak vzhledem ke své nízké životní úrovni není výše výživného stanovena tak, aby uspokojovala odůvodněné potřeby dítěte. Je tedy možné, aby existovala dvě rozhodnutí, z nichž jedno stanoví výživné povinnému rodiči a druhé prarodičům? Nejedná se o jednoduchou otázku. Pokud bychom vycházeli pouze z občanského zákoníku, tak by odpověď byla záporná. V ustanovení § 910 odst. je totiž jednoznačně stanoveno, že vzdálenější příbuzní mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li ji plnit bližší příbuzní. K tomu uvedl Krajský soud v Hradci Králové že „*v neposlední řadě odvolací soud uvádí, že není možné, aby vedle sebe obstála dvě rozhodnutí, kdy prvním z nich by byla uložena povinnost platit výživné otci a druhým z nich by byla povinnost platit výživné uložena prarodičům.*“⁶¹ Opačný názor však lze nalézt v konstantní judikatuře,⁶²

⁵⁸ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9, sp. zn. P 150/2003

⁵⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

⁶⁰ Rozsudek Krajský soud v Brně ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 200/2011

⁶¹ Usnesení Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 1276/10 obsahující rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích sp.zn. 23 Co 583/2009

a je rovněž obsažený ve sjednocujícím stanovisku Nejvyššího soudu. V tomto je stanoveno, že „vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými předků za potomky, nastupuje nejen, jestliže potomci nemohou své vyživovací povinnosti dostát z tzv. objektivních důvodů, ale také v případech, kdy vyživovací povinnost sice byla potomkům soudem stanovena a ti ji neplní nebo tehdy, pokud ji plní, avšak nikoli v rozsahu potřebném k uspokojení nutných potřeb oprávněného.“ Pokud tedy potomci plní vyživovací povinnost pouze částečně, tak dle uvedeného stanoviska soud stanoví výživné i dalším předkům oprávněného v potřebném rozsahu. V takovém případě pak vedle sebe budou existovat dvě vyživovací povinnosti, tj. dvě rozhodnutí. Další judikát popisuje řízení o stanovení vyživovací povinnosti prarodičům tak, „že v průběhu tohoto řízení má soud povinnost zkoumat v rámci dokazování nejen to, zda a v jaké výši otec fakticky plní svoji soudním rozhodnutím stanovenou vyživovací povinnost, ale zabývat se i potřebami dítěte a z hlediska jejich druhu a rozsahu posléze zhodnotit, zda tyto potřeby uspokojuje výživné poskytované povinným či nikoliv. V případě negativního závěru se pak soud musí zabývat příjmovými poměry prarodičů a stanovit jim příslušné výživné.“⁶³ Charakter vyživovací povinnosti prarodičů je vzhledem k ustanovení § 914 občanského zákoníku nikoliv solidární, nýbrž parciální.

Ze shora uvedených důvodů zastávám názor, že výživné je možné prarodičům stanovit i za situace, kdy výživné hradí rodič, avšak v nedostatečné míře. Takový postup je v souladu se sjednocujícím stanoviskem Nejvyššího soudu a je dle mého názoru též v zájmu vyživovaného dítěte.

Rozhodným ustanovením upravujícím problematiku rozsahu výživného u prarodičů je § 914 občanského zákoníku, dle kterého platí „je-li více osob povinných, které mají vůči oprávněnému stejné postavení, odpovídá rozsah vyživovací povinnosti každé z nich poměru jejich majetkových poměrů, schopností a možností k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem ostatních.“ V rámci předmětné problematiky je třeba rozlišovat, zda je oprávněnou osobou nezletilé či zletilé dítě. Po procesní stránce je řízení o vyživovací povinnosti

⁶² rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, sp. zn. 5 Co 499/70, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66/1971 a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 200/2011

⁶³ Rozsudek Krajský soud v Brně ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 200/2011

prarodičů a dalších předků k nezletilému dítěti soudem zahájeno, popř. tyto osoby do probíhajícího řízení o vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti přibrány, z úřední povinnosti, a to v okamžiku, kdy vyjde najevo, že rodiče dítěte nemohou své vyživovací povinnosti dostát.⁶⁴ Soud však není návrhem nezletilého oprávněného vázán, což ve svém důsledku znamená, že může stanovit výživné i prarodičům, kteří v návrhu nebudou uvedeni, popř. částku výživného určit dle svého uvážení a to i tři roky zpětně od podání návrhu. U zletilých oprávněných se soud sice může zabývat situací na straně všech povinných (čtyři prarodiče), avšak vyživovací povinnost je možno stanovit pouze těm prarodičům, kteří jsou specifikováni v návrhu zletilého. Totéž platí i pro výši výživného a dobu plnění.⁶⁵

Obecně lze konstatovat, že u nezletilých oprávněných, v jejichž případech nebudou plnit povinní rodiče vyživovací povinnost, bude záležet na přístupu soudu, zda v řízení budou účastníky všichni čtyři povinní prarodiče a dle pravidla uvedeného v ustanovení § 914 určeno výživné každého z nich. Je možné, aby každému z prarodičů byla stanovena výše výživného v rozdílné výši. Nezřídka nastane i situace, kdy některému prarodiči nebude stanoveno výživné v penězích a to „*např. z důvodu, že plní svou vyživovací povinnost osobní péčí o oprávněného kupř. jako jeho pěstoun anebo má-li sám status sociálně potřebného.*“⁶⁶ Osobně bych se přikláněl k závěru, aby byli v řízení všichni čtyři prarodiče. Argumentem pro uvedený postup je princip právní jistoty pro nezletilého oprávněného a to i v případě, kdy jeden z povinných prarodičů svůj díl vyživovací povinnosti již fakticky plní. Zastávám názor, že je přínosné rozhodnout o vyživovací povinnosti každého povinného prarodiče, popř. i o tom, že se některému z nich vyživovací povinnost neukládá. Uvedené může zamezit případnému budoucímu zahajování řízení o výživném pro prarodiče, který v době prvního rozhodování plnil vyživovací povinnost, avšak následně s plněním přestal. Benefit dále spatřuji v existenci exekučního titulu pro oprávněného vůči všem prarodičům. U zletilých oprávněných bude situace odlišná, jelikož soud nemůže rozšířit okruh účastníků nad rámec návrhu zletilého oprávněného. Za této situace pak soud pouze přihledne z důvodu určení příslušného dílu vyživovací povinnosti k poměrům

⁶⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., *Občanský zákoník II - komentář, Rodinné právo*, 1. vyd., nakl. C. H. BECK, komentář k ust. § 914 ISBN 978-80-74-503-9.

⁶⁶ Tamtéž.

ostatních prarodičů (povinných) avšak vyživovací povinnost stanoví jen prarodičům uvedeným v návrhu zletilého oprávněného.

Na závěr k této části bych uvedl, že příslušná judikatura je místy nejasná či neúplná. Nadto je třeba mít na zřeteli, že občanský zákoník je účinný teprve od data 1.1.2014. S argumentační podporou principu zájmu dítěte a individuálnosti přístupu ke každému případu si dokáží představit, že rozhodovací praxe obecných soudů může být dosti rozlišná a v této oblasti bude tak velmi záležet na argumentační dovednosti advokáta a příslušném soudci. Široké mantinely pro tvorbu nové judikatury v těchto případech jsou bezesporu zajištěny.

5. Rozsah vyživovací povinnosti

Při určování rozsahu vyživovací povinnosti má soud povinnost vždy přihlídnout jednak k odůvodněným potřebám dítěte, dále k jeho majetkovým poměrům a taktéž ke schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného rodiče. Platí i pravidlo, že životní úroveň rodičů a dětí má být v zásadě stejná. Teprve po pečlivém zhodnocení těchto hledisek může soud v konkrétním případě stanovit výslednou částku výživného, kterou bude povinný rodič povinen dítěti hradit. Je samozřejmostí, že soud musí mít při svém rozhodování na zřeteli i zájem dítěte a výživné stanovit v souladu s dobrými mravy.^{67 68}

5.1. Odůvodněné potřeby dítěte

Prvním hlediskem určujícím rozsah vyživovací povinnosti jsou dle ustanovení § 913 občanského zákoníku odůvodněné potřeby dítěte. Jedná se o potřeby sloužící k zabezpečení dítěte po stránce materiální (např. bydlení, strava, ošacení, studijní materiály, sportovní potřeby), ale i nemateriální (např. kulturní, zdravotní, vzdělávací a sociální). Potřeby každého dítěte jsou samozřejmě specifické a individuální. Soud pak v každém konkrétním případě zkoumá v rámci vyšetřovací zásady jejich rozsah. Při zkoumání odůvodněných potřeb dítěte je tak nutné vzít do úvahy především jeho věk, zdravotní stav, psychický a fyzický stav, současný stupeň vzdělávání a jeho zájmy. Vždy ale platí, že u každého dítěte by měly být uspokojovány jeho potřeby způsobem, který dítěti zajistí životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj tak, jak to předpokládá Úmluva o právech dítěte.⁶⁹ Zároveň platí, že „*okruh odůvodněných potřeb dítěte, jehož rodiče dosahují nadprůměrných příjmů, je širší než okruh odůvodněných potřeb dětí, jejichž rodiče dosahují příjmů nižších.*“⁷⁰

Odůvodněnými potřebami však nejsou jen běžné denní potřeby dítěte, ale i potřeby mimořádné související s mimořádnou životní situací oprávněného dítěte, např. spojenou s jeho zdravotním stavem spočívajícím v dlouhodobé

⁶⁷ SCHINNENBURGOVÁ, Petra, CIDLINA, Václav. *K určování výše výživného*. Právní rozhledy, 2013, roč. 21, č. 7, s. 252.

⁶⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Co je a co není v zájmu dětí*. Rodinné listy. Praha: JUDr. Karel Havlíček, 2013, roč. 2, č. 5, s. 8-10. ISSN 1805-0824.

⁶⁹ Čl. 27, odst. 1 Úmluvy o právech dítěte

⁷⁰ Rozsudek Městského soudu v Praze sp.zn. 39 Co 568/98

nemoci, léčebných nákladech a stavu dítěte po úrazu či při invaliditě. Odůvodněné potřeby dítěte tak mohou zcela zásadně překročit jeho do této doby „obvyklý standard.“ Zvýšené finanční nároky vzhledem k mimořádným odůvodněným potřebám jsou zcela legitimní.⁷¹ Avšak nebylo by spravedlivé a v mnoha případech ani reálně možné, aby povinný rodič hradil výživné ve výši, která by byla způsobilá uspokojovat mimořádně finančně náročné potřeby dítěte, byť by tyto byly legitimní. Občanský zákoník tuto problematiku řeší v ustanovení § 915 tak, že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů, kdy toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. *„Platí tedy, že povinný rodič může být zavázán k uspokojení potřeb dítěte pouze v takové míře, v jaké to umožňují jeho poměry. Nelze tedy uzavřít, že potřeby dítěte jsou neomezené a kritérium pro stanovení horní hranice spotřební složky představují pouze příjmy, možnosti a schopnosti rodiče.“*⁷² Pokud by tedy mělo být hrazeno mimořádně vysoké výživné z legitimních důvodů na straně potřeb dítěte, musí to v prvé řadě umožňovat životní úroveň povinného rodiče. Popsaná situace nemusí nastat pouze z důvodu špatného zdravotního stavu dítěte, ale i z důvodu mimořádného talentu dítěte, pro jehož rozvoj je potřeba vysokých finančních investic. K tomuto se vyjádřil Krajský soud v Ostravě tak, že *„zájmová činnost, byť by byla finančně náročná, důvodem pro zvýšení výživného být nemůže, pokud si její financování rodiče nemohou dovolit, protože životní úroveň dítěte je závislá na životní úrovni rodičů.“*⁷³ Totožný soud v jiné věci dále uvedl, že *„zájmová činnost nezletilého dítěte otce, narozeného za jeho současného manželství, musí být úměrná jeho finančním schopnostem a možnostem, zejména za situace, kdy otec má kromě něj ještě další dvě zákonné vyživovací povinnosti.“*⁷⁴

Při hodnocení životní úrovně povinného rodiče soud zohledňuje i veškerý movitý a nemovitý majetek, nikoliv jen jeho fakticky dosahovaný příjem. Soud by tak pochybil, pokud určil výši výživného k dětem pouze na základě příjmů, které dosahoval v posuzovaném období, aniž by celkově zhodnotil jeho majetkové poměry a životní úroveň.⁷⁵ V tomto kontextu tedy neobstojí argument nízkého

⁷¹ ust. § 911 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15.3. 2017].

⁷² Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 20.5.2009, sp.zn. 54 Co 44/2009

⁷³ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 13 Co 459/2012

⁷⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 14 Co 312/2009

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 10.6.2013, sp. zn. I. ÚS 4239/12

příjmu povinného, ze kterého nemůže vysoko vyměřené výživné dítě hradit, byť to tak vzhledem k výživnému a příjmu povinného objektivně skutečně je. Ústavní soud k této problematice jasně uvedl, že „pokud by soudem určené výživné, odpovídající odůvodněným potřebám dětí, nebyl povinný schopen ze svých nízkých příjmů platit, musel by část svého majetku zpeněžit a takto získané peníze pro placení výživného použít.“⁷⁶

Dle mého názoru je při určování výše výživného limit shodné životní úrovně rodiče a dítěte zcela na místě. Jistě by bylo v rozporu i se zájmem dítěte, pokud by byla stanovena povinnému rodiči částka výživného, kterou by nebyl schopen pravidelně hradit. Na druhou stranu není ideální, pokud talentované dítě nemůže svoje nadání plně rozvíjet či zdravotně znevýhodněné dítě svůj stav účinnou léčbou přinejmenším optimalizovat. V takových případech absentující finanční prostředky rodičů často podpůrně mohou zastupovat různá prospěchová stipendia či příspěvky ze strany státu a neziskových organizací.

5.2. Schopnost dítěte se živit, jeho majetkové poměry a tvorba úspor

Kromě shora popsaných odůvodněných potřeb dítěte jsou pro určování výše vyživovací povinnosti rozhodné i jeho majetkové poměry. Dle ustanovení § 912 občanského zákoníku má nezletilé dítě, které není plně svéprávné, právo na výživné, i když má vlastní majetek, ale zisk z majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti nestačí k jeho výživě. Zisk z vlastního majetku dítěte a příjem z výdělečné činnosti tak automaticky neodůvodní bez dalšího zánik vyživovací povinnosti povinného rodiče. Tato skutečnost by mohla nastat pouze v případě, kdy by se jednalo o majetek generující takový zisk, který by umožnil dítěti uspokojovat veškeré své potřeby, tj. dítě by bylo schopno se samo živit. Totožná je situace i u příjmu z výdělečné činnosti. Aby příjem dítěte mohl vést k zániku vyživovací povinnosti povinného rodiče, muselo by se jednat o příjem pravidelný, umožňující dítěti se samostatně živit, což zejména u nezletilých dětí nastane zřídka. K zániku vyživovací povinnosti rodiče nepovede pouze ojedinělý příjem dítěte např. v době letních prázdnin, pokud se dítě jinak připravuje studiem na budoucí povolání.⁷⁷ Totéž bezesporu platí i u brigádní činnosti vykonávané v průběhu studia např. v rámci odborné praxe. Zcela jistě by

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 8.4.2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

⁷⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10. ledna 1968, sp. zn. 6 Co 676/1967

bylo proti dobrým mravům, aby dítě za takovou aktivitu směřující k prohloubení jeho odborných znalostí a dovedností, bylo „trestáno“ snížením výživného. Stejný princip se uplatní u prospěchového stipendia, které se nepovažuje za stálý příjem, neboť je závislé na prospěchových výsledcích a soudy tak k němu při stanovení výživného nepřihlízejí. Naopak u stipendií sociálních, popř. stipendií poskytovaných budoucím zaměstnavatelem v rámci studia dítěte, jsou tato považována za příjem dítěte a při určení výživného jsou soudy zohledňována.⁷⁸

Obecně lze konstatovat, že dítě připravující se studiem na své budoucí povolání není schopno se samo živit a povinný rodič musí plnit vyživovací povinnost. Hlavním kritériem je, zda dítě získá tímto studiem výrazně lepší možnosti uplatnit se na trhu práce. V určitých případech tak výživné zůstane zachováno i v situacích, kdy dítě začne znovu studovat střední školu jiného zaměření⁷⁹ či s určitým časovým odstupem od předchozího vzdělávání.⁸⁰ Dále je nutno zdůraznit, že příprava na budoucí povolání musí být cílevědomá a soustavná. Platí, „že za situace, kdy studium dítěte nenese znaky soustavnosti a cílevědomosti, nelze na rodiči spravedlivě požadovat, aby vynakládal peněžní prostředky, které by ve svém výsledku nepřispívaly k osobnímu rozvoji dítěte.“⁸¹ K osobnímu rozvoji dítěte pak jistě nebude sloužit tzv. studium pro studium.⁸²

Schopnost dítěte se živit je tak objektivním stavem, který je nejčastěji dán okamžikem, kdy dítě ukončí svou soustavnou přípravu na budoucí povolání a jeho zdravotní stav mu umožní pracovat. V tomto směru poukazují na názor Ústavního soudu, dle kterého platí, že „objektivní nemožnost dítěte živit se samostatně z důvodu těžkého zdravotního postižení vedoucího až ke zbavení způsobilosti k právním úkonům nemůže být přičítána k tíži tohoto dítěte - jež má podle čl. 32 odst. 4 Listiny základní právo na rodičovskou výchovu a péči - v tom smyslu, že by po přiznání sociálních dávek již nemělo mít právo podílet se na životní úrovni svých rodičů (a že by nemělo mít právo na výživné ze strany rodiče). Takto znevýhodněné dítě si své postižení nezpůsobilo, a naopak potřebuje pomoc po všech stránkách, aby jeho život byl co nejvíce snesitelný v rámci již tak značně

⁷⁸ NOVÁ, H., VALEHRAH, K.: *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995, s.205 ISBN: 8-7175-30-1.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 7.4.2010, sp. zn. II ÚS 2623/09

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 30.9.2014, sp. zn. II ÚS 2121/14

⁸¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.3.2014, sp. zn. IV. ÚS 1247/13

⁸² Nález Ústavního soudu, ze dne 30.9.2014, sp.zn. II. ÚS 2121/14

omezených možností. Důsledky (i majetkové, tj. vyživovací povinnost) takového postižení dítěte proto musí jít hlavně k tíži toho, kdo (jako racionální bytost) dítě na svět - dobrovolně a při vědomí všech možných důsledků - přivedl, tedy rodiče, pokud to samozřejmě jeho majetkové možnosti objektivně umožňují.“⁸³ Vyživovací povinnost rodičů k dítěti tak může trvat v těchto případech po celou dobu jeho života.⁸⁴ Příjem dítěte z dávek z pojistných systémů, např. starobního důchodu či peněžité pomoci v mateřství, i nepojistných systémů, např. dávek státní sociální podpory by však již odůvodňoval závěr, že z těchto bude dítě plně uspokojovat své potřeby, tj. bude schopno se samo žít.⁸⁵ Opět však zdůrazňuji, že je třeba každý takový případ posuzovat individuálně.

V praxi může také velmi často nastat situace, kdy dítě ukončí přípravu na budoucí povolání a je zdravotně způsobilé k výkonu pracovní činnosti. Objektivně je takové dítě schopno samo se žít. I přes veškerou snahu však nemůže najít zaměstnání z důvodu nepříznivé situace na trhu práce v dané oblasti. Někteří autoři i v těchto případech shledávají, že vyživovací povinnost rodičů zaniká bez ohledu na tuto skutečnost.⁸⁶ Ústavní soud na jednu stranu takový závěr potvrzuje konstatováním, že od okamžiku nabytí schopnosti sám se žít, má dítě své příjmové poměry objektivně ve svých rukou. Záleží tedy jen na něm, v jakých poměrech bude žít. Uvedený názor chápu ve smyslu, že pokud je pracovní situace v regionu nepříznivá, mělo by ji dítě aktivně řešit. Na druhou stranu však Ústavní soud dále uvádí, že „by bylo nespravedlivé přičítat eventuální pasivitu dítěte v této sféře k tíži jeho rodičů v tom smyslu, že by rodiče byli povinni nadále své dítě živit.“⁸⁷ Platí tedy in contrario, že pokud by dítě vyvíjelo potřebnou aktivitu k získání zaměstnání a přesto by se mu to z objektivních důvodů nedařilo, lze uvažovat o zachování vyživovací povinnosti rodiče? Pravděpodobně ano, byť by dle mého názoru takový stav měl trvat řádově nanejvýše několik měsíců. Pokud i po tomto období bude dítě při hledání zaměstnání neúspěšné, mělo by zvážit pracovní uplatnění v jiném regionu a nespoléhat dále na výživu ze strany rodičů.

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 13.3.2013, sp. zn. I ÚS 2306/12

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., *Občanský zákoník II - komentář, Rodinné právo*, 1. vyd., nakl. C. H. BECK, s. 398 ISBN 978-80-74-503-9

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 124 ISBN 978-80-7478-513-9

⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 13.3.2013, sp. zn. I ÚS 2306/12

Nadto dodávám, že v předmětných případech bude velmi záležet na konkrétních okolnostech a přístupu soudu.

Jak již jsem v předchozí části uvedl, pokud povinný rodič pobírá příliš nízký příjem na to, aby mohl hradit stanovené výživné, je povinen zpeněžit svůj movitý a nemovitý majetek a z výtěžku výživné dítěti řádně hradit. Jinak se pohlíží na situace, kdy je vlastníkem movitého a nemovitého majetku nezletilé dítě. Dle ustanovení § 912 občanského zákoníku platí, že nezletilé dítě nemá povinnost svůj majetek zpeněžit, a to ani v případě, kdy by tento majetek byl velmi rozsáhlý (získaný např. darem či v dědickém řízení) a nadále v takovém případě bude mít nárok na výživu od rodičů.⁸⁸ Zde se upřednostňuje zájem dítěte na tom, aby byl jeho majetek zachován do jeho dalšího života.⁸⁹ Opačná situace je u dětí zletilých. Tyto mají nárok na výživné ze strany rodičů (při splnění dalších zákonných podmínek) až v okamžiku, kdy spotřebují veškerý svůj aktuálně prodejny majetek.⁹⁰

Dle mého názoru by však nemělo být pravidlem, a to u dětí nezletilých, že i přes příjem nezletilého dítěte či majetek generující zisk ve výši, která umožňuje dítěti se samostatně živit, dojde automaticky k zániku vyživovací povinnosti jeho rodičů. Uvedené tvrzení odůvodňuji tím, že občanský zákoník v ustanovení § 917 kontinuálně navázal na zákon o rodině a za odůvodněné potřeby dítěte považuje i tvorbu úspor z výživného. Funkce výživného totiž není pouze spotřební, jak tomu bylo ještě v devadesátých letech, ale výživné může plnit při splnění zákonných podmínek i funkci k zajištění budoucích finančních zdrojů dítěte, např. při přípravě k budoucímu povolání, k založení vlastní domácnosti a rodiny, k realizaci finančně náročných zájmů či k okamžité finanční pomoci v případě vzniku nepříznivé události. Ke stanovení vyživovací povinnosti, na základě které by byla dítěti umožněna tvorba úspor, však soud může přistoupit tehdy, pokud to umožňují majetkové poměry povinného rodiče a zároveň tento

⁸⁸ ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II, (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 565 ISBN: 978-80-7478-369-2.

⁸⁹ KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy : časopis pro všechna právní odvětví*, Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 3, s. 88-93. ISSN 1210-6410.

⁹⁰ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 124 ISBN 978-80-7478-513-9

postup nevylučují individuální okolnosti případu.⁹¹ Úspory se pak stávají vlastnictvím dítěte a na jejich správu se aplikuje obecný režim o správě jmění dítěte.

Dalším podpůrným argumentem pro zachování vyživovací povinnosti za shora popsané situace je i hledisko sounáležitosti se svým dítětem. Samozřejmě si nelze naivně myslet, že k sounáležitosti či k nápravě mnohdy hluboce pošramocených vztahů mezi rodiči a dětmi dojde tím, že povinný rodič bude nadále hradit výživné. Na druhou stranu dle Ústavního soudu „*je právem, nikoliv povinností rodiče, přivést na svět dítě. Pokud však tak učiní, musí si být vědom všech důsledků, tedy toho, že své nezletilé dítě musí vyživovat.*“⁹² Dokáží si tak představit, že výživné bude povinnému sníženo a určeno pro tvorbu úspor, jelikož dítě dokáže svou prací či ze svého majetku hradit kompletně své potřeby. Tento postup by se uplatnil pouze u dětí nezletilých a to v odůvodněných případech při splnění podmínek obsažených v ustanovení § 917 občanského zákoníku a nezbytného požadavku dobrých mravů. Jsem si vědom, že v praxi může být tento pohled na věc obtížně prosaditelný. Dle mého názoru však není vůči nezletilému dítěti spravedlivé a v jeho zájmu, hledět pouze na jeho současnou majetkovou situaci a schopnost se samostatně živit (byť samozřejmě soud vychází ze stavu v době vyhlášení rozhodnutí), která se může v budoucnu změnit. Nezletilé dítě může např. v deseti letech zdědit majetek generující zisk, který mu umožní za správy zákonného zástupce či opatrovníka, se samostatně živit. Je žádoucí, aby povinný rodič z této situace profitoval tím, že mu zanikne vyživovací povinnost? Zastávám negativní stanovisko. Lze si představit, že dítě o tento majetek generující zisk např. v 18ti letech přijde. V té době bude dokončovat střední školu a nastoupí do zaměstnání s nízkým finančním ohodnocením. V této chvíli již nebude mít nárok na výživné, jelikož má pravidelný příjem a dokáže se samostatně živit, byť na nízké úrovni. Nepochybně by takovému dítěti v začínajícím „dospělém“ životě velmi pomohlo, pokud by mělo např. na spořicímu účtu finanční rezervu od povinného rodiče. Tento rodič však vyživovací povinnost k dítěti již od jeho deseti let nemá a nynější nepříznivá situace dítěte tak nelze napravit. Pro ilustraci dále uvádím, že dítě může nabýt majetek okamžitě po

⁹¹ ust. § 917 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 15.3. 2017].

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 10.6.2013, sp.zn. I. ÚS 4239/12

svém narození a tak by mohla vyživovací povinnost rodiče zaniknout současně s jejím vznikem. Popsané situace jsou zcela výjimečné, ale nastat mohou. Řešením by mohla být úprava ustanovení § 912 občanského zákoníku ve smyslu, aby nezletilé dítě, které není plně svéprávné, mělo právo na výživné, i v případě existence vlastního majetku, kdy zisk z tohoto majetku spolu s příjmem z výdělečné činnosti postačuje k jeho výživě. Nezletilé dítě by tak mělo do nabytí plné svéprávnosti bez dalšího nárok na výživné ze strany povinného rodiče.

5.3. Požadavek shodné životní úrovně rodiče a dítěte

Určující pro zjištění životní úrovně rodičů je především úroveň výživy, oblékání, bydlení a vybavení domácnosti, trávení volného času, vzdělávání a kultury. Životní úroveň rodičů je tak úzce spjata s jejich celkovými majetkovými poměry. Pro účely jejího zjištění je proto třeba zohlednit nejen faktickou příjmovou (výdělkovou) stránku, nýbrž je nutno brát v zřetel i celkovou hodnotu a rozsah movitého a nemovitého majetku rodičů a rovněž způsob života, který v posuzované době vedou.⁹³

Kritérium shodné životní úrovně dětí a rodičů je v současné době upraveno v ustanovení § 915 občanského zákoníku. Nový kodex kontinuálně navázal na zákon o rodině, kde se tento princip poprvé objevil na základě novely provedené zákonem č. 91/1998 Sb. Definitivně tak došlo k odstranění nejasností týkajících se problematiky spotřebního charakteru výživného, které byly do předmětné novely při rozhodování soudů velmi časté.

Oproti zákonu o rodině je v občanském zákoníku stanovena v ustanovení § 915 odst.1 explicitně přednost shodné životní úrovně před odůvodněnými potřebami oprávněného dítěte. Tímto krokem zákonodárce posílil ochranu majetkové sféry vyživovaného dítěte. Uvedené bude dopadat na situace, kdy bude životní úroveň povinného rodiče velmi vysoká a dítě bude mít dle principu shodné životní úrovně právo se na ní podílet, tj. výše výživného bude odpovídat nadstandardním majetkovým poměrům povinného rodiče a nedojde k jejímu omezení hlediskem odůvodněných potřeb oprávněného dítěte. Lze shrnout,

⁹³ ust. § 915 odst. 1 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI-komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 21.3.2017].

že „*vysoce nadstandardnímu příjmu rodiče je adekvátní i vysoce nadprůměrná výše výživného.*“⁹⁴

Princip zachování shodné životní úrovně povinného rodiče a oprávněného dítěte však vedl v mnoha případech ke stanovení výživného v abnormální výši. Výjimkou nebyly ani částky výživného pohybující se v řádech statisíců za měsíc. K této praxi se vyjádřil Ústavní soud v nálezu ze dne 16.12.2015, sp.zn. IV. ÚS 650/15. V daném případě bylo nezletilé dítě svěřeno do střídavé výchovy rodičů, kdy soud stanovil otci výživné pro dobu po rozvodu manželství ve výši 100.000,- Kč měsíčně (30.000,- Kč k rukám matky a 70.000,- Kč na spořicí účet). Zároveň bylo otci stanoveno uhradit zpětně výživné ve výši 10.160.000,- Kč. Tento případ se dostal až k Ústavnímu soudu. Otec zejména poukazoval na skutečnost, že se jedná o enormně vysokou částku, jejíž výše byla určena mechanicky a za jediné kritérium sloužila shodná životní úroveň dítěte s rodiči, aniž by se soudy zabývaly tím, jaká je současná životní úroveň nezletilého a co je skutečně jeho nejlepším zájmem. Ústavní soud v předmětné věci považoval za podstatné především posouzení toho, zda je v nejlepším zájmu dítěte, s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, výši výživného, včetně tvorby úspor, limitovat určitou horní hranicí či nikoliv. Při zkoumání této otázky provedl Ústavní soud komparaci právních úprav okolních států (Slovensko, Polsko, Německo a Rakousko). Z provedené komparace vyplynulo, že žádný z těchto států nemá zákonem stanovenou maximální výši výživného, avšak právní úprava a judikatura v uvedených státech obsahuje sofistikované návody na výpočet výživného. Ústavní soud konstatoval, že v České republice takové mechanismy absentují a při stanovení výše výživného tak záleží na přístupu konkrétního soudce a jeho (ne)důrazu na důkladném přezkoumání okolností daného případu v kontextu se zákonnými hledisky. Popsaný nedostatek mohou částečně zmírnit doporučující metodické tabulky (Materiál pro sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného pro děti), které Ministerstvo spravedlnosti vydalo v roce 2010. Tyto však při výpočtu výše výživného nejsou s to zohlednit více proměnných (např. vyšší počet dětí). Soudy je tak povětšinou při určování výživného neužívají a slouží maximálně jako určité vodítko pro rodiče, kteří často

⁹⁴ Rozsudek OS pro Prahu 5 ze dne 25. 9. 2006, sp. zn. 50 P 336/2006. In: Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2007, roč. 2007, č. 5.ISSN 1210-6348.

při určení částky výživného v příslušném návrhu tápou.⁹⁵ Navíc za situace, kdy řešení rodinně právních otázek nepodléhá v rámci dovolání přezkumu Nejvyšším soudem, se jeví oblast určování výživného zákonodárcem nedostatečně upravená. Z tohoto důvodu lze tak jen kvitovat činnost občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky, které vydalo dne 19.10.2016 stanovisko ke zjišťování možností, schopností a majetkových poměrů povinného v řízení o výživném pro nezletilé děti.⁹⁶ Tento dokument zcela jistě judikaturu okresních a krajských soudů sjednotí, avšak mechanismus výpočtu výživného nepřináší. Na druhou stranu je soud povinen ke každému případu přistupovat individuálně a zkoumat konkrétní okolnosti daného případu.

Konečně, u popisovaného případu Ústavní soud uvedl, že obecné soudy při určení výživného zohlednily všechna zákonná hlediska, avšak „*obecné soudy by při stanovování výše výživného neměly odhlížet od obecných racionálních a mravních hledisek, případně práv rodičů plynoucích z jejich rodičovské odpovědnosti. Jinými slovy, to, že povinný je objektivně schopen plnit oprávněnému určitou výši výživného, ještě neznamená, že by se mu jí mělo bez dalšího dostat.*“⁹⁷ Ústavní soud dále poukázal na závěry rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5⁹⁸ s tím, že je zcela adekvátní, pokud je rodiči s nadstandardními příjmy stanoveno i nadstandardně vysoké výživné, avšak doplnil, že jeho výše by měla mít určité hranice. Soudce by se tak měl v souvislosti se stanovením výše výživného zamýšlet též nad jeho smyslem a účelem.

Shodnou životní úroveň spatřuje Ústavní soud v minimálně obdobném postavení rodičů a dětí při využívání rodinných zdrojů, avšak v žádném případě není k naplnění principu shodné životní úrovně zapotřebí, aby měly vyživované děti stejné množství finančních prostředků jako rodiče. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů (čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod) a ti tak mají právo rozhodovat o hospodaření jejich dětí s penězi v tom kterém věku. Rodiče tak hodnotově formují své dítě a je bezesporu součástí výchovy rozhodnout, s kolika penězi má jejich dítě v tom kterém věku samo hospodařit.

⁹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej; JURÁŠ, Marek a kol. Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého. Praha: Leges, 2013, s. 210.

⁹⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 16.12.2015, sp.zn. IV. ÚS 650/15

⁹⁸ Rozsudek OS pro Prahu 5 ze dne 25. 9. 2006, sp. zn. 50 P 336/2006. In: Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2007, roč. 2007, č. 5.ISSN 1210-6348.

Není tak možné zúžit nejlepší zájem dítěte jen na stránku jeho materiálního zajištění, ale je třeba jej vnímat jako výsledek poměřování materiálních a nemateriálních hodnot.⁹⁹

Ústavní soud k zákonnému pravidlu shodné životní úrovně rodičů a dětí uzavřel, že „v případě výjimečně vysokých příjmů povinného rodiče nelze postupovat mechanicky. Nelze ztrácet ze zřetele fakt, že je právem i povinností rodičů naučit dítě hodnotě peněz a řádnému hospodaření s nimi. Stanovení nepřiměřeně vysokého výživného, které dítěti i po dokončení přípravy na povolání umožní dlouhodobý a snad i trvalý bezpracný život, může být nejen v rozporu s nejlepšími zájmy dítěte, ale může také porušovat právo rodiče vychovávat své dítě, jež je mu garantováno čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.“¹⁰⁰

Popsaný nálezn Ústavního soudu byl podroben určité kritice ze strany odborné veřejnosti. Ta spočívala především v argumentu, že záměrné snižování výživného soudem je v rozporu se zákonnou úpravou a nepovede k Ústavním soudem proklamované větší finanční gramotnosti vyživovaných dětí, tedy zejména k tomu, aby tyto znaly hodnotu peněz a ve svém důsledku se pak o svou životní úroveň braly vlastní prací a pílí bez ohledu na prostředí, do něhož se narodily. Jednoduše řečeno popsáním snižováním výživného jsou dle JUDr. Preiningerové přesouvána práva rodičů vychovávat své děti na soud, který by měl podle Ústavního soudu „zjišťovat povinným rodičem preferované životní hodnoty, výchovné metody a na základě toho určit výživné v takové výši, aby dítěti nebylo soudní mocí vnucováno žít na vysoké životní úrovni, pakliže tuto jeho rodiče odmítají.“¹⁰¹

S uvedeným názorem se neztotožňuji. Předně, tvrzený zásah do práv rodiče na výchovu svých dětí by nastal, respektive existoval již před vydáním nálezu Ústavního soudu, kdy soudem určované statisícové výživné zasahovalo do práv rodiče ve smyslu, že mu ztěžovala výchovnou roli při hodnotovém formování dítěte. V současné době je dle JUDr. Preiningerové zasahováno do práv rodiče naopak tím, že soudy budou snižovat výživné u rodičů

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 16.12.2015, sp.zn. IV. ÚS 650/15

¹⁰¹ JUDr. KATEŘINA PREININGEROVÁ, Ústavní soud k otázce výživného pro rodiče s nadstandardním příjmem, ze dne [online] 15.4.2016, [cit. 21.3.2017] dostupné na WWW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ustavni-soud-k-otazce-vyzivneho-pro-rodice-s-nadstandardnim-prijmem-101015.html>

s nadstandardními příjmy a převezmou tak od rodičů část výchovných práv. Zastávám názor, že polemika ohledně uzurpování práv rodičů soudní mocí je naprosto zbytečná. V reálném životě záleží pouze na rodičích, jakým způsobem budou při výchově na dítě působit v procesu utváření životních hodnot a určitého světonázoru dítěte. Pokud tedy dítě nezíská zdravý vztah k penězům a materiálním statkům, je to chybou pouze a jen jeho rodičů, nikoliv toho, zda má dítě stanovené výživné v tisícových nebo statisícových položkách. Rodiče dítěti předávají své životní hodnoty a zkušenosti. Případná pochybení tak nelze spatřovat v jakémisi hypotetickém vlivu výše výživného, ale ve výchově rodičů. Jinými slovy, pokud má rodič s nadstandardním příjmem své materiální hodnoty nevhodně nastaveny, dítě s největší pravděpodobností tento přístup k životu nekriticky převezme. Pokud má však takový rodič své materiální hodnoty správně srovnané, je velká pravděpodobnost, že dítě nepovede rozmařilý život odtržený od reality. Samozřejmě nelze na výchovu dítěte nekriticky nahlížet tímto zjednodušujícím způsobem. Mnoho rodičů, kteří žijí odděleně, spolu často „soutěží“ a dítěti nevhodně dopřávají různé finančně náročné požitky, což jistě dítě ovlivňuje. Nelze opomenout ani emoce provázené odlukou rodičů a jejich vliv na výchovu dítěte. Tato problematika však není těžištěm této práce. Uvedeným jsem se pokusil pouze naznačit, že polemika ohledně výše výživného není na místě a hlavním hlediskem pro formování hodnot dítěte vždy zůstane přístup rodičů, byť byla předmětná ústavní stížnost úspěšná právě z důvodu, že došlo k porušení práva otce vychovávat své dítě.

Dle mého názoru tak není přístup Ústavního soudu v rozporu se zákonnými pravidly. Ústavní soud nestanovil maximální výši výživného a tím i limitaci při postupu dle zákonných hledisek (odůvodněné potřeby dítěte a majetkové poměry dítěte, majetkové poměry povinného rodiče, shodná životní úroveň dítěte a rodičů, zájem dítěte), ale pouze zdůraznil, že soud by při rozhodování o výši výživného neměl opomenout zájem dítěte, s tím související racionální a mravní principy a práva rodičů plynoucí z jejich rodičovské odpovědnosti. To vše samozřejmě při zachování zákonných pravidel a zohlednění individuálních okolností každého případu. Skutečnost, že v předmětném případě Ústavní soud zrušil rozhodnutí soudů obecných, přiznávající dítěti výživné ve výši 100.000,- Kč měsíčně neznamená, že tato hranice je do budoucna při

určování výživného naprosté tabu. Dokáží si představit případy, kdy po zohlednění všech shora uvedených zákonných hledisek a principů soud výživné přesahující hranici 100.000,- Kč měsíčně stanoví. Může se jednat např. o zdravotně znevýhodněné dítě, jehož léčebné náklady se právě ve statisícových částkách budou pohybovat. Nepochybně bude v takovém případě v zájmu dítěte a to i s ohledem na mravní stránku věci, aby mu takové výživné bylo přiznáno.

Předmětný nález dopadá na vysoko příjmové povinné rodiče s nadprůměrnou životní úrovní. Může nastat i situace, kdy vyživované dítě žije právě s rodičem s nadprůměrnou životní úrovní a povinný rodič má životní úroveň podprůměrnou. Vyživovací povinnost bude stanovena s ohledem na možnosti, schopnosti a majetkové poměry takového rodiče, avšak z principu jistého udržení a prohloubení pocitu sounáležitosti s oprávněným dítětem by neměla zaniknout.¹⁰² K zániku vyživovací povinnosti rodiče k dítěti by mělo dojít pouze ve výjimečných případech, kdy bude povinný rodič z objektivních důvodů bez příjmu či se jeho příjem bude pohybovat pod hranicí životního minima. I tak však nelze uzavřít, že takovému rodiči bez dalšího vyživovací povinnost zanikne.¹⁰³

Při posuzování životní úrovně povinného rodiče nestačí, aby se soud zaměřoval pouze na jeho příjmy a majetkové poměry. Při hodnocení životní úrovně povinného rodiče, je nutné zohlednit i příjmy a majetkové poměry případného nového partnera či manžela povinného rodiče a to i přesto, že „*jakkoli se nejedná o osobu povinnou k poskytování výživného dle zákona o rodině, je zřejmé – z obecného pohledu - že pokud by bylo prokázáno v neurčitěm počtu případů stejného druhu, že přítel rodiče s ním žije ve společné domácnosti a podílí se na uspokojování potřeb rodiny, mohla by taková blíže specifikovaná částka nalézat odraz i v poměrech povinného rodiče.*“¹⁰⁴ Je tomu z důvodu, že podíl nového partnera povinného rodiče na uspokojování potřeb rodiny se na životní úrovni bezesporu projeví a je pouze otázkou dokazování v jaké konkrétní míře. Jiný postup by neodpovídal nejen normám jednoduchého práva, ale ani zásadám spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.¹⁰⁵

¹⁰² Rozhodnutí MS v Praze ze dne 10. 2. 1999, sp. zn. 39 Co 568/1998. Soudní rozhledy, č. 3, 2000, s. 76.

¹⁰³ Rozsudek KS v Hradci Králové ze dne 26.1.1996, sp. zn. 14 Co 755/95

¹⁰⁴ Nálež Ústavního soudu ze dne 7.3.2007, sp.zn. I. ÚS 527/06

¹⁰⁵ Nálež Ústavního soudu ze dne 1.2.2008, sp.zn. II. ÚS 1619/07

Životní úroveň je tak založena na fakticitě, nikoliv pouze na právní stránce. Je tedy nerozhodné, že nový partner či manžel povinného rodiče nemá zákonnou vyživovací povinnost vůči oprávněnému dítěti. Tento princip je použitelný na případy, kdy např. povinný rodič otec nastoupí na rodičovskou dovolenou místo své nové partnerky. Rodičovský příspěvek je mnohem nižší, než byl výdělek povinného rodiče v pracovním poměru. Tím pádem došlo ke změně v majetkových poměrech povinného rodiče, ale zároveň nelze jeho jednání podřadit pod ustanovení § 913 občanského zákoníku, tj., že se povinný rodič vzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti. Nelze totiž přičítat rodiči k tíži, že nastoupil na rodičovskou dovolenou místo své partnerky (účelovost tohoto kroku by pravděpodobně soud shledal až v případě, kdy se ekonomická situace v rodině povinného rodiče rapidně snížila). Soud přesto nebude při určení výše výživného vycházet z výše rodičovského příspěvku, ale zohlední i příjem nové partnerky, která místo povinného rodiče nastoupila do zaměstnání a z tohoto úhlu pohledu bude zkoumat celkovou životní úroveň povinného rodiče. Je totiž nepochybnou skutečností, že „*povinný rodič nežije v nějakém vakuu, ohraničeném pouze jeho příjmy, z nichž má vyživovací povinnost především plnit, ale že existuje další množina skutečností, která má větší či menší vliv na jeho celkovou životní úroveň. Mezi takové skutečnosti lze zařadit zejména soužití v manželství nebo podobném svazku.*“¹⁰⁶ V naznačeném případě tedy soudy postupují v souladu se zásadou fakticity životní úrovně.

Kritérium shodné životní úrovně při určování výživného se uplatní pouze mezi rodiči a dětmi. Pokud rodiče nemohou z objektivních důvodů dostát povinnosti své dítě vyživovat či ji svévolně dlouhodobě neplní nebo ji plní tak, že nepostačuje k uspokojení odůvodněných potřeb oprávněného dítěte, nastupují na jejich místo prarodiče, popř. další předci. Rozsah vyživovací povinnosti předků za potomky je přitom užší. Výživné prarodičům a dalším předkům vůči dítěti soudy stanoví v rozsahu odpovídajícím odůvodněným potřebám oprávněného dítěte

a jeho majetkovým poměrům, jakož i schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného prarodiče či dalšího předka.¹⁰⁷ Životní úroveň prarodičů či dalších předků tak není pro stanovení výše výživného rozhodná. Životní úroveň

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 1.2.2008, sp.zn. II. ÚS 1619/07

¹⁰⁷ Rozsudek Krajského soudu v Brně, ze dne 27.10.2011, sp.zn. 21 Co 200/2011

jedinice je velmi úzce provázána s jeho životní úrovní, proto si nemyslím, že by uvedené bylo na újmu vyživovaných dětí. Těžko si lze představit, že by prarodiče odklonili svůj majetek a soud by vycházel z těchto ponížených majetkových poměrů, zatímco životní úroveň prarodičů by byla mnohem vyšší.

5.4. Schopnosti a možnosti povinného rodiče

V předchozí části byla popsána problematika majetkových poměrů povinného rodiče a to v souvislosti se zákonným požadavkem shodné životní úrovně rodičů a jejich dětí. Dalším zákonným hlediskem pro určení rozsahu výživného jsou dle ustanovení § 913 občanského zákoníku schopnosti a možnosti povinného rodiče. Při jejich hodnocení se pak podle druhého odstavce uvedeného ustanovení zkoumá i skutečnost, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popř. zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále má soud povinnost přihlídnout ke skutečnosti, že povinný rodič o dítě osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí.

Právní úprava týkající se vyživovací povinnosti neukládá rodičům povinnost plnit výživné k dítěti společně a nerozdílně či rovným dílem a to právě z důvodu, že každý z rodičů je povinen přispívat na výživné v takovém rozsahu, v jakém mu to umožňují jeho možnosti a schopnosti. V ideálním případě by však účast rodičů na výživě dítěte měla být rovnoměrná.¹⁰⁸

Schopnosti povinného je třeba chápat jako jeho subjektivní vlastnosti, pocházející z jeho fyzických a psychických dispozic, zdravotního stavu, osobnosti i získaných vědomostí a zkušeností. Úroveň schopností povinného se tak může v průběhu života měnit a to buď pozitivně (zdokonalování znalostí a dovedností) nebo negativně (nepříznivý zdravotní stav). Vyjma zdravotního stavu tak je povinný rodič schopen uvedené subjektivní vlastnosti rozvíjet a to právě v rámci jeho možností. Možnosti povinného pak literatura chápe jako určité objektivní skutečnosti, které povinný nemůže ovlivnit. Soud při posuzování těchto dvou hledisek posoudí schopnosti povinného, tj. věk, pracovní a výdělečné schopnosti, zdravotní stav, fyzickou zdatnost, aktivitu na trhu práce, zkušenosti, apod.

¹⁰⁸ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 136, ISBN 978-80-7478-513-9

V rámci dokazování zjištěných schopností povinného pak tyto soud dosadí do určitého objektivního rámce (trh práce v daném regionu, míra (ne)zaměstnanosti, výše průměrných příjmů) a posoudí tak možnost uplatnění a s tím související příjem povinného – „*Soud tak zkoumá celkový socio-profesní profil povinného a přitom posuzuje, zda je povinný osobou samostatně výdělečně činnou, zda má povinný jedno či vícero zaměstnání, zda je v pracovním poměru, nebo je zaměstnáván na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr (větší prekarita zaměstnání), či zda je naopak nezaměstnaný, (ne)pobírá sociální dávky atd. Vedle toho zkoumá, zda má povinný reálnou možnost při svých schopnostech opatřit si zaměstnání, zda nachází adekvátní uplatnění v pracovním procesu či má možnost absolvovat rekvalifikační kurzy atp.*“¹⁰⁹ Obě hlediska, tj. schopnosti a možnosti povinného tak od sebe nelze oddělovat a je třeba je posuzovat ve vzájemné souvislosti.

5.5. Příjmy povinného rodiče

Nejjednodušší situace je v případech, kdy je povinný rodič dlouhodobě zaměstnán v pracovněprávním poměru nebo poměru obdobném (dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr). Po zahájení řízení, ať již z iniciativy jednoho z rodičů či z jiného podnětu, soud informuje povinného rodiče o zahájeném řízení a doručí mu návrh druhého rodiče, popř. zletilého dítěte. Současně je rodič vyzván k tomu, aby se v dané věci vyjádřil a doložil soudu zprávu od zaměstnavatele o svých výdělkových poměrech a to zpravidla za období posledních šesti až dvanácti měsíců. Dlouhodobý interval je záhodný vzhledem k různým jednoročním bonusům či dalším benefitům, ke kterým by pak při kratším intervalu nemuselo být při stanovení výše výživného přihlédnuto, což by jistě nebylo v zájmu dítěte.¹¹⁰

Soud pak vychází nejen z čistého měsíčního příjmu povinného rodiče, ale i z případných dalších finančních benefitů. Povinní rodiče v řízení o určení výše výživného předkládají soudům mnoho různých výdajů, které ovlivňují jejich schopnosti a možnosti hradit výživné ve výši, kterou navrhuje oprávněný

¹⁰⁹ ust. § 913 odst. 1 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI-komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 14.8.2017].

¹¹⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekodifikaci. Praha: Leges, 2014, s.26 ISBN 978-807-5020-239.

či sdělenou předběžným právním názorem ze strany soudu. Povinní tak např. poukazují na to, že z příjmu za přesčasové hodiny nelze určovat rozsah výživného. Dle Nejvyššího soudu však platí, že „část výdělků docílenou za přesčasové hodiny nelze vylučovat ze základu, rozhodného pro určení výše výživného, nutno však přihlídnout k tomu, že zvýšené vypětí v práci mohlo zvyšovat i vlastní životní náklady otce a tím vlastně ovlivňovat jeho schopnosti a možnosti přispívat na výživu dětí.“¹¹¹ Další zajímavou otázkou je hodnocení výdělků ve formě tzv. spropitného, tj. nahodilé plnění nad rámec mzdy sjednané v pracovní smlouvě či dohodě o provedení práce. V této, dle mého názoru velmi časté problematice, Krajský soud v Ústí nad Labem zdůraznil důkazní stránku věci a deklaroval, že „se v řízení nepodařilo prokázat, že by vedle své mzdy měl otec další příjmy ve formě tzv. spropitného, jak po celý průběh řízení namítala matka. Samy zprostředkované informace o možném dalším příjmu spojeném s výkonem té které profese pochopitelně nemohou být skutkovým podkladem pro závěr, že v konkrétní věci osoba povinná výživou takový další příjem má. K takovému závěru nestačí ani domněnka, že za tak nízkou mzdu osoba povinná výživou (objektivně) nemůže v tom kterém oboru pracovat.“¹¹² Pokud tedy při zjišťování poměrů na straně povinného není jednoznačně prokázána existence těchto příjmů, nemůže k nim soud při stanovení výše výživného přihlídnout. Z pohledu dokazování však půjde o velmi složitou situaci. Dokáží si představit výslech svědků – spolupracovníků povinného – kteří mohou dosvědčit, že spropitné je stabilním příjmem k základní mzdě a taktéž uvést v jakých relacích se průměrně v měsíci pohybuje. Stále však půjde o informace zprostředkované a též samotný příjem ve formě spropitného je neurčitý a velmi individuální. Některá restaurační zařízení spropitné evidují a na konci měsíce jej rozdělí mezi zaměstnance. V takovém případě už by se průměrná určitelnost pravidelného spropitného zjistit dala, byla by tak prokazatelná v rámci dokazování a soud by k ní při stanovení výživného přihlédl.

Dále nemohu opomenout ani problematiku cestovních náhrad, tzv. diet. Tento druh cestovních náhrad požívají nejčastěji řidiči působící v kamionové dopravě. Příjem takového řidiče je pak tvořen ze dvou složek. Tou první je fixní

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. NS 5 Cz 115/67, publikované pod č. 115/67 Sbírkou rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, sešit č. 10 z roku 1967

¹¹² Rozsudek KS v Ústí nad Labem, sp. zn. 10 Co 652/03

příjem a druhou, často převažující složkou, je právě cestovní náhrada. Dálková nákladní doprava se v porevolučních letech prudce rozvíjela a problematika určování výživného v těchto situacích se tak rychle dostala před opatrovnické soudy. Povinní rodiče se snažili soudy přesvědčit, že diety slouží k zajištění jejich ubytování, stravy či dalších nákladů spojených s výkonem pracovní činnosti a nelze tak tuto složku zohlednit při výpočtu výživného. Oprávnění rodiče logicky zastávali opačný názor. V současné době je již tato oblast celkem detailně projudikována a to i na úrovni Ústavního soudu, s jehož závěry, níže uvedenými, se naprosto ztotožňuji. Ústavní soud nejprve zdůraznil, že „*zahrnutí cestovních náhrad pod režim ustanovení § 96 odst. 1 zákona o rodině excesivní úvahou není, kdy opačný názor, tedy, že by snad cestovní náhrady nebylo v principu možné zahrnout do příjmových poměrů povinného rodiče - by umožňoval extrémně nerozumné a nespravedlivé důsledky.*“¹¹³ Co se týče charakteru cestovní náhrady, dle Ústavního soudu „*není jeho úkolem stanovovat jaký charakter má náhrada, zda se v řízení před obecným soudem uplatní jako náhrada cestovní či jinak (usnesení sp. zn. I. ÚS 385/08 ze dne 21. 4. 2008), neboť je zásadně věcí obecných soudů, aby hlediska pro určení výživného v ustanovení v § 96 odst. 1 zákona o rodině uváděly v život aplikací v jednotlivých případech (srov. usnesení sp. zn. I. ÚS 1254/11 ze dne 12. 5. 2011).*“¹¹⁴ Jinými slovy je na obecném soudu, pod jaký příjmový režim cestovní náhradu podřadí. Bylo by však vůči povinným nespravedlivé, pokud by soud s náhradou nakládal jako s běžným příjmem zaměstnance, neboť pak by bylo výživné určeno ve výši, která by nezohledňovala, že část cestovních náhrad povinný rodič objektivně při pracovní cestě spotřebuje.

Soudy tak v praxi cestovní náhrady do příjmu povinných zařazují a pro účely výživného k nim přihlíží v rozsahu přibližně jedné třetiny až poloviny. Takovou praxi shledávám naprosto legitimní. Pro ilustraci shora uvedeného předkládám konkrétní případ povinného – řidiče mezinárodní kamionové dopravy. Tento měl průměrnou měsíční fixní mzdu ve výši 10.000,- Kč a cestovní náhrady ve výši 26.000,- Kč. Povinný tvrdil, že veškeré cestovní náhrady spotřebuje v zahraničí. Příklad se dostal až k Ústavnímu soudu, který zopakoval v předchozím odstavci uvedené závěry, které doplnil o další logický argument, tj. že „*povinní by byli v podstatě motivováni k tomu, že cestou, jak si snížit výši*

¹¹³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 996/11

¹¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. I.ÚS 1012/15

vyživovací povinnosti, je právě přijetí takového zaměstnání, u něhož by disponovali oproti běžné mzdě vysokými cestovními náhradami.“ V rámci dokazování dále vyplynulo, že byt' povinný tvrdí, že cestovní náhrady zcela spotřebovává, tak „v současné době jen za úhradu pravidelných měsíčních plateb (za hypotéku částku 7.500 Kč, splátku půjčky v částce 4.500 Kč a pojistné v částce 1.700 Kč) zaplatí více, než činí jeho čistá měsíční mzda, právě bez cestovních náhrad. S ohledem na rodinnou situaci otce, okruh jím vyživovaných osob, jím namítané platební povinnosti i životní úroveň tak lze mít za to, že vyplácené diety zcela jistě plně nespotebovává. Jak již odvolací soud shora uzavřel, diety vyplácené otci tvoří podstatnou část jeho peněžních prostředků a jejich vyplácení je zcela jistě důvodem, proč otec dlouhodobě a nepřetržitě vykonává zaměstnání řidiče mezinárodní kamionové dopravy, a to navzdory svému zhoršenému zdravotnímu stavu, kterým rovněž argumentuje.“¹¹⁵ Navíc k tomu soud doplnil, že „pokud by však otec i při vědomí vyživovacích povinností ke třem nezpl. dětem a při reálné výši čisté mzdy vyplácené diety plně spotřebovával, navíc při platebních povinnostech, kterými argumentuje ve svém odvolání, pak takový postup by bylo nutno ve smyslu ust. § 96 odst. 1 věta druhá zákona o rodině vyhodnotit tak, že se bez důležitého důvodu vzdává majetkového prospěchu.“¹¹⁶ Na tomto konkrétním případě jsem se snažil poukázat nejen na legitimní řešení výpočtu výživného ze složek fixního příjmu a cestovních náhrad, ale taktéž upozornit i na velmi smutnou věc, se kterou jsem se v praxi bohužel nezdávka setkával. Nebylo výjimkou, že povinní měli dvě a více dětí. Po rozchodu či rozvodu manželství se snažili co nejvíce zastírat své příjmy a majetek. K tomu se uchýlovali za jediným účelem – snížit svou majetkovou situaci a v tomto důsledku hradit svým dětem co nejnižší výživné. Tento sobecký přístup považuji za absurdní a nadměru zavrženíhodný. Samozřejmě není chyba v mnoha případech pouze u jednoho rodiče. Problém tkví často i v laxním přístupu rodičů oprávněných, kdy z lenosti či strachu neřeší zanedbávání povinností ze strany druhého rodiče (i z tohoto důvodu se budu v další části věnovat institutu zálohovaného výživného). Nevhodným chováním svých rodičů však trpí nejvíce děti, které si bohužel své rodiče nevybírají. Na závěr k problematice cestovních náhrad

¹¹⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2011, sp.zn. I.ÚS 996/11

¹¹⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2011, sp.zn. I.ÚS 996/11

doplňují, že je v této oblasti zcela použitelná judikatura soudů vznikající před účinností nového občanského zákoníku.

Další okolnosti, ke kterým by měl soud při určení výživného přihlídnout jsou případné další vyživovací povinnosti povinného rodiče a při hodnocení výše příjmu i k nákladům povinného vynaloženým za dopravu do zaměstnání. Tyto totiž povinný musí objektivně pro dosažení příjmu vynaložit. Takový závěr soudu však nelze považovat za obecně použitelný a uplatní se pouze při zhodnocení individuálních okolností daného případu, tj. v situacích, kdy je tento náklad vyšší než je obvyklé (např. povinný dojíždí do zaměstnání vzdáleného od jeho bydliště desítky kilometrů).¹¹⁷ Uvedené by se ale jistě neuplatnilo na případy povinných, kteří pouze z nějakého osobního či jiného důvodu dojíždějí za prací dlouhé vzdálenosti, avšak příjem za danou činnost není vyšší, než pokud by byli zaměstnání v místě svého bydliště. Dalšími legitimními výdaji povinného jsou samozřejmě i ty související s jeho zdravotním stavem.¹¹⁸

Mnohokrát již byla judikaturou zodpovězena též otázka příležitostných darů a vliv této skutečnosti na rozsah výživného. Obecně platí, že dar je dobrovolné plnění, které druhému rodiči nepřináší žádný benefit při zajištění potřeb nezletilého dítěte a soud tak k němu nepřihlíží.¹¹⁹ Situace by byla jiná, pokud by povinný rodič prokázal, že charakter plnění byl příspěvkem na péči a nikoliv darem či příspěvkem měl formu daru, ale překročil rámec běžného obdarování dětí.¹²⁰

Do příjmu povinného rodiče se dále při určení výživného nezapočítají příjmy s účelovým plněním. Bude se jednat např. o zemědělské dotace¹²¹ či dávky státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi.¹²²

K této části lze uzavřít, že k zohledňování výdajů povinných pro výpočet výživného nebudou soudy přistupovat, vyjma uvedených případů a určitých možných individuálností každého případu, příliš často. Vyživovat nezletilé dítě je jednou z nejdůležitějších povinností rodičů a jiné pohledávky nelze plnit na jejich

¹¹⁷ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 29/2010

¹¹⁸ KOTRADY, Pavel. Pohled soudní praxe na některé otázky týkající se stanovení výše výživného. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 20.8.2015, Roč. 2015, č. 7-8, s. 53.

¹¹⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 13 Co 319/2009

¹²⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 315/2000

¹²¹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 407/2010

¹²² Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 13 Co 269/2014

úkor. Platí totiž, že pro dobrovolné závazky rodičů, ať již je důvod jejich vzniku jakýkoli, nelze dítěti právo na výživné upřít. Pro soud dále nebudou rozhodné ani náklady na bydlení povinného rodiče a nepřihlédne se ani ke skutečnosti, že je rodič v režimu oddlužení.¹²³

5.6. Hledisko osobní péče o dítě ze strany rodiče

Podle ustanovení § 913 občanského zákoníku je nutné při stanovení výživného přihlédnout i ke skutečnosti, zda a v jaké míře povinný rodič o dítě pečuje. Pokud je v rámci řízení prokázáno, že se povinný o dítě stará, popř. v jaké míře, soud následně k uvedenému zjištění přihlédne při stanovení výživného. Platí, že „*ten z rodičů, kterému je dítě svěřeno do péče, si svůj příspěvek do určitého věku dítěte vynahrazuje zcela, a poté do určitého věku z části, svou osobní péčí o dítě.*“¹²⁴ Je tomu z důvodu, že rodič pečující o dítě nese vyživovací povinnost ve větším rozsahu, než rodič hradící „pouze“ výživné ve formě finančního plnění. Výkon osobní péče o dítě je tak plnohodnotnou formou plnění vyživovací povinnosti.

Rodič, který má dítě v péči, se tak do určitého věku podílí na vyživovací povinnosti osobní péčí, spočívající v poskytování vhodného zázemí, uspokojování potřeb dítěte a rozvíjení jeho vědomostí a dovedností. Tato naturální složka se postupem času a vzrůstajícím věkem dítěte zmenšuje a takový rodič se postupně podílí na výživě dítěte též finančně. V zákoně není stanoven poměr osobní péče a hrazení výživného ve vztahu k určitému věku dítěte. Tento postup by ani nebyl možný, jelikož u každého dítěte se potřeba osobní péče mění velice individuálně. Některé dítě je tak soběstačné a mentálně vyzrálé dříve a jiné později. S důrazem na tento závěr přesto odborná literatura poskytuje přibližná vodítka. Osobní péče o dítě tak nahrazuje finanční plnění výživného od okamžiku narození do zhruba 12ti let věku dítěte. Po dosažení uvedeného věku je potřeba (a zápočet) osobní péče zhruba do 30ti % a u dítěte staršího 18ti let buď žádná či velmi malá pohybující se v jednotkách procent. Z toho vyplývá, že rodič, který má dítě svěřené ve své péči, by tak měl dítěti v tomto rozmezí poskytovat finanční výživu,

¹²³ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 506/2013

¹²⁴ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 506/2013

tj. totožně jako rodič povinný.¹²⁵ Limitem je samozřejmě životní úroveň oprávněného rodiče. Jak již bylo uvedeno, popsané hledisko lze užít pouze podpůrně s přihlédnutím k individuálním okolnostem každého případu. Bohužel může nastat i situace, kdy dítě onemocní či je handicapované již od narození. V takovém případě by rodič mající dítě ve své péči, nahrazoval plně výživné svou osobní účastí a tento stav by trval v závislosti na zdravotním stavu dítěte, tj. i celý život.

5.7. Vzdání se výhodnějšího zaměstnání a nepřiměřená majetková rizika

Dalším zákonným kritériem, které má soud povinnost dle ustanovení § 913 občanského zákoníku při určování výše výživného zkoumat je skutečnost, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti či majetkového prospěchu a zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Jedná se o zaviněné okolnosti jdoucí k tíži povinného.

K této problematice se vyjádřil Nejvyšší soud ve sjednocujícím stanovisku tak, že „splnění podmínek uvedených v ustanovení § 913 odst. 2 o. z. lze usuzovat zejména tam, kde povinný dlouhodobě vykazuje účetní ztrátu, jestliže byl opakovaně sankčně vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání, vyhýbá se nabízené práci odpovídající jeho věku, zdravotnímu stavu a vzdělání, zavinil, že mu nevznikl nárok na invalidní důchod pro nesplnění doby pojištění, vzdal se bezúplatně či za zjevně nepřiměřeně nízkou úplatu nemovitosti či jiné věci vyšší majetkové hodnoty, z níž mohl mít majetkový prospěch, či podílu na ní apod.“¹²⁶ Dále se povinný může vzdát majetkového prospěchu typicky jednáním v rámci dědictví, kdy přistoupí ke zřeknutí se dědického práva, odmítnutí či vzdání se dědictví. V soukromoprávních vztazích půjde také např. o prominutí dluhu či vzdání se práva na náhradu škody.¹²⁷

Aby soud došel k závěru, že povinný svým jednáním naplnil podmínky dle ustanovení § 913 odst. 2 občanského zákoníku, musí nejprve provést důkladné dokazování. V jeho rámci přezkoumá důvody, které povinného k danému jednání vedly. Důležitým a legitimním důvodem pro vzdání se např. lukrativního

¹²⁵ SCHINNENBURGOVÁ, Petra, CIDLINA, Václav. K určování výše výživného. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 7, s. 252.

¹²⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

¹²⁷ ust. § 913 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9.8. 2017].

zaměstnání může být zdravotní stav povinného, pozbytí potřebné kvalifikace či oprávnění, neuspokojivá rodinná situace, rozvod manželství či vznik dalších vyživovacích povinností. Pokud se soud dobere k závěru, že povinný měl pro své (jinak závadné jednání dle ustanovení § 913 OZ) legitimní důvod, k tíži tuto skutečnost povinnému nepříčte. Na druhou stranu, pokud soud shledá, že povinný bezdůvodně mění zaměstnání, žije nespořádaným životem z úspor či na dluh, bude při určení výživného vycházet z příjmů dle jeho možností a schopností, pokud by tyto řádně využíval.¹²⁸

V rámci pracovněprávních vztahů pro ilustraci doplňuji, že pokud není zjištěn důvod rozvázání pracovního poměru dohodou podle ustanovení § 49 zák. č. 262/2006 Sb., zákoníku práce – „*kladné zjištění může plynout ze samotné dohody, případně z rozhodnutí soudu, jestliže probíhalo řízení o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru dohodou, případně jestliže tak nesdělí k dotazu soudu sám zaměstnavatel nebo povinný rodič a takové tvrzení je v souladu s ostatními v řízení provedenými důkazy*“¹²⁹ - nelze bez dalšího dovodit splnění podmínek uvedených v ustanovení § 913 odst. 2 občanského zákoníku. Důvod ukončení pracovního poměru nelze vždy zjistit ze samotné dohody tuto otázku upravující. Zákoník práce s účinností od 1.1.2012 stanovil, že důvody, pro které byl pracovní poměr rozvázán tvoří součást dohody jen v případě souhlasu zaměstnance i zaměstnavatele. Rozhodné skutečnosti je tak třeba zjistit účastnickým výsledkem povinného či zaměstnavatele, popř. z jiných podkladů. Tento závěr jen zdůrazňuje důležitost dokazovací fáze řízení a zkoumání konkrétních okolností každého případu.

Ohledně nepřiměřených majetkových rizik ohrožujících plnění vyživovací povinnosti bych ve stručnosti uvedl, že pod tento institut nespadá v žádném případě podnikatelské riziko. Opačný závěr by byl možný pouze v případě silně excesivního podnikatelského jednání. Nejčastěji půjde o nepřiměřené riziko spojené s marnotratností v případě hazardu.

5.8. Podnikatel a prokázání jeho příjmů

Zjištění příjmů rozhodných pro stanovení výživného u osob samostatně výdělečně činných je obtížnější než u osob v pracovněprávním poměru. Zatímco

¹²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 20.8.1969, sp.zn. 8 Cz 23/69

¹²⁹ Rozsudek Okresního soudu Praha – východ ze 29.6.2012, sp.zn. 30 P 333/2009

zaměstnanci za účelem zjištění svých příjmů předkládají soudu výkaz od svého zaměstnavatele, tak u podnikatelů je zjištění reálného příjmu komplikovanější. Již jsem shora uvedl, že v tomto ohledu byla velice důležitá novela zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, která zbavila mlčenlivosti správce daně. Od účinnosti uvedené novely (následně po účinnosti zák. č. 280/2009 Sb., daňového řádu) tak mohou soudy pro účely rozhodnutí o výživném pro nezaopatřené dítě požádat Finanční úřady o údaje o základu daně z příjmů, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, z kapitálového majetku, z pronájmu a ostatních příjmů fyzické osoby. Velmi přínosnou byla i novela zákona o rodině provedená zákonem č. 91/1998 Sb. Ta stanovila rodičům povinnost prokázat soudu své příjmy, tj. předložit veškeré podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro rozhodnutí zpřístupněním údajů chráněných podle zvláštních předpisů. Tuto úpravu převzal v ustanovení § 916 i občanský zákoník. Důkazní břemeno prokazování příjmu tak bylo přeneseno na povinného rodiče.¹³⁰

Povinný rodič je povinen soudu poskytnout součinnost při prokázání svých příjmů a být v tomto rámci aktivní. Za tímto účelem povinný rodič předkládá soudu veškeré relevantní podklady. Jedná se především o daňové přiznání, soupis zásob, peněžní deníky, výpisy z bankovních účtů, faktury či kompletní účetnictví. V celkovém kontextu je však nutno hodnotit i celkovou životní úroveň povinného a to zejména v případech, kdy jsou rodičem tvrzeny příjmy na velmi nízké úrovni.¹³¹ Z daňového přiznání by se tak mělo vycházet pouze podpůrně ve spojitosti s dalšími podklady, popř. s výsledky účastníků a dalšími zákonnými hledisky pro určení výživného.¹³² Je tomu z důvodu, že daňové přiznání obsahuje údaje k výkazu daňového základu, který často nevypovídá o skutečném příjmu z podnikání. Například údaj o čerpání finančních prostředků z podnikání pro vlastní potřebu v daňovém přiznání obsažen není. Dále je totožně z daňového přiznání neurčitelná otázka uznatelných nákladů v kontextu rozvoje podnikání či

¹³⁰ KORNEL, Martin. *Kam kráčíš vyživovací povinnosti k nezletilým dětem?* Právní rozhledy: Praha: C. H. Beck, 2011, roč. 2011, č. 3, s. 82-87, ISSN 1210-6410

¹³¹ NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, roč. 2008, č. 1 - 2, s. 36.

¹³² Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 312/2009 a taktéž sp.zn. 14 Co 320/2011

jeho udržení nebo režijní a cestovní výdaje.¹³³ K uvedeným cestovním výdajům poznamenávám, že k těmto se obvykle při určení výživného nepřihlíží, jelikož se má za to, že byly spotřebovány právě za účelem určité pracovní cesty. To však neplatí pro část těchto nákladů, které povinný rodič nespotřeboval.¹³⁴ Cestovní náhrady určuje každoročně vyhláškou Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. V roce 2017 je přibližná částka za 1 km ve výši 6,- Kč. Nejde totiž pouze o úhradu pohonných hmot, ale i o peněžitou náhradu za amortizaci vozidla. Reálně je však náklad na 1 km nižší. Zajisté nebude uspořena částka vysoká a přihlíželo by se k ní pravděpodobně pouze u rodičů, kteří při pracovních cestách (řádově tisíce kilometrů za měsíc) užívají své vozidlo. Pro úplnost dodávám, že se nejedná o případy řidičů z povolání, kdy předmětnou problematiku cestovních náhrad a fixního příjmu jsem popsal v této části oddílu č. 5 týkající se příjmu povinného.

Pro určení výše výživného tak nutně nemusí být rozhodující hospodářský výsledek vykázaný podnikatelem podle účetních a daňových předpisů. Je tomu z důvodu, že uplatnění výdajů tzv. daňovým paušálem nemusí odpovídat skutečným příjmům podnikatele.¹³⁵ Informace o hospodaření podnikatele je tak pouhým evidenčním údajem, který musí soud posuzovat v kontextu celkové životní úrovně povinného podnikatele. Soud se tak zaměřuje na jednotlivé položky daňově odpočitatelných výdajů. Pokud podnikatel do této položky zahrne např. automobil, lednici, počítač, apod., jedná se o investice do hmotného majetku podnikatele (příjmu zohlednitelného při určení výživného) zvyšující jeho životní úroveň, byť vykazované příjmy mohou být velmi nízké.¹³⁶

Ze shora uvedeného vyplývá, že by bylo chybným postupem soudu, pokud by tento jen mechanicky odečetl výdaje a příjmy z daňového přiznání a z výsledné částky by pak určil výši výživného, jelikož „*při určení výživného není u osoby povinné výživou, která vykonává podnikatelskou činnost, rozhodující, zda rozdíl mezi příjmy a výdaji této osoby je kladný či záporný, nýbrž zda s ohledem na (ne)zbytnost výdajových položek lze či nikoliv tu kterou část výdajů podnikatele při rozhodování – z hlediska zjišťování jeho poměrů – zohlednit (např. že jde o*

¹³³ KOTRADY, Pavel. Pohled soudní praxe na některé otázky týkající se stanovení výše výživného. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 20.8.2015, Roč. 2015, č. 7-8, s. 53.

¹³⁴ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 2. 2001, sp. zn. 22 Co 554/2000

¹³⁵ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, sp.zn. 25 Co 461/2011

¹³⁶ Rozsudek Okresního soudu v Nymburku ze dne 2.5.1995, sp.zn. P 81/95

výdaje, bez nichž by již nebylo možno dosáhnout zajištění výkonu podnikatelské činnosti) či zda jde již o výdaje, které co do svého druhu či rozsahu směřují spíše k rozšiřování podnikatelské činnosti za účelem dosažení budoucího vyššího zisku.¹³⁷ Podnikatel má jistě právo investovat do rozšíření své podnikatelské činnosti. Pokud by však jeho jednání směřovalo k účelovému ponížení příjmu pro výpočet výživného, tj. k tíži oprávněného dítěte, soud by pak poměřoval u takového podnikatele proporcionalitu mezi jeho příjmy a výdaji při zkoumání jeho celkových poměrů, jelikož plnění vyživovací povinnosti rodiče vůči dítěti náleží mezi nejelementárnější rodičovské povinnosti.¹³⁸

V podnikatelském prostředí nezřídka nastává situace, kdy mají subjekty vůči sobě závazky po lhůtě splatnosti. Pokud soud zjistí, že má povinný pohledávky vůči jiným subjektům, je nutné v rámci dokazování zjistit, o jaké pohledávky se jedná a zda jsou dobyté.¹³⁹

Otázka zjištění příjmu podnikatele je ze shora uvedených důvodů v některých případech velmi náročná. Účetní evidence mnohých podnikatelů je nepřesná či neúplná, ať již z důvodů úmyslných či nikoliv. Tento nesporný fakt klade na soudy při zjišťování příjmu povinného nemalé nároky. Je tak důležité, aby výsledné rozhodnutí soudu obsahovalo řádné a vyčerpávající odůvodnění, tj. výčet všech důkazních prostředků a z nich učiněných závěrů. I přes požadavek rychlosti řízení v rodinněprávních věcech, nebude jistě výjimkou zadání znaleckého posudku při posuzování příjmu podnikatelských subjektů.

Předmětem této části byl popis problematiky zjišťování příjmu povinného podnikatele. Na závěr bych zmínil sankční stránku prokazování příjmu. Východiskem je zmíněná skutečnost, že důkazní břemeno prokázání příjmu leží na povinném. Pokud soud dojde k závěru, že v řízení povinný rodič neprokázal své příjmy předložením relevantních listin či nezpřístupnil soudu pro rozhodnutí potřebné údaje, platí dle ustanovení § 916 občanského zákoníku, že průměrný měsíční příjem této osoby činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu. Životní minimum pro jednotlivce činí podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu v současné době částku ve výši 3.410,- Kč. Soud tedy určí výši výživného z částky 85.250,- Kč.

¹³⁷ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4.5.2004, sp.zn. 10 Co 326/2004

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 12.9.2006, sp.zn. I. ÚS 299/06

Pro doplnění uvádím, že tento sankční důsledek dopadal před účinností občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., tj. do 31.12.2013 pouze na osoby samostatně výdělečně činné. V současné době lze takto za neposkytnutou součinnost postihnout taktéž zaměstnance v pracovněprávním poměru. Dle mého názoru je příhodné, že popsanou možnost zákon poskytuje, avšak soudy k ní budou přistupovat pouze v excesivních případech. Existuje celá řada povinných rodičů, kteří své problémy neřeší, výzvy soudů ignorují a bezesporu svým jednáním naplňují skutkovou podstatu ustanovení § 916 občanského zákoníku. Většinou se jedná o osoby nezaměstnané, bez jakéhokoli majetku, které přežívají buď ze sociálních dávek nebo „černou“ prací či dokonce pácháním trestné činnosti. Bylo by vhodné u takových osob vycházet při výpočtu výživného z 25ti násobku životního minima a určit tímto způsobem nevymahatelné výživné? V praxi jsem se s obdobným případem setkal a popsaný postup jsem navrhoval. Soud se s tímto návrhem neztotožnil a při určení výživného vycházel z podkladů, které i bez jakékoli součinnosti povinného, zajistil. Tento postup shledal postačujícím i z důvodu zájmu dítěte, které by se reálně nemohlo vysokého výživného domoci. V tomto kontextu soud odkázal na právní názor Ústavního soudu, který uvedu v následující části týkající se potenciality příjmu.

5.9. Potentialita příjmu

Soudy mají povinnost při určování výše výživného v rámci dokazování zkoumat podle ustanovení § 913 odst. 2 občanského zákoníku i tzv. potencialitu příjmu. Soudy vycházejí nejen z faktických příjmů povinného, ale v odůvodněných případech i z příjmů, které by povinný rodič vzhledem ke svým možnostem a schopnostem dosahovat mohl, avšak bez relevantních důvodů tomu tak není. Za potenciální příjem je možno považovat pouze *„takový příjem, který odpovídá jak schopnostem a možnostem povinného, tak i nabídce a poptávce na rozumně regionálně určeném trhu práce, která je schopnostem a možnostem povinného adekvátní.“*¹⁴⁰ Potentialita příjmu, jakožto zákonné hledisko při zjišťování příjmu povinného rodiče, bylo obsaženo již v tzv. alimentačním zákoně č. 4/1931 Sb. Z tohoto důvodu tak existuje bohatá judikatura upřesňující předmětnou právní úpravu.

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1846/09

Nejprve je vždy potřeba zodpovědět otázku, kterou jsem již částečně popisoval v předchozí části, tedy za jaké situace mají soudy postupovat dle ustanovení § 913 odst. 2 občanského zákoníku, resp. kdy je možno dojít k závěru, že se povinný rodič vzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího příjmu či zda podstupuje nepřiměřená majetková rizika. Předně o takové případy půjde zejména tam, *„kde povinný dlouhodobě vykazuje účetní ztrátu, jestliže byl opakovaně sankčně vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání, vyhýbá se nabízené práci odpovídající jeho věku, zdravotnímu stavu a vzdělání, zavinil, že mu nevznikl nárok na invalidní důchod pro nesplnění doby pojištění, vzdal se bezúplatně či za zjevně nepřiměřeně nízkou úplatu nemovitosti či jiné věci vyšší majetkové hodnoty, z níž mohl mít majetkový prospěch, či podílu na ní apod.“*¹⁴¹ K totožnému závěru „zavinění“ lze přistoupit i v otázce výkonu trestu povinného při spáchání úmyslného trestného činu či přečinu zanedbání povinné výživy dítěte dle § 196 trestního zákoníku. Takový rodič se zbavil úmyslným jednáním možnosti plnit vyživovací povinnost, což samozřejmě nelze přičítat k tíži dítěte. K potencialitě příjmu lze obecně v těchto případech přistoupit, avšak nikoliv bez zkoumání individuálních okolností daného případu. V tomto kontextu řešil Ústavní soud případ otce vazebně stíhaného pro podezření ze spáchání úmyslného trestného činu. Povinný nebyl ve výkonu trestu pracovní z objektivních důvodů zařazen a nedisponoval žádným majetkem. Ústavní soud k tomuto případu uvedl, že *„byla-li by za takové situace povinnému uložena povinnost hradit výživné, přestože by bylo zcela zjevné, že výživné nebude možné vymoci, byl by takový postup v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, jelikož stanovení povinnosti hradit výživné povinnému rodiči, které by však reálně dítěti nebylo vyplaceno, může být překážkou zajištění potřebných prostředků jiným způsobem. Jakkoliv tedy lze spáchání trestného činu s následkem odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody kvalifikovat jako zbavení se příjmu bez vážného důvodu ve smyslu ustanovení § 913 odst. 2 o. z., v takovém případě, kdy nelze reálně očekávat vymození výživného s ohledem na situaci povinného, by stanovení výživného tomuto povinnému bylo v rozporu s principem nejlepšího zájmu dítěte.“*¹⁴² Jiná situace by však nastala tehdy, pokud by měl povinný nějaký

¹⁴¹ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 6.2.2008, sp. zn. IV. ÚS 1187/07

majetek, ze kterého by mu plynul příjem či byl ve výkonu trestu pracovně zařaditelný.

V rozhodovací praxi soudů byla po dlouhou dobu nejednotnou otázkou, zda mají soudy vycházet při rozhodování o výši výživného z příjmu, který povinný pobíral předtím, než se bez důležitého důvodu zaměstnání vzdal a z tohoto výživné určit (tento názor zastával Nejvyšší soud ČSSR¹⁴³ a Okresní soud v Třebíči¹⁴⁴) či posuzovat potencialitu příjmu, resp. možnosti a schopnosti povinného tento příjem získat k okamžiku rozhodování soudem. Dle sjednocujícího stanoviska Nejvyššího soudu je rozhodující stav v době vyhlášení rozsudku (dle § 154 odst. 1 o.s.ř.) a soudy by tak měly vycházet z příjmu, který je povinný schopen k tomuto okamžiku získat.¹⁴⁵ V odůvodnění každého rozsudku, které musí být v těchto věcech vyčerpávající,¹⁴⁶ pak soudy musí výslovně uvést, že zjištěný potenciální příjem povinného je takovým příjmem, který je po provedeném dokazování povinný schopen dosahovat v době vydání rozsudku (nikoliv dosahujícího v předchozím zaměstnání) a to vzhledem k jeho možnostem a schopnostem (např. fyzický stav, nadání, vzdělání, pracovní zkušenosti, stav trhu práce, apod.). Soud tak musí dbát řádné formy rozhodnutí, byť východiskem dřívější příjmy nepochybně budou. Pokud tomu soudy neučiní, riskují zrušení rozsudku vyšší instancí.

Z tohoto důvodu je nezbytné, aby soud při úvaze o potenciálních příjmech povinného vycházel z pokud možno co nejširšího spektra důkazů. Soud si zpravidla vyžádá zprávy z Úřadu práce o volných pracovních místech v oblasti vzdělání

a pracovních zkušeností povinného, zprávy potenciálních zaměstnavatelů s požadavky na uchazeče o zaměstnání a z těchto podkladů spolu s dalšími zákonnými předpoklady určí částku výživného. Nelze se však omezit pouze na regionální trh práce. V odůvodněných případech *„je třeba též zkoumat reálné možnosti povinné osoby zajistit si vhodné zaměstnání, a to i případně ve vzdálenějším místě od jejího bydliště, jestliže přijetí do pracovního poměru je spojeno např. s možností ubytování či vhodným dopravním spojením, a takové*

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR, sp.zn. 8 Cz 23/69

¹⁴⁴ Rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 22.10.2003, sp. zn. 6 Nc 168/99

¹⁴⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3.2.2000, sp. zn. III. ÚS 103/99

*možnosti nebrání jiné okolnosti posuzovaného případu.*¹⁴⁷ I pro tuto oblast samozřejmě platí, že uvedené závěry nelze přebírat bez zkoumání individuálních okolností daného případu. Bez dalšího tak nepostačuje výčet všech aktuálních potenciálních pozic vyplývajících ze zpráv Úřadu práce a následné mechanické „zprůměrování“ nabízených mezd. Tyto informace totiž nezaručují, že by byl povinný na těchto pozicích skutečně zaměstnán a byl mu poskytnut nabízený výdělek. V rámci dokazování tak musí být prokázáno, že by se povinný vzhledem ke svému vzdělání a dovednostem, mohl reálně o tato místa ucházet. Až poté lze přistoupit k výpočtu výživného z průměrných příjmů k nabízeným pracovním pozicím.¹⁴⁸ Nelze tedy mechanicky postupovat tak, že např. povinný se středoškolským vzděláním v oblasti informačních technologií je schopen poskytovat jakékoli služby programátora a dosahovat průměrných příjmů v této oblasti, apod.¹⁴⁹ Soud tak bude v každém případě zkoumat konkrétní znalosti, dovednosti a zkušenosti povinného a až na základě těchto zjištění dovozovat možný potenciální příjem povinného. Z takto určeného potenciálního příjmu povinného ale nelze odvozovat další potenciální příjmy, jako jsou např. nemocenské dávky.¹⁵⁰

Otázka potenciality příjmu však nespadá pouze na osoby, které nejsou záměrně zaměstnány. Pokud je např. u povinných rodičů podnikatelská činnost dlouhodobě ztrátová, je třeba vycházet z příjmu, který by tyto osoby pobíraly v případě uzavření pracovního poměru.¹⁵¹ Nejvyšší soud pro takové případy dále uvedl, že *„okolnost, že se povinný provozováním podnikatelské činnosti ocitl ve stavu hmotné nouze, ho nezavazuje zákonné vyživovací povinnosti, byť by byl i nemajetný.“*¹⁵²

Zajímavou a opět dosud nejednotně posuzovanou otázkou bylo i posouzení potenciálního příjmu u povinných osob s bydlištěm v zahraničí. Nejvyšší soud tak ve svém sjednocujícím stanovisku jednoznačně deklaroval, že je chybným postupem určovat potenciální příjem dle nabídek zaměstnání v rámci ČR, jelikož taková osoba se o tato volná pracovní místa ucházet nebude. Je tak nutno vycházet

¹⁴⁷ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp.zn. 10 Co 289/03

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1846/09

¹⁴⁹ Rozsudek Krajského soudu v Praze, sp.zn. 19 Co 169/2012

¹⁵⁰ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

¹⁵¹ Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17.6.2004, sp. zn. 12 Co 17/2004

¹⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.8.2011, sp. zn. 6 Tdo 960/2011

ze stavu trhu práce, kde má povinný rodič bydliště. Tento postup je samozřejmě komplikovanější, avšak v dnešní globální době se dá ve spolupráci se zahraničními soudy (podle nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. 5. 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech) uspokojivě zvládnout. K nahlédnutí je i databáze statistického úřadu Evropské unie EUROSTAT, databáze zahraničních úřadů práce, popř. se lze obrátit i na Úřad mezinárodně právní ochrany dětí v Brně či Ministerstvo spravedlnosti ČR. Samozřejmostí je i součinnost druhého z rodičů a poskytnutí základních informací o povinném rodiči, který se zdržuje v zahraničí. V mnoha případech totiž povinní zdržující se v zahraničí neposkytují soudům potřebnou součinnost.¹⁵³ Pro úplnost uvádím, že odůvodněné potřeby dítěte se budou posuzovat s ohledem na ekonomické poměry ČR a částka výživného může být stanovena i v zahraniční měně a to za situace, kdy by takový postup byl v zájmu dítěte.¹⁵⁴

V předchozí části jsem uváděl, že schopnosti povinného jsou objektivně ovlivňovány jeho zdravotním stavem, avšak ani částečná invalidita nemusí být překážkou ke stanovení výživného z potenciálního příjmu. Soud v takových případech zkoumá, do jaké míry je povinný omezen v pracovní činnosti a taktéž i jeho (ne)ochotu najít vhodné zaměstnání. Pokud je prokázáno např. z vyjádření posudkových orgánů, že špatný zdravotní stav, popř. invalidita sice povinného určitým způsobem omezuje, avšak nevyřazuje ho plně z trhu práce, soud pak vychází z potenciálního příjmu nabízeného úřadem práce pro osoby se zdravotním postižením či omezením.¹⁵⁵ V tomto kontextu bych pro zajímavost poukázal na případ povinného, který si svým zaviněným jednáním způsobil takové zhoršení zdravotního stavu, které velmi omezovalo jeho pracovní zařazení. Konkrétně se jednalo o alkoholismus. Povinný podal k soudu návrh, aby mu bylo výživné sníženo. Prvoinstanční soud tento návrh zamítl s tím, že „*povinný je vyučený zedník a mohl by pracovat, jestliže – jak vyplývá z lékařských zpráv – by celoživotně abstinovat.*“ S tímto názorem se neztotožnil odvolací soud, výživné povinnému snížil a to z důvodu, že zdravotní stav povinného je dán objektivně a

¹⁵³ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR, ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cjpn 204/2012

¹⁵⁴ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 12. 1998, sp. zn. 18 Co 345/98

¹⁵⁵ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. 19 Co 386/2011

je třeba z něj vycházet bez ohledu na to, z jakého důvodu nastal.¹⁵⁶ Tento přístup je do určité míry logický. Důvodem zhoršení zdravotního stavu může být kromě alkoholu i užívání návykových látek, cigaret či důsledek neúspěšného pokusu o sebevraždu. Ve všech těchto případech si povinný rodič způsobí zhoršení zdravotního stavu a tím omezí či naprosto vyloučí svou schopnost hradit dítěti výživné. Obecně platí, že jednání rodičů nesmí jít k tíži dítěte. Na druhou stranu mi zkoumání životního stylu a jeho vlivu na schopnost vyživovat dítě přijde už přehnané. Je samozřejmě nesporné, že přílišné holdování alkoholu či drogám k nepříznivému zdravotnímu stavu přispěje, avšak vlivů ovlivňujících zdraví člověka je více a svou roli hrají taktéž genetické předpoklady. Nelze tedy jednoznačně uzavřít, čím byl zdravotní stav ovlivněn. Nadto by s největší pravděpodobností byla vymahatelnost takto určeného výživného v drtivé většině případů nemožná, tj. proti zájmu dítěte. Z těchto důvodů se ztotožňuji s názorem Krajského soudu v Praze.

Potencialita příjmu je jistě důležitým institutem postihujícím povinné rodiče, kteří jsou bez prostředků, bezdůvodně nejsou zaměstnání či vykazují velmi malý příjem na pomezí minimální mzdy. Soud samozřejmě nevychází při stanovení výživného pouze z příjmu, popř. potenciálního příjmu, ale též z celkových majetkových poměrů povinného. Přesto je zjištění příjmu povinného nutným dílem pro zhodnocení a určení výše výživného. Na druhou stranu by měla být potencialita příjmu uplatňována pouze v případech, kdy se povinný zaměstnání dlouhodobě vyhýbá či účelově ponižuje své příjmy (v tomto případě by byl možný i postup dle ustanovení § 916 občanského zákoníku). Určitě by nebyla na místě např. u zaměstnanců zdravotnických služeb, kteří nepracují přesčasové hodiny či víkendové služby, byť by to jistě bylo v jejich možnostech a schopnostech. Podobná situace může být u advokátů či osob samostatně výdělečně činných, kteří nemají prioritu v práci a raději před vyděláváním finančních prostředků upřednostní čas strávený s rodinou či své koníčky a ke „štěstí“ jim postačí příjem průměrný. Pokud by v takových případech soud vycházel z vyššího potenciálního příjmu, jednalo by se dle mého názoru o šikanózní a nelegitimní postup, který v popsáných případech jistě zákonodárce nezamýšlel.

¹⁵⁶ Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 8.2.2012, sp.zn. 25 Co 560/2011

6. Tezaurace výživného

Tezaurace výživného neboli záloha na výživné splatné v budoucnu je institutem, který byl do českého právního řádu zanesen novelou zákona o rodině, která byla provedena zákonem č. 91/1998 Sb. Následně byla úprava přejata do občanského zákoníku ustanovením § 918. Předmětné ustanovení umožňuje soudu v řízení o vyživovací povinnosti rodiče k dítěti na návrh či z úřední povinnosti uložit v případech hodných zvláštního zřetele osobě výživou povinné, aby složila zálohu na výživné splatné v budoucnu, kdy poskytnuté výživné přechází do vlastnictví dítěte postupně k jednotlivým dnům splatnosti výživného. Na složenou zálohu se hledí jako na majetek povinného.

Co do charakteru tohoto plnění zákon výslovně uvádí, že se jedná o zálohu. Nepůjde tedy v žádném případě o odbytné mající za následek zánik vyživovací povinnosti, jelikož v době rozhodování soudu není zřejmé, v jakém časovém horizontu ještě vyživovací povinnost potrvá.¹⁵⁷ Pokud by přesto bylo rodičem plněno na základě dohody o jednorázovém vyplacení výživného splatného v budoucnu pro nezletilé dítě, jednalo by se o bezdůvodné obohacení.¹⁵⁸

Funkce tezaurace výživného je především preventivní a poskytuje oprávněnému jistotu pravidelných měsíčních úhrad výživného. Soud k tezauraci výživného přistoupí i bez návrhu, ale pouze při naplnění důvodů zvláštního zřetele hodných. Zákon tyto důvody blíže nespecifikuje, ale nepochybně se jedná o situace, kdy existuje důvodná obava, že povinný své vyživovací povinnosti v budoucnu nedostojí. Popsaný postup tak přichází do úvahy u povinných, kteří mají nepravidelné příjmy, podstupují nepřiměřená majetková rizika, chovají se marnotratně, popř. u nich existuje závislost na hazardu, žijí střídavě v zahraničí a v ČR, apod.¹⁵⁹ Soud jistě přihlédne i k tomu, zda se již v minulosti dostal povinný s úhradou výživného do prodlení, popř. zda již jeho jednání bylo řešeno formou výkonu rozhodnutí či dokonce trestněprávní cestou.

Pokud jsou popsány důvody zvlášť hodného zřetele naplněny, soud stanoví povinnému rodiči povinnost složit určitou částku na bankovní účet. Zřizovatelem

¹⁵⁷ ustanovení § 918 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9.8. 2017].

¹⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.1.2017, sp.zn. 21 Cdo 2929/2016

¹⁵⁹ ust. § 918 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9.8. 2017].

bankovního účtu by měl být dle komentářové literatury v první řadě povinný.¹⁶⁰ Je tomu z důvodu, že do splatnosti jednotlivých částek výživného je stále vlastníkem deponované finanční částky. Velmi často se stává, že povinný neposkytne potřebnou součinnost. V takovém případě je možné, aby účet založil i oprávněný, resp. druhý rodič. Pokud takový rodič není, určí okolnosti výplaty soud. S uvedeným názorem se příliš neztotožňuji. Vhodnějším shledávám postup, kdy by bankovní účet založili oba rodiče. Byl by stanoven trvalý příkaz shodující se s příslušnou měsíční částkou výživného s tím, že pro změnu výše trvalého příkazu či jednorázového výběru složené částky by bylo zapotřebí souhlasu obou rodičů. Tito by tak byli omezeni vzájemným dispozičním právem. K tomuto závěru jsem došel v rámci soudního sporu, v němž jsem zastupoval matku oprávněného. Věnoval jsem se tak možnostem, resp. existenci bankovního produktu, který by zajišťoval vytvoření bankovního účtu povinným s omezením, které by mu zakazovalo jednorázový výběr složené částky či změnu trvalého příkazu. Bankovním ústavem mi bylo řečeno, že povinný by při zakládání účtu měl samozřejmě možnost příslušná omezení stanovit, ale jelikož by byl vlastníkem účtu, tak by mohl tyto restriktce jednostranně kdykoliv změnit či zrušit. Primárně by tak měl být bankovní účet dle mého názoru založen oběma rodiči, a pokud by tento postup nebyl možný, tak by nastupovala určitá spolupráce soudu s orgánem sociálně právní ochrany dětí a vytvoření bankovního účtu těmito institucemi. Výživné by pak bylo vypláceno v obdobném režimu jako u sociálních dávek.

Pro úplnost dodávám, že složené finanční prostředky jsou ve vlastnictví povinného a to do doby splatnosti jednotlivých splátek výživného. Vlastnictví jednotlivých částek výživného tak přechází do majetku dítěte k těmto okamžikům přímo ze zákona. Úroky ze složené zálohy budou náležet vlastníkovu účtu (nejčastěji povinnému) a ten ponese veškeré náklady spojené se správou účtu.¹⁶¹

¹⁶⁰ ust. § 918 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1.1.2014. In: ASPI komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 9.8. 2017].

¹⁶¹ Tamtéž.

6.1. Tezaurace výživného u povinného v konkurzu podle insolvenčního zákona v praxi

V této části bych popsal svou praktickou zkušenost s tezurací výživného. Předmětná kauza byla zajímavější z důvodu postavení povinného, jelikož na jeho majetek byl v době řízení vyhlášen konkurz.

V dané věci jsem zastupoval matku oprávněného. Skutkový stav před podáním návrhu na tezuraci výživného byl takový, že povinnému byla stanovena výše výživného v částce 4.000,- Kč a to počínaje od května 2013. Povinný však výživné nehradil a to ani částečně. Dne 17.7.2015 podal povinný návrh na snížení výživného a to z důvodu „*nemajetnosti a nemožnosti vykonávat pracovní poměr pro nepříznivý psychický stav.*“ K projednání věci se povinný nedostavil. Soud tak jednal v jeho nepřítomnosti a po provedeném dokazování shledal částku ve výši 4.000,- Kč přiměřenou a návrh povinného jako nedůvodný zamítl. V průběhu dokazování bylo nadto prokázáno, že po celou dobu nehrazení výživného, tj. od května 2013 byl povinný vlastníkem dvou bytových jednotek, spoluvlastníkem další nemovitosti a vlastníkem obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným (tento však byl téměř bezcenný). Povinný tak mohl kteroukoliv z vlastněných nemovitostí prodat a výživné řádně hradit. Tuto povinnost však úmyslně bojkotoval a veškeré náklady na oprávněného nesla téměř 2 roky matka. Nadto bylo v průběhu roku 2015 vůči povinnému zahájeno trestní stíhání pro podezření z přečinu zanedbání povinné výživy podle § 196 trestního zákoníku.¹⁶² Přesto povinný i nadále svou vyživovací povinnost neplnil. Z důvodu, že byl zjištěn úpadek povinného a současně bylo rozhodnuto o řešení úpadku povinného prohlášením konkurzu na jeho majetek, byla matka nucena přihlásit pohledávky výživného do insolvenčního řízení.¹⁶³

Dne 16.11.2015 podala matka oprávněného k Okresnímu soudu v Českých Budějovicích návrh na tezuraci výživného. Důvody zvláště hodného zřetele spatřovala ve skutečnosti, že povinný neplní svou zákonnou povinnost a na péči, výchově a ani výživě se nikterak nepodílí a to přesto, že byl obviněn a trestně stíhán pro podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy podle ustanovení § 196 trestního zákoníku. Povinný navíc matce sdělil, že výživné

¹⁶² Řízení vedeno u Okresního soudu v Českých Budějovicích pod sp.zn. 8 T 206/2014

¹⁶³ Insolvenční řízení vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. KSCB 27 INS 11461/2014

hradit nikdy nebude a to ani v případě pravomocného odsouzení trestním soudem. Ohledně tvrzené nemajetnosti povinného upozorňovala matka na zpeněžitelný nemovitý majetek povinného v hodnotě jednotek milionů korun. Tento bez pochybností vyplynul ze soupisu majetkové podstaty povinného, který provedl insolvenční správce. Z předmětného soupisu bylo zřejmé, že po zpeněžení, byť jen jedné z bytových jednotek, by měla být povinnému otci vyplacena po skončení insolvenčního řízení a úhradě veškerých pohledávek finanční hotovost ve výši 700.000,- Kč.

Z popsaných důvodů tak dle matky existovala důvodná obava, že stanovené výživné i nadále nebude ze strany povinného plněno a jeho tezaurace je v nejlepším zájmu dítěte. Konkrétně navrhovala následující petit rozsudku:

I. Žalovaný otec, na jehož majetek je v současné době vedeno u Krajského soudu v Českých Budějovicích insolvenční řízení pod sp.zn. KSCB 27 INS 11461/2014, je povinen složit zálohu na výživné splatné v budoucnu pro nezletilého v celkové částce 360.000,- Kč na zvláštní bankovní účet č. u a.s., zřízený za tímto účelem matkou, a to nejdéle do patnácti dnů od připsání finančních prostředků získaných zpeněžením majetkové podstaty žalovaného (jako dlužníka) na bankovní účet insolvenčního správce, ustanoveného pro výše uvedené insolvenční řízení.

II. Žalobkyně je oprávněna provést každý měsíc výběr finančních prostředků z bankovního účtu č. u a.s., nejvýše však v částce soudem stanoveného výživného a to počínaje měsícem následujícím po právní moci usnesení, kterým Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodne o zrušení konkurzu vedeného na majetek žalovaného pod sp.zn. KSCB 27 INS 11461/2014.

III. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Ve výroku č. I jsem v zastoupení matky navrhoval, aby byla stanovena otcí povinnost složit zálohu na výživné splatné v budoucnu na předmětný bankovní účet v průběhu insolvenčního řízení po zpeněžení majetkové podstaty. Tento závěr jsem opíral o to, že pohledávky na výživném jsou dle ustanovení § 169 odst 1 písm. e) zák. č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon (dále jen „insolvenční zákon“) pohledávkami postavenými na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou

a uspokojují se přednostně kdykoliv v průběhu insolvenčního řízení. K uspokojení matky by tedy došlo přednostně. Insolvenční správce by za této situace zpeněžil majetek povinného v takovém rozsahu, aby postačoval k uspokojení všech věřitelů. Takový rozsudek by s ohledem na vykonatelnost objektivně musel obstát. K tomuto řešení jsem přistoupil i z důvodu zamezení případné manipulace povinného s finančními prostředky, popř. s majetkem, ke kterému by měl po skončení insolvenčního řízení opět dispoziční oprávnění. V průběhu insolvenčního řízení, které je řešeno konkurzem na majetek povinné osoby, přecházejí dispoziční oprávnění na insolvenčního správce. Z toho důvodu by splnil povinnost místo povinného otce právě insolvenční správce. Finanční částka zálohy ve výši 360.000,- Kč byla zvolena s ohledem na majetek povinného, pravděpodobné trvání vyživovací povinnosti k dítěti, výši výživného a to fixním způsobem. Vycházel jsem z předpokladu, že petit návrhu by měl být určitý a samozřejmě vykonatelný. Přednostní charakter výživného, jakožto pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou, v rámci insolvenčního řízení dle mého názoru umožňoval tento postup, a to i s ohledem na zpeněžitelný majetek povinného. Dle předběžné kalkulace by postačovalo zpeněžení jedné bytové jednotky, popř. i spoluvlastnického podílu k další nemovitosti. Povinnému by tak zůstala k užívání jedna bytová jednotka a nebyl by tak „vyhnán“ na ulici.

Ve výroku II. jsem vázal počátek výplat výživného ze složené zálohy na právní moc usnesení, kterým bude rozhodnuto o zrušení konkurzu na majetek povinného a to z důvodu, že v průběhu insolvenčního řízení má výživné již shora uvedený charakter pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou a tyto pohledávky jsou vypořádávány při skončení konkurzu. Nebylo by tak efektivní, pokud by již v této chvíli bylo vypláceno tezaurované výživné, když měla matka jistotu, že jí bude vypláceno výživné pro oprávněného v běžném režimu.

Okresní soud v Českých Budějovicích nařídil v dané věci celkem tři jednání. K žádnému z nich se povinný otec nedostavil a nereagoval též ani na výzvu soudu, aby se k dané věci vyjádřil. V průběhu dokazování vzal soud za prokázaná tvrzení o skutečnostech, že povinný neplní svou zákonnou povinnost a na péči, výchově a ani výživě se nikterak nepodílí, je proti němu vedeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu zanedbání povinné výživy

a disponuje majetkem, po jehož zpeněžení bude možné požadovanou částku na zvláštní bankovní účet složit, resp. tuto možnost bude moci objektivně splnit i po úhradě všech závazků v rámci insolvenčního řízení. V neposlední řadě soud vzal v potaz při svém rozhodování taktéž jisté psychické problémy povinného a z toho vyplývající nejistotu budoucího plnění vyživovací povinnosti. Soud se tedy plně ztotožnil s návrhem matky na tezauraci výživného, resp. deklaroval, že jsou naplněny důvody zvláště hodného zřetele, které jsou obligatorním požadavkem pro tento postup dle ustanovení § 918 občanského zákoníku. Materiální stránka dané věci tedy odůvodňovala vhodnost popsaného postupu.

Z hlediska formy však soud došel k závěru, že nelze věc řešit v průběhu insolvenčního řízení postupem, který jsem uvedl v návrhu a je třeba stanovit otcí povinnost až v návaznosti na pravomocné zrušení konkurzu. Dále okresní soud uvedl, že byť je s největší pravděpodobností zřejmé, že po pravomocném zrušení konkurzu bude otcí vyplacena požadovaná částka ve výši 360.000,- Kč, nelze tento závěr stavět najisto. Odlišně tedy od návrhu matky ve výroku nestanovil fixní částku, ale stanovil povinnost složit částku nejvýše do 360.000,- Kč.

Rozsudek okresního soudu v Českých Budějovicích tedy zněl takto:

I. Otec je povinen složit zálohu na výživné splatné v budoucnu na nezletilého, nar. na účet č. z majetku, který podle pravomocně schválené konečné zprávy náleží otcí jako dlužníku v insolvenčním řízení, nejvýše však 360.000,- Kč do tří dnů od právní moci usnesení, kterým Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodl o zrušení konkurzu vedeném pod sp.zn. KSCB 27 INS 11461/2014.

II. Matka je oprávněna vždy do každého 15. dne v měsíci na účtu nezletilého č. ú. čerpat výživné na nezletilého ve výši soudem stanoveného výživného a to počínaje měsícem následujícím po právní moci usnesení, kterým Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodne o zrušení konkurzu vedeného na majetek otce pod spisovou značkou KSCB 27 INS 11461/2014.

III. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

S vyhlášeným rozsudkem (výrok. I) jsem se neztotožnil, jelikož tímto postupem soud nevyloučil riziko, že povinný otec neužije vyplacené finanční

prostředky po skončení insolvenčního řízení pro svou potřebu. Totožné platí ze shora uvedených důvodů též k variabilnímu charakteru určení složené zálohy. Samozřejmě připadalo v úvahu podat ve věci odvolání, avšak z důvodu, že v meritu věci bylo návrhu vyhověno, neměla matka oprávněného o další prodlužování řízení zájem.

Věc se však před odvolací Krajský soud v Českých Budějovicích přeci jen dostala, jelikož odvolání do všech výroků předmětného rozsudku podal v poslední den lhůty pro odvolání povinný otec. Krajský soud bezprostředně při prvním jednání sdělil účastníkům předběžný právní názor, kdy rozsudek okresního soudu považoval za nevykonatelný (není zajištěno, že určitá částka bude skutečně přebývat a určená záloha by měla být fixního charakteru) a dovozoval předčasnost návrhu teaurace. Nevykonatelnost tedy spatřoval v neurčitosti zálohové částky a předčasnost z důvodu probíhajícího insolvenčního řízení.

S tímto názorem Krajského soudu jsem samozřejmě nesouhlasil. Ohledně vykonatelnosti jsem se vyjádřil tak, že vykonatelnost výroku č. I. rozsudku okresního soudu je zajištěna i tehdy, jestliže částka pro teauraci výživného je určena ve výroku rozsudku variabilně v maximální výši 360.000,- Kč s tím, že konkrétní částka zálohy na výživné bude určena až v okamžiku ukončení insolvenčního řízení z částky, která bude náležet otci podle pravomocně schválené konečné zprávy. Následná konkretizace částky teaurovaného výživného není v rozporu s žádným ustanovením občanského soudního řádu, když se jedná o vázání vykonatelnosti rozsudku na splnění podmínky. Takovou možnost formulace výroku rozsudku upravuje, a tedy zjevně připouští ustanovení § 262 občanského soudního řádu. Rovněž se v posuzovaném případě jednalo o situaci, kdy je vykonatelnost rozsudku vázána na skutečnost, že nastane nejistá budoucí událost - tj. že povinnému otci bude náležet při skončení konkurzu na jeho majetek podle pravomocně schválené konečné zprávy konkrétní částka o určité výši, jako přebytek zbývající po uspokojení nároků věřitelů podle insolvenčního zákona.

Ohledně tvrzené předčasnosti návrhu jsem uvedl, že rozhodnutí o teauraci výživného nelze považovat za předčasné v důsledku toho, že insolvenční řízení na majetek otce nebylo dosud skončeno. Zdůraznil jsem, že podání návrhu až po pravomocném skončení insolvenčního řízení se může zcela minout účinkem

a ztratit tak jakýkoliv význam. Takový postup totiž předpokládá součinnost povinného otce k tomu, aby dobrovolně složil zálohu na výživné z finančních prostředků, které mu budou vyplaceny insolvenčním správcem po skončení insolvenčního řízení. Z postoje povinného otce však bylo zřejmé, že takovouto součinnost od něj reálně očekávat nelze. Dosavadní přístup otce naopak plně odůvodňoval obavu, že pokud by byl návrh na tezauraci výživného podán až po pravomocném zrušení konkurzu, dojde k tomu, že otec prostředky vyplacené při skončení insolvenčního řízení na zálohu na výživném neuhradil, a naložil s nimi způsobem, který bude plnění jeho vyživovací povinnosti vylučovat. Návrh na tezauraci výživného byl tedy podán již v průběhu insolvenčního řízení vzhledem k dosavadnímu přístupu povinného otce právě proto, že pouze před vyplacením zůstatku zpeněžení (části) majetkové podstaty povinného otci existuje reálná šance se uhrazení budoucího výživného od otce domoci.

Jakýkoliv jiný postup k úhradě zálohy na výživném a tedy ani budoucího výživného zjevně nepovede a poškodí tak oprávněného, který se výživného vůči povinnému otci po skončení insolvenčního řízení bude domáhat pouze velmi obtížně, zdlouhavě a se značně nejistým výsledkem.

Z dosavadního řízení navíc bylo zřejmé, že povinný mohl veškeré své odvolací námitky uplatnit již před prvoinstančním soudem, který nařídil ve věci celkem tři jednání, z nichž se ovšem povinný otec k žádnému nedostavil. Podané odvolání následně otec odůvodnil účelovým a nepravdivým tvrzením o likvidační povaze podaného návrhu, kdy v duchu této obrany vystupoval i před odvolacím soudem. V rámci vyjádření k odvolání jsem z důvodů zvláštního zřetele hodných navrhl, aby Krajský soud - i přes to, že předmětné řízení je řízením nesporným - uložil povinnému otci povinnost uhradit náklady odvolacího řízení.

Krajský soud v Českých Budějovicích předmětný návrh na tezauraci výživného přesto nekompromisně zamítl a to již z uvedených důvodů spočívajících v nevykonatelnosti rozsudku pro neurčitost tezaurované částky a předčasnost návrhu. Jsem přesvědčený o tom, že jsem se v rámci odvolacího řízení plně vypořádal s argumentací Krajského soudu a uvedl zákonné důvody, které po právní stránce plně potvrzovaly správnost a zákonnost zvoleného postupu. Tento přístup soudu je pro mne velkým zklamáním a to zejména

z důvodu, že kromě vznesených právních námitek soud zcela při rozhodování opomněl i základní rodinně právní zásadu – zájem dítěte.

Vzhledem ke skutečnosti, že proti rozsudku odvolacího soudu nelze podat mimořádný opravný prostředek k Nejvyššímu soudu ČR, bylo jedinou možností obrátit se s ústavní stížností na Ústavní soud. Negativum takového postupu jsem spatřoval v délce řízení a též i v probíhajícím konkurzu na majetek povinného otce. Konkurz by v průběhu řízení před Ústavním soudem mohl být ukončen a zbylé finanční prostředky vyplaceny povinnému otci. Taková situace by pak musela být pravděpodobně řešena předběžným opatřením. Z těchto důvodů nakonec k ústavní stížnosti přistoupeno nebylo a byl zvolen vhodnější postup. V současné době stále probíhá insolvenční řízení na majetek povinného otce. Po jeho skončení, resp. zveřejnění rozhodnutí o zrušení konkurzu podle ustanovení § 308 insolvenčního zákona, mají dlužník a věřitelé od doručení předmětného usnesení 15ti denní lhůtu na odvolání. V tomto okamžiku bude matkou podán nový návrh na tezauraci výživného, který by již měl splňovat veškeré požadavky vznesené Krajským soudem, tj. nebude předčasný a bude v něm stanovena konkrétní zálohová částka v kontextu zveřejněné konečné zprávy. Zároveň bude podán návrh na vydání předběžného opatření, na základě kterého insolvenční správce nevyplatí zbylé prostředky povinnému otci a to do okamžiku, než bude pravomocně rozhodnuto o novém návrhu matky na tezauraci výživného. Povinný otec tak nebude mít možnost vyplacené prostředky užít pro svou potřebu na úkor oprávněného dítěte. Jsem přesvědčen, že nastíněný postup by již měl být Okresním soudem, popř. i Krajským soudem v Českých Budějovicích shledán přípustným a návrhu bude vyhověno.

Závěrem bych pro zajímavost uvedl, že mi bylo v rámci popisovaného řízení o tezauraci výživného sděleno soudkyní Okresního soudu v Českých Budějovicích, že u místního soudu nebylo takové řízení od účinnosti občanského zákoníku, tj. od 1.1.2014 vedeno. V rámci České republiky samozřejmě určité případy jsou, ale dle slov soudkyně se v žádném z nich soud nemusel vypořádávat s problematikou insolvenčního řízení povinné osoby. Vzhledem k tomu, že k otázce tezaurace výživného není prakticky žádná judikatura, bude postup konkrétního soudce nezřídka nevyzpytatelný, což mohu ostatně potvrdit v rámci vlastní zkušenosti a bude tak velmi záležet na formulaci návrhu a následné právní

argumentaci v soudním řízení. Bohužel při „zatvrzelém“ přístupu některých soudů bude úspěch předmětného návrhu mizivý, což je škoda, jelikož tento institut umožňuje postihovat povinné rodiče, kteří nehradí dlouhodobě výživné a zároveň disponují určitým majetkem či příjmem. Takových jistě není málo.

Zároveň bych ve shora uvedeném kontextu stručně uvedl, že předmětné řízení pro mne bylo neocenitelnou zkušeností. Tezaurace výživného, resp. studium příslušné judikatury či komentářové literatury bylo pro mne po odborné stránce velice přínosné. Vyjma toho jsem taktéž zjistil, že spravedlnost může být pouhým prázdným pojmem a člověk i přes veškerou možnou snahu nedokáže nepříznivý stav změnit. Nelze opomenout ani emoční stránku věci. Advokát, soudce, pracovníci sociálně právní ochrany dětí, popř. i další osoby účastníci se rodinně právních kauz v rámci své pracovní činnosti, jsou vystaveny v mnoha případech velkému psychickému tlaku. Je obtížné udržet si odborný odstup a chovat se profesionálně. Dle mého názoru je tak výkon funkce soudce či advokáta nejen zaměstnáním, ale i určitým stylem života. Můj subjektivní názor je takový, že zejména u rodinně právních kauz uvedené platí více než v jiných právních oblastech, čímž ovšem nepopírám důležitost a potřebnost ostatních právních odvětvích. V rodinném právu však jde o zajištění péče, výchovy a výživy dítěte, o materiální i imateriální stránku jeho budoucího života, rozvoje, o zamezení negativních okolností, které na dítě působí při ukončení soužití rodičů, popř. i o budoucí zajištění kvalitních rodinných vazeb. Dítě je svými rodiči určitým způsobem ovlivňováno a formováno. Rozhodnutí soudu má tak zajisté dopady nejen pro jeho současný život, ale i do jeho dospělosti.

7. Zálohované výživné

7.1. Legislativní proces k přijetí zákona o zálohovaném výživném

Problematika zálohovaného výživného je v současné době velmi aktuální, jelikož byl již připraven vládní návrh předmětného zákona, který však v hektickém předvolebním období (září/říjen 2017) neprošel legislativním procesem potřebným k jeho účinnosti. V politickém prostředí lze jen obtížně odhadovat sled následujících událostí, ale přesto si dovoluji tvrdit, že by bylo záhodno, aby k přijetí zákona upravujícího zálohované výživné v brzké době došlo.

Tento institut je v praxi zaveden v různých modifikacích v několika evropských státech. Jedná se o opatření pro případy, kdy povinný nehradí stanovené výživné a dítě je vystaveno nebezpečí chudoby a s tím související nízké životní úrovni. Z uvedeného vyplývá, že zálohované výživné je opatřením v systému sociálního zabezpečení, které však řeší nepříznivou situaci neúplných rodin sekundárně a nereaguje tak na příčiny vzniku této situace, ale až na její důsledky.

Návrh zákona o zálohovaném výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o zálohovaném výživném“ či „ZoZV“) měl být přijat v srpnu 2017 s předpokládaným termínem nabytí účinnosti k 1.1.2018. Tomu se však nestalo a v dohledné době bohužel pravděpodobně nestane.

Hlavním cílem předmětného zákona je potřeba řešení dlouhodobé nepříznivé sociální situace neúplných rodin s dětmi, kterým není druhým z rodičů řádně hrazeno soudem stanovené výživné.¹⁶⁴ Jedním z impulsů k předložení návrhu ZoZV bylo programové prohlášení vlády z roku 2014, kterým byla zdůrazněna důležitost rodinně právní politiky a zejména podpory neúplných

¹⁶⁴ Závěrečná zpráva RIA - návrh zákona o zálohovaném výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů [cit. 9.12. 2017]. Dostupné na WWW: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail

rodin.¹⁶⁵ Druhým aspektem byla i skutečnost, že v České republice je ohroženo chudobou 32 % neúplných rodin s dětmi.¹⁶⁶

7.2. Hmotněprávní zakotvení zákona o zálohovaném výživném

V ustanovení § 1 ZoZV je upraven okruh případů, kterým je zálohované výživné určeno, tj. nezaopatřeným dětem v situacích, kdy fyzická osoba, která má k nezaopatřenému dítěti soudem uloženou povinnost hradit výživné a tuto řádně a včas nehradí. Zálohované tak bude náležet pouze oprávněným osobám – nezaopatřeným dětem - s trvalým pobytem na území České republiky (vyjma v návrhu zákona uvedených výjimek pro občany EU a cizince). Za nezaopatřené dítě se dle ustanovení § 11 zák. č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře považuje dítě a to nejpozději do 26. roku věku (dítě, jenž se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo pro nepříznivý zdravotní stav není schopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost).

Nárok na zálohované výživné pak vznikne oprávněné osobě za podmínek uvedených v ustanovení § 3 ZoZV. První podmínkou je již zmíněný trvalý pobyt oprávněné osoby spolu se společně posuzovanými osobami na území České republiky. Druhou podmínkou je existence protiprávního stavu, tj. nehrazení výživného povinným musí být v trvání minimálně tří kalendářních měsíců. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že oprávněná osoba musí disponovat exekučním titulem - pravomocným rozsudkem soudu či soudem schválené dohody rodičů o vyživovací povinnosti. V současné době není výjimkou, že rodiče dítěte jsou nesezdáni. Tento stav pak umožňuje rodičům v případě ukončení vztahu vyřešit poměry k dítěti, tedy i výživné, na bázi ústní formy či písemné dohody bez účasti soudu. U rodičů sezdáných naopak soud rozvede manželství až za situace, kdy jsou soudním rozhodnutím upraveny poměry k nezletilým dětem. Pokud však existuje mezi rodiči pouze ústní či písemná mimosoudní dohoda, tak institut zálohovaného výživného využít nelze a to z důvodu absence exekučního titulu – soudního rozhodnutí - stanovujícího výši

¹⁶⁵ Programové prohlášení vlády České republiky. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2014 [cit. 9.12. 2017]. Dostupné na WWW: http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezitedokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf.

¹⁶⁶ Prohlášení ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové dostupné na WWW: https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2017/03/2017_03_29_tz_navrh_zalohovane_vyzivne.pdf

výživného. Dle třetí zákonné podmínky příjem oprávněné osoby spolu s příjmem společně posuzovaných osob nesmí přesáhnout 2,7 násobek částky životního minima. Tento příjem se posuzuje podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a to za období kalendářního čtvrtletí před podáním žádosti o výplatu zálohovaného výživného. Kromě příjmů uvedených v § 4 a 5 zákona o státní sociální podpoře se za příjem rozhodný pro přiznání zálohovaného výživného považuje také rodičovský příspěvek. Dle nařízení vlády č. 409/2011 Sb., činí životní minimum osoby v současné době částku ve výši 3.410,- Kč. V modelové situaci neúplné rodiny, kdy má rodič v péči dítě do 6 let a druhé dítě ve věku od 6 do 15 let činí životní minimum pro tuto rodinu 7.020,- Kč (3.140,- Kč pro osobu posuzovanou jako první v pořadí – rodič, 2.140,- Kč pro nezaopatřené dítě od 6 do 15 let věku a 1.740,- Kč pro nezaopatřené dítě do 6 let věku). Taková rodina, resp. oprávněný by mohl požádat o zálohované výživné pouze v případě, kdy by příjem rodiny nepřesáhl částku 18.954,- Kč po zdanění (7.020,- Kč * 2,7).

Maximální výše státem poskytnutého zálohovaného výživného pak bude 1,2 násobku životního minima dítěte. Konkrétně půjde až o částku 2.088,- Kč u dítěte do 6 let, částku 2.568,- Kč pro dítě ve věku od 6 do 15 let a částku 2.940,- Kč pro dítě od 15 do 26 let. Pokud povinný rodič bude plnit výživné částečně, stát zbývající část výživného do uvedeného násobku za povinného uhradí.

Okamžikem poskytnutí zálohovaného výživného přejde právo oprávněné osoby na výživné na stát, a to do výše poskytnutého zálohovaného výživného. Subjektem, který bude následně pohledávku výživného vymáhat, by měla být krajská pobočka Úřadu práce. Ta má na výběr, zda následně podá návrh na soudní výkon rozhodnutí nebo exekuční návrh. Oprávněná osoba tedy již nečiní žádné kroky k vymáhání státem poskytnutého výživného a aktivní je již pouze z úřední povinnosti stát – krajská pobočka Úřadu práce (v částce přesahující výplatu výživného ze strany státu, kterou povinný rodič nehradí, je samozřejmě na oprávněném, zda ji bude vymáhat či nikoliv). Již z názvu zákona je zřejmé, že poskytované výživné je pouze ve formě zálohy a předpokládá se jeho následné vymožení po povinném. Pokud je však v průběhu výkonu rozhodnutí zjištěno, že povinný rodič nedisponuje žádným majetkem a na zálohované výživné tudíž

nebude nic vymoženo, jeho výplata se zastaví.¹⁶⁷ Zastávám názor, že popsané řešení je nešťastné a ve svém důsledku je proti zájmu dítěte, které tak doplatí na nemajetnost svého rodiče.

Krajské pobočky Úřadu práce však nebudou podávat pouze návrhy na soudní výkon rozhodnutí či exekuční návrhy, ale taktéž i trestní oznámení pro podezření ze spáchání přečinu zanedbání povinné výživy podle ustanovení § 196 trestního zákoníku. Skutkovou podstatu uvedeného přečinu totiž naplní osoba v případě, kdy čtyři a více měsíců neplní vyživovací povinnost k dítěti. Tento skutkový stav bude naplněn prakticky ve všech případech žadatelů o zálohované výživné, jelikož na něj nárok vznikne při prodlení se třemi úhradami výživného. Jistě není bez zajímavosti, že v roce 2014 bylo obžalováno z přečinu zanedbání povinné výživy 11 924 osob a v roce 2015 osob 10 056 (8157 pak bylo pravomocně odsouzeno).¹⁶⁸ Klesající tendence by po přijetí návrhu zákona o zálohovaném výživném nabrala opačný směr, jelikož pro mnoho oprávněných je podání trestního oznámení nejkrajnější variantou. Nadto o této možnosti někteří z oprávněných ani nemají povědomost. Krajské pobočky Úřadů práce by však k tomuto kroku přistupovaly z úřední povinnosti.

Vyjma uvedené činnosti budou krajské pobočky Úřadu práce taktéž rozhodovat o přiznání či nepřiznání zálohovaného výživného na základě žádosti žadatele, popř. i o jeho odnětí či změně v závislosti na konkrétním případě. Podáním žádosti bude zahájeno řízení o zálohovaném výživném. Příslušný tiskopis bude dostupný na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. K tomuto tiskopisu žadatel připojí originál či úředně ověřenou kopii vykonatelného rozsudku, kterým byla povinné osobě uložena vyživovací povinnost. Dále předloží listiny potvrzující její příjem a osob společně posuzovaných. O výsledku posouzení žádosti bude vydáno písemné rozhodnutí o přiznání či nepřiznání zálohovaného výživného a o jeho výši. Proti tomuto

¹⁶⁷ Závěrečná zpráva RIA - návrh zákona o zálohovaném výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů [cit. 9.12. 2017]. - dostupné in https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail

¹⁶⁸ Tamtéž.

rozhodnutí bude možnost podat odvolání, které však nebude mít suspenzivní účinek a odvolacím orgánem bude Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.¹⁶⁹

V případě kladného vyřízení žádosti by bylo oprávněné osobě poskytnuto výživné nejdříve za kalendářní měsíc, v němž byla podána žádost. V průběhu poskytování zálohovaného výživného může být krajskou pobočkou Úřadu práce rozhodnuto oznámením o změně jeho výše. Oprávněná osoba bude mít možnost podat do 15 dnů námitky od doručení oznámení. Uvedené nastane např. v případě vydání pravomocného rozhodnutí soudu o změně výživného, což může ovlivnit i výši výživného zálohovaného.

7.3. Dopad přijetí zákona o zálohovaném výživném na státní rozpočet

Při odhadu nákladů vycházelo Ministerstvo práce a sociálních věcí z předpokládaného počtu žádostí o zálohované výživné ve výši 24 000 za rok. Za takového stavu by „*náklady na výplatu zálohovaného výživného, při zohlednění poskytovaného zálohovaného výživného do maximální výše 1,2násobku životního minima dítěte (v průměru 2 532 Kč), lze tedy vzhledem k průměrnému výživnému k danému věku dítěte a s předpokladem rovnoměrného rozložení věku a výše výživného odhadovat ve výši cca 736,8 mil. Kč ročně.*“¹⁷⁰ Jak již bylo shora uvedeno, pro Úřady práce přinese předmětný zákon zvýšení administrativní zátěž. Tuto Ministerstvo práce a sociálních věcí odhaduje na částku 50 mil. Kč v prvním roce a 46 mil. Kč v letech následujících. Zajímavý je i údaj předpokládané návratnosti poskytnutého zálohového výživného od povinných v rámci výkonu rozhodnutí. S přihlédnutím k údajům států, které tento institut zavedly, odhaduje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR návratnost ve výši 10 %, což činí přibližně 73,9 mil. Kč ročně. Ve výsledku se tedy po započtení administrativních nákladů očekávají celkové náklady ve výši 713 mil. Kč v

¹⁶⁹ Závěrečná zpráva RIA - návrh zákona o zálohovaném výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů [cit. 9.12. 2017].- dostupné in https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail

¹⁷⁰ Důvodová zpráva k zákonu o zálohovaném výživném, str. 18 – dostupné na WWW: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail

prvním roce účinnosti a 709 mil. Kč v každém následujícím roce. Do této částky navíc nejsou započítány náklady spojené s vývojem a provozem nového aplikačního programu, což jistě taktéž budou položky v řádech milionů korun. I samo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR v důvodové zprávě zdůraznilo, že uvedená kalkulace vychází z neúplných informací z důvodů neevidování určitých údajů a je tak silně ilustrativní.¹⁷¹

7.4. Zahraňiční úprava zálohovaného výživného

Právní úprava umožňující přistoupit k zálohovanému výživnému je účinná v mnoha evropských zemích. Inspiraci tak mohl český zákonodárce hledat v zemích blízkých sociokulturní situaci a právním systémem (Slovensko, Německá spolková republika, Maďarsko, apod.). Česká úprava má pravděpodobně nejbliže k právní úpravě slovenské s tím rozdílem, že na Slovensku je nutné, aby oprávněný před podáním žádosti zahájil exekuční řízení a to trvalo alespoň tři měsíce. Tato úprava přináší úsporu za administrativu na straně státu, jelikož výživné vymáhá i nadále rodič. Tento v případě úspěchu výživné státu vrátí. K úspěšnému vymožení výživného a související refundaci státu však dojde pouze v jednotkách procent případů. Další zajímavou podmínkou je skutečnost, že nárok na zálohované výživné nevznikne v případě, kdy dítě řádně neplní povinnou školní docházku.¹⁷²

Potřebná doba nehrazení výživného pro přiznání zálohovaného výživného je např. v Maďarsku 6 měsíců, na Slovensku 3 měsíce, v Belgii, Polsku a ve Francii 2 měsíce a v Dánsku 1 měsíc. Oproti tomu Německo, Rakousko a Švýcarsko žádnou minimální dobu, ve které nesmí být hrazeno výživné, upravenou nemá.

Příjem rodiny (oprávněného a společně posuzovaných osob) je rozhodný pro přiznání nároku např. v Maďarsku, kde nesmí přesáhnout dvojnásobek aktuální minimální výše starobního důchodu. Na Slovensku, obdobně jako v ČR, nesmí příjem přesáhnout 2,2 násobku minimální mzdy. Belgie má stanovenou

¹⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu o zálohovaném výživném, str. 18 – dostupné na WWW: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail

¹⁷² Zákon č. 201/2008 Z. z., o náhradnom výživnom

přímo konkrétní částku příjmu a to ve výši 1.386 EUR plus 66 EUR na každé dítě svěřené do péče. V Rakousku se příjmy zkoumají pouze v případech, kdy má dítě vlastní příjem nebo jestliže je vzhledem k jeho životním poměrům soběstačné. V Německu, Švédsku, Dánsku ani Francii příjem rodiny netestují.¹⁷³

Maximální výše poskytovaného zálohovaného výživného je pak určena konkrétní částkou v Německu (133 EUR měsíčně pro dítě do 6 let a 180 EUR měsíčně pro dítě od 6 do 12 let), v Polsku (500 PLN měsíčně), ve Švédsku (1 273 SEK měsíčně), v Dánsku (13 488 DKK měsíčně), v Belgii (175 EUR měsíčně) a ve Francii (95,52 euro měsíčně). Na Slovensku je konkrétní částka odvozena od životního minima dítěte (1,2 násobku), v Maďarsku od minimálního starobního důchodu (max. 50% z něj) a v Rakousku ze sirotčího důchodu.¹⁷⁴

Ze shora uvedeného vyplývá, že v Německu není striktní úprava podmínek potřebných ke vzniku nároku na výplatu zálohovaného výživného. Oprávněný nemusí disponovat rozhodnutím soudu upravujícím výživné, tj. žádost může podat i žadatel, u něhož nebyla vyživovací povinnost nikdy řešena soudem. Stát zároveň nikterak nezkoumá příjmy žadatele a ani dobu, po kterou mu není výživné hrazeno. Omezí se pouze na zjištění, zda není žadateli hrazeno výživné alespoň v zákonem stanovené minimální výši.¹⁷⁵ Popsaná benevolentní úprava vzniku nároku na výplatu zálohovaného výživného má samozřejmě i své negativum. Tím je skutečnost, že zálohované výživné náleží pouze dětem do 12 let věku a je vypláceno maximálně 3 roky, což dle mého názoru není ideální stav. Navíc musí být splněna ještě jedna podmínka a tou je, že rodič mající dítě v péči musí žít bez nového partnera či manžela. Totéž platí i v Dánsku a Francii.

Závěrem k této části bych zmínil hraniční věk, po jehož dosažení nárok na zálohované výživné zaniká. Tak nízkou hranici jako Německo nemá žádný z komparovaných států. Například ve Francii je státem vypláceno výživné dítěti nejdéle do jeho 20 let, v Norsku do 18 let¹⁷⁶ a ve Švýcarsku do 18 let či do doby

¹⁷³ Komparace úpravy zálohovaného výživného ve vybraných evropských státech [cit. 9.12. 2017]. – dostupné na WWW: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ V originálním znění dostupné na: <http://www.gesetze-iminternet.de/bgb/BJNR001950896.html#BJNR001950896BJNG014902377>

¹⁷⁶ Komparace úpravy zálohovaného výživného ve vybraných evropských státech – dostupné in <https://apps.odok.cz/veklep->

ukončení studia.¹⁷⁷ Ohledně vymahatelnosti poskytnutého výživného ze strany státu po povinném rodiči je úspěšnost ve většině států velmi malá pohybující se do 20 %. Výjimku tvoří Švýcarsko, které je úspěšné v 76 %.¹⁷⁸

Jsem přesvědčen, že byť má česká úprava jisté nedostatky, jde v rámci evropských zemí o jednu z těch kvalitnějších právních úprav zálohovaného výživného. Pozitiva a negativa české právní úpravy bych popsal v následující části.

7.5. Pozitiva a negativa návrhu zákona o zálohovaném výživném

V rámci svého působení v advokacii jsem jako advokátní koncipient přišel do styku s rodinně právní problematikou velmi často a to až přímo v klientských věcech či v rámci právní poradny. Byl jsem tak svědkem negativních situací, kterým by bylo možno přijetím zákona o zálohovaném výživném včas předejít.

V současné době existuje mnoho rodičů, kteří nejsou sezdáni. V případě ukončení vztahu a opuštění společné domácnosti neexistuje žádná zákonná povinnost, která by rodičům určovala, aby vzájemné poměry k dítěti, tj. i vyživovací povinnost řešili soudní cestou. Setkal jsem se s mnoha případy, kdy si rodiče upravili poměry k dítěti pouze ústní formou či písemnou mimosoudní dohodou. Po nějaké době jeden z rodičů přestal dohodu plnit a druhý z rodičů hledal cestu, jak se předmětného plnění dohody domoci. Písemná mimosoudní dohoda rodičů není exekučním titulem. Jediné řešení, vyjma příslušných sociálních dávek, je v takovém případě podání návrhu na úpravu poměrů k dítěti u příslušného soudu. Oprávněný rodič má sice právo žádat výživné pro nezletilé dítě až do doby tří let před podáním návrhu, avšak soudní řízení potrvá řádově přinejmenším měsíce. Okamžitou finanční pomoc tak tento postup nezaručí. Souběžně s popsáním návrhem je tak třeba podat žádost o

detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail [cit. 9.12. 2017].

¹⁷⁷ Švýcarská právní úprava zálohovaného výživného - DE Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907, IT Codice civile svizzero del 10 dicembre 1907, FR Code civil suisse du 10 décembre 1907, RM Cudesch civil svizzer dals 10 da december 1907, v oficiálních jazycích a anglickém jazyce dostupné na: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/index.html> [cit. 9.12. 2017].

¹⁷⁸ Tamtéž.

vydání předběžného opatření, o kterém má soud povinnost rozhodnout do 7 dnů. Jistota úspěchu však zaručena není. Rodiče, kteří se tak spokojí s pouhou ústní či mimosoudní dohodou o úpravě poměrů k dítěti se tak mohou tímto přístupem dostat do složité situace, kterou bez právní pomoci zvládnou jen velmi obtížně. U mnohých oprávněných totiž nebude v jejich silách, aby návrh sepsali a podali u příslušného soudu. Dále si dovoluji tvrdit, že institut předběžného opatření bude neznámým pro drtivou většinu těchto osob. Svou pohodlností se tak tito rodiče dostanou do popsaných těžkostí a taktéž se diskvalifikují i v žádostech o zálohované výživné z důvodu absence exekučního titulu (rozsudku soudu upravujícího výživné).

Prvním pozitivem je tak zvýšená motivace rodičů, aby řešili stanovení výživného soudní cestou. Myslím, že zálohované výživné by mělo být pro většinu občanů tématem srozumitelným, avšak bude nutné, aby s touto problematikou byli rodiče seznamováni při svých návštěvách orgánů sociálněprávní ochrany dětí, popř. aby u samoživitelek či samoživitelů byla nutnost upravit vyživovací povinnost soudně vázána i na výplatu sociálních dávek. Nejsem zastáncem toho, aby stát svou regulací zasahoval do každého rozhodnutí rodičů, avšak neupravení vyživovací povinnosti k dítěti se ve svém důsledku na jeho životní úrovni negativně projeví, byť třeba jen krátkodobě a to do okamžiku, kdy poměry dodatečně upraví soud. Dítě si své rodiče nevybírá a mnohokrát má pro něj jejich rozhodnutí negativní důsledky. Tato úprava by tak alespoň v tomto ohledu negativnímu zásahu zabránila.

Pokud by vstoupil v účinnost zákon o zálohovaném výživném, mělo by to jistě pozitivní dopad i na plnění povinných rodičů. Tito by se nemohli spoléhat na liknavost oprávněných s podáním exekučního návrhu či trestního oznámení. Po podání žádosti o výplatu zálohovaného výživného by tyto úkony z úřední povinnosti učinil stát a povinní by tak měli menší prostor, jak úhradu výživného obcházet.

Pozitivum lze spatřovat také ve zvýšení právní jistoty samoživitelů a samoživitelek s dětmi, které mají soudně upraveno výživné, avšak to jim není vypláceno ze strany povinných vůbec či jen částečně. Takoví rodiče by získali jistotu, že určitou částku výživného každý měsíc obdrží a to nezávisle na solventnosti povinného rodiče. Maximální částka zálohovaného výživného není

příliš vysoká, přesto však půjde o finanční pomoc, která zlepší ekonomickou situaci neúplné rodiny.

Nemohu nezmínit ani skutečnost, že oprávnění rodiče často nechtějí prodlení s úhradou výživného ze strany druhého rodiče řešit výkonem rozhodnutí či dokonce trestním oznámením a to z důvodu, že mají obavu např. z nákladů výkonu rozhodnutí či z poškození vztahů s druhým rodičem nebo jeho nepředvídatelné reakce. Žádost o zálohované výživné by tak pro ně mohla být vhodnou alternativou, byť následek bude pro povinné rodiče totožný, nikoliv však z aktivity oprávněného rodiče, ale již státu.

Další výhodou spatřuji ve skutečnosti, že na straně oprávněného bude figurovat státní instituce a vymáhání výživného by mohlo být efektivnějším. krajské pobočky Úřadu práce, resp. jejich právní oddělení budou procesně aktivní z úřední povinnosti a nebude tak hrozit promeškání lhůt či učinění dalších právních kroků po podání návrhu na výkon rozhodnutí.

Do pozitiv možná pro někoho překvapivě zařadím i předpokládané náklady, které Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR odhaduje na částku mezi 700 – 800 milióny korun ročně a to přesto, že v připomínkovém řízení tyto náklady pokládá za příliš vysoké např. Hospodářská komora ČR, Zlínský kraj či Ministerstvo obrany ČR.¹⁷⁹ Uvedené subjekty se však omezily pouze na strohé vyjádření odsuzující uvedené náklady bez bližšího odůvodnění. Dle mého názoru řeší mnoho neúplných rodin např. ke konci měsíce existenční potíže, které často končí zadlužením rodiny u nebankovní instituce s úroky, které hraničí s lichvou. Tímto se může neúplná rodina dostat do dluhového labyrintu a v důsledku zatížení státní systém sociálních dávek ještě ve větší míře než by tomu bylo zálohovaným výživným. U těchto osob taktéž klesne pracovní morálka, jelikož se jim nevyplatí pracovat za situace, kdy je jim v případném exekučním řízení srážena mzda. Tito lidé pak často živoří, pracují v šedé zóně či přistoupí k páchání majetkové trestné činnosti. Samozřejmě to nevyřeší zálohované výživné, avšak v některých

¹⁷⁹ Vyjádření zlínského kraje k návrhu zákona o zálohovaném výživném, č.j. 16403/2017 [cit. 9.12. 2017]. – dostupné na https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&_material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=remarks

případech může přinést potřebnou finanční pomoc a jistotu, která zamezí shora nastíněnému.

Investice do rodinně právní politiky v částce mezi 700 – 800 miliony korun ročně má předpoklady zvýšit životní úroveň neúplných rodin, kde povinný rodič neplní výživné. Současná ekonomická situace České republiky je navíc velice příznivá a investovat finanční prostředky do sociální sféry je pro mne mnohem lepším řešením, než např. vydávat 416 miliónů korun za jeden kilometr dálniční sítě¹⁸⁰ či nakupovat předraženou vojenskou techniku. V tomto kontextu nelze jednoznačně dospět k závěru, že náklady zálohovaného výživného jsou přemrštěné, ba právě naopak.

Z textu je patrné, že jsem zastáncem zálohovaného výživného a navrhovaný zákon považuji za jeden z lepších v rámci evropských států. Přesto vidím v navrhované právní úpravě několik nedostatků, které bohužel zákon jako celek zbytečným způsobem shazují.

V důvodové zprávě i v závěrečné zprávě z hodnocení dopadů regulace (RIA) je několikrát zdůrazněno, že hlavním cílem zákona je potřeba řešit dlouhodobou nepříznivou sociální situaci neúplných rodin s dětmi, kterým není druhým z rodičů řádně hrazeno soudem stanovené výživné. Zálohované výživné tak má dle tvůrců zákona reagovat na zvýšené riziko ohrožení chudobou neúplných rodin. Z tohoto úhlu pohledu však absolutně nerozumím tomu, že v předkládané úpravě je ustanovení, dle kterého se výplata zálohového výživného zastaví v případě, kdy bude v exekučním řízení zjištěno, že povinný rodič nedisponuje žádným majetkem. Oprávněný rodič, resp. neúplná rodina pak může být sebevíc ohrožena chudobou a splňovat podmínku příjmu do hranice 2,7 násobku životního minima, přesto bude mít smůlu. Popsané nastane i tehdy, pokud soud povinnému nestanoví vyživovací povinnost či ji zruší (absence exekučního titulu). Povinný může být objektivně nemajetný, ale taktéž může dovedně svůj majetek a příjem skrývat. Výsledek bude stejný – oprávněný na zálohované výživné nebude mít nárok. Takový důsledek je nežádoucí a dopadne pravděpodobně na ty rodiny, které jsou opravdu chudobou ohroženy. Předkladatel

¹⁸⁰ Česká republika – Nejvyšší kontrolní úřad tisková zpráva, [cit. 9.12. 2017] dostupné na WWW: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/ceske-dalnice-by-mohly-byt-az-o-petinu-levnejsi--jeden-jejich-kilometr-pritom-dosud-stal-416-milionu-korun-id4788/>

zákonu patrně zohlednil princip zálohovosti výživného, kdy by při nemajetnosti povinného nemohla proběhnout refundace státu. Tento argument mi přijde úsměvný a to v kontextu předpokládané úspěšnosti vymožení poskytnutého výživného po povinném v odhadované výši 10 %. Nemohu opomenout ani nejednotnou rozhodovací praxi exekutorů, popř. soudů při zastavování výkonu rozhodnutí pro nemajetnost povinného. Popsanou diskvalifikaci některých neúplných rodin, které splňují podmínky pro poskytnutí zálohovaného výživného, pro majetkovou situaci povinného, tak vnímám silně negativně.

8. Vymáhání výživného v rámci exekučního řízení

V předchozích kapitolách rigorózní práce jsem několikrát na problematiku vymáhání výživného odkazoval, a to s upozorněním na možná negativa spojená s absencí exekučního titulu, která mohou ve svém důsledku nepříznivě zkomplikovat situaci oprávněného při vymáhání výživného. Popsané není bohužel bezvýjimečné, jelikož se najde mnoho povinných rodičů, kteří stanovené výživné nehradí. Exekuční titul bude v neposlední řadě i jednou z podmínek čerpání zálohovaného výživného za předpokladu, že bude přijat předmětný zákon. Nadto nelze opomenout, že dle statistik rodiče aktuálně dluží na výživném svým dětem 13 miliard a zanedbání povinné výživy je v České republice druhý nejčastější trestný čin.¹⁸¹

Z těchto důvodů shledávám důvodným, aby rigorózní práce, jejímž tématem je problematika výživného, alespoň ve stručnosti obsahovala kapitolu týkající se vymáhání výživného v rámci exekučního řízení a s tím související souhrnný popis jeho jednotlivých procesních fází, včetně způsobu provádění exekuce na dlužné a běžné výživné, popř. i uvedení dalších exekučních institutů. Zároveň bych se detailněji zaměřil na exekuci pozastavením řídičského oprávnění, tedy na speciální způsob provedení exekuce, který se uplatní pouze při vymáhání výživného pro nezletilé dítě anebo pro zletilé dítě do 26 let věku, které se soustavně připravuje studiem na své budoucí povolání. V poslední části zmíním i problematiku úroku z prodlení u dlužného a běžného výživného.

8.1. Definice pojmu exekuce

Vykonávací řízení je jedním z druhů civilního soudního řízení, které nastupuje pouze při nesplnění povinnosti, která byla stanovena orgánem veřejné moci a zároveň za nutné podmínky procesní aktivity oprávněného.¹⁸²

Historickým pojmoslovím byl právní termín exekuce. Tento byl srozumitelný i laické veřejnosti. Současný zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „občanský soudní řád“ či „o.s.ř.“) však pojem exekuce opustil a

¹⁸¹ HOBL, J. *Aktuální problémy týkající se pohledávek na výživném na dítě*, Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 9.12.2016, Roč. 2016, č. 12, dostupný v <http://www.bulletin-advokacie.cz/aktualni-problemy-tykajici-se-pohledavek-na-vyzivnem-na-dite>

¹⁸² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s 343. ISBN: 978-80-7380-437-4

nahradil jej pojmem výkon rozhodnutí. Chystaná rekodifikace civilního procesního práva se již opět vrací k zažitému pojmu exekuce.

Až do účinnosti zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (dále jen „exekuční řád“) byl výkon rozhodnutí svěřen pouze soudům. Od 1.5.2001 již mohou „*nucenou realizaci plnění*“¹⁸³ provádět kromě soudů, které postupují podle občanského soudního řádu i soudní exekutoři postupující dle exekučního řádu se subsidiárním užitím občanského soudního řádu. Již několikrát bylo Ústavním soudem zdůrazněno, že exekutoři vystupují při své činnosti v postavení podnikatele.¹⁸⁴ Oprávnění si k vymáhání pohledávek výživného vybírají v drtivé většině právě soudní exekutory, kteří jsou při své činnosti pružnější a efektivnější než soudy.

V další části této kapitoly tak budu z těchto důvodů užívat pojem exekuce nejen tam, kde skutečně dle exekučního řádu o exekuci jde, ale i tam, kde jde o výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu.

8.2. Exekuční titul

Základním předpokladem pro zahájení exekučního řízení je exekuční titul. Legální definice exekučního titulu není v právním řádu obsažena, avšak žádné problémy tento nedostatek v praxi nečiní. Odborná literatura definuje exekuční titul např. jako „*listinu, která byla vydána orgánem nadaným rozhodovací pravomocí a ukládá povinnému povinnost k plnění, nebo listinu, ve které na sebe dlužník tuto povinnost převzal dobrovolně a souhlasil s nuceným výkonem, pokud povinnost ve stanovené lhůtě nesplní.*“¹⁸⁵

Taxativní výčet exekučních titulů je obsažen v ustanovení § 40 odst. 1 exekučního řádu. Pro oblast výživného bude nejčastějším exekučním titulem vykonatelné rozhodnutí soudu, a to rozsudku ve věci samé, smíru uzavřeném v řízení o výživném pro zletilé dítě, nebo v případě předběžného opatření, kterým se dočasně určuje výživné pro nezletilé či zletilé dítě.

Méně časté již budou dohody mezi zletilým dítětem a povinným rodičem ve formě notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Popsaná dohoda však

¹⁸³ HENDRYCH, Dušan; BĚLINA, Miroslav; FIALA, Josef a kol. *Právníký slovník*. 3. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009. 228 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

¹⁸⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 31.8.2004, sp. zn. II. 150/04

¹⁸⁵ KASÍKOVÁ, Martina. *Exekuční řád: komentář*. 4. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. s 236/237 ISBN 978-80-7400-630-2.

není vyloučena ani u nezletilých dětí v případě nesezdaných rodičů, byť existují v této otázce u odborné veřejnosti i opačné názory.¹⁸⁶ V obou případech totiž „nelze logicky ani věcně dovodit, aby notářský zápis (jakožto jeden z exekučních titulů) nemohl obsahovat právo (nárok), jež soud (sledující rovněž vydání exekučního titulu) na základě ustanovení § 154 odst. 2 o. s. ř. svým rozsudkem přiznat může. Je proto namístě uzavřít, že určení doby plnění "do budoucna" v těchto případech na újmu požadované určitosti stanovení doby plnění není, a tím ani na újmu materiální vykonatelnosti notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti ve smyslu požadavků ustanovení § 71b odst. 2 písm. e) notářského řádu.“¹⁸⁷ V uvedeném kontextu nemohu nezmínit finanční náročnost notářských zápisů s doložkou přímé vykonatelnosti. Zejména u nezletilého dítěte bych doporučoval z důvodu právní jistoty postupovat dohodou mezi rodiči, a to nikoliv ve formě notářského zápisu, ale jejím soudním schválením, kdy text předmětné dohody bude obsažen v rozsudku či usnesení soudu a exekučním titulem by posléze bylo vykonatelné rozhodnutí soudu. Nelze opomenout, že prostá písemná dohoda neschválená soudem či nesepsaná formou notářského zápisu s doložkou přímé vykonatelnosti není exekučním titulem. V případě, že povinný rodič přestane hradit výživné, pak oprávněný rodič nedisponuje exekučním titulem a může se tak dostat do nepříznivé finanční situace při zajišťování výživy pro nezletilé dítě. Řešením může být institut předběžného opatření, který však není mezi laickou veřejností příliš známý či přímo návrh na určení výživného, kdy lze požadovat výživné až tři roky zpětně ode dne podání návrhu.

Na závěr k této části bych upozornil na jistou procesní specifičnost soudních rozhodnutí ve věcech výživného. Podle ustanovení § 40 exekučního řádu může být exekučním titulem rozhodnutí soudu, které je vykonatelné. Ve většině případů je odvozena vykonatelnost rozhodnutí od jeho právní moci. Jinak tomu ovšem je u rozhodnutí ve věcech výživného. Tyto jsou podle ustanovení § 162 odst. 1 občanského soudního řádu předběžně vykonatelné. Povinná osoba je tak povinna splnit svůj závazek v určité lhůtě, kterou soud stanoví v rozhodnutí a to od okamžiku jeho doručení (ustanovení § 160 o.s.ř.) nezávisle na právní moci

¹⁸⁶ Hospodářská komora ČR – analýza aktuálních otázek výživného, str. 85 – dostupné <https://www.komora.cz/legislation/2717-analyza-aktualnich-otazek-vyzivneho-t-17-3-2017/> [cit. 9.1. 2018].

¹⁸⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 23.10.2014, sp. zn. III.ÚS 3347/12

rozhodnutí. Z těchto důvodů může být pohledávka výživného vymáhána po povinném i před okamžikem právní moci příslušného rozhodnutí. Nezřídka nastávají situace, kdy povinný rodič využije proti rozhodnutí prvoinstančního soudu opravný prostředek a věc je následně řešena odvolacím soudem. Uvedené však nemá vliv na jeho povinnost hradit výživné již od okamžiku doručení rozhodnutí, resp. lhůtě určené soudem. Pokud by však odvolací soud výživné snížil, mohl by povinný rodič podat návrh na částečné zastavení exekuce. Na vrácení již poskytnutého výživného by měl povinný rodič nárok pouze u zletilého dítěte, kde by se poskytnuté výživné nad rámec rozhodnutí soudu považovalo za bezdůvodné obohacení. V případě nezletilých dětí je situace opačná. Podle § 923 odst. 2 občanského zákoníku platí, že *„dojde-li ke zrušení nebo snížení výživného za minulou dobu pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, spotřebované výživné se nevrací.“*

8.3. Průběh exekučního řízení

Exekuční řízení je řízením návrhovým a je tedy zahájeno dnem, kdy je exekutorovi doručen exekuční návrh, který může u exekutora uplatnit pouze oprávněný, kterému svědčí právo obsažené v exekučním titulu, popř. osoba, která prokáže, že na ni právo z exekučního titulu přešlo. Typicky se tomu může stát v rámci dědického řízení či při postoupení pohledávky, byť vzhledem ke specifčnosti výživného nepůjde o časté případy. Vždy se však musí jednat o již splatné, tj. dlužné výživné a nikoliv výživné běžné.

Oprávněný není při volbě exekutora nikterak omezen, byť je tato skutečnost velmi často kritizována a nezřídka se tak objevují návrhy na zavedení územní teritoriality soudních exekutorů.

Po doručení exekučního návrhu provede exekutor zápis do rejstříku zahájených exekucí. Pokud exekuční návrh neobsahuje náležitosti předepsané exekučním řádem, vyzve exekutor oprávněného k jeho opravě či doplnění. V této fázi může exekutor exekuční návrh odmítnout za situace, kdy oprávněný k této výzvě exekuční návrh v příslušné lhůtě nedoplní nebo neopraví (ust. § 39 odst. 2 exekučního řádu) či zamítnout v případě, kdy bude zřejmé, že dosažený výtěžek nebude postačovat ani ke krytí nákladů exekuce (ust. § 264 odst. 2 občanského soudního řádu).

Pokud není exekuční návrh ze strany soudního exekutora odmítnut nebo zamítnut, je postoupen exekučnímu soudu s žádostí o pověření vedením exekuce. V okamžiku, kdy je exekutor soudem k provedení exekuce pověřen, zašle oprávněnému vyrozumění o zahájení exekuce. Povinný je vyrozuměn o zahájení exekučního řízení nejpozději s prvním exekučním příkazem. Současně je podle § 46 odst. 6 exekučního řádu povinnému zaslána výzva ke splnění vymáhané povinnosti, v níž exekutor vyčíslí vymáhaný nárok, zálohu na snížené náklady exekuce a náklady oprávněného. Zároveň je povinný poučen, že splní-li ve lhůtě 30ti dnů od doručení výzvy vymáhaný nárok a uhradí zálohu, vydá exekutor neprodleně příkaz k úhradě nákladů exekuce, jehož právní mocí bude exekuce provedena. V této fázi soudní exekutor exekuci neprovádí a povinný má tak poslední šanci splnit svůj závazek dobrovolně. Pokud tomu ve lhůtě 30ti dnů od doručení výzvy neučiní, soudní exekutor exekuci provede.

8.4. Způsoby provedení exekuce

Způsob provedení exekuce je určen exekučním příkazem. Zde je odlišnost mezi výkonem rozhodnutí a exekucí. U soudního výkonu rozhodnutí musí oprávněný určit způsob jeho provedení a poskytnout soudu i některé další údaje uvedené v § 261 odst. 1 občanského soudního řádu. V exekučním řízení tyto povinnosti odpadají a je na soudním exekutorovi, kterým způsobem exekuci provede. Exekuce může být samozřejmě v odůvodněných případech prováděna současně několika způsoby, avšak pro každý musí být vydán zvláštní exekuční příkaz.

Nejčastějšími způsoby provádění exekuce na dlužné či běžné výživné jsou srážky ze mzdy a příkázání pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Jedná se o nejméně invazivní způsoby provádění exekuce, jejichž užití právní úprava v souladu se zásadou proporcionality prioritně předpokládá. Teprve v případech, kdy není možné uspokojit nároky oprávněných těmito způsoby, přistoupí exekutor k prodeji movitého a nemovitého majetku. K prodeji nemovitého majetku nebude docházet příliš často, jelikož pohledávky výživného nebudou většinou dosahovat takových částek, aby bylo možno považovat prodej nemovitosti za přiměřený.¹⁸⁸

¹⁸⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Civilní právo procesní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 390. ISBN: 978-80-7380-437-4

V rámci exekuce výživného se rozlišuje dlužné a běžné výživné. Dlužným výživným jsou veškerá plnění výživného, která nebyla uhrazena povinným rodičem v příslušné lhůtě splatnosti, kdy tento nežádoucí stav trvá i v okamžiku podání exekučního návrhu. Běžným výživným jsou pak jednotlivá plnění výživného splatná v budoucnu, tj. až po okamžiku podání exekučního návrhu. Občanský soudní řád umožňuje v souladu s ustanovením § 284 odst. 2 oprávněnému požadovat jak vymožení dlužného výživného, tak i výživného běžného. Základním předpokladem pro nastíněný postup je existence dlužného výživného a vyživovací povinnosti povinného rodiče. U těchto povinných rodičů je důvodná obava, že nebudou hradit výživné ani po vymožení dlužného výživného. Předmětné zákonné ustanovení má tak velmi příznivý praktický dopad, jelikož při jeho absenci by byl nucen exekutor vydávat každý měsíc prodlení s úhradou výživného exekuční příkaz. Nebylo by ovšem spravedlivé, aby byla povinnému rodiči po úhradě dlužného výživného stále postihována pro běžné výživné srážkami mzda. Podle § 290 odst. 2 občanského soudního řádu je na návrh povinného rodiče možno exekuci srážkami ze mzdy zastavit, a to pokud lze předpokládat, že povinný rodič vzhledem ke svému chování i poměru k práci bude výživné plnit nadále dobrovolně.

Dalším ustanovením zvyšujícím ochranu oprávněných je § 263 odst. 3 občanského soudního řádu. Tento umožňuje v případech, kdy k vymožení běžného výživného nepostačují srážky ze mzdy, postihnout i bankovní účet povinného a to až do výše pětinasobku ročního výživného. V minulosti byl v těchto případech povinný pouze omezen v nakládání se svým majetkem pod hrozbou neplatnosti těchto úkonů, avšak vybírat finance z bankovního účtu mohl. Tento stav se změnil počínaje 1.1.2013 a nyní již jsou peněžní prostředky chráněny institutem arrestatoria a bankovní ústav má zakázáno finanční prostředky v uvedené výši vyplatit. Oprávněný pak obdrží jednotlivou dávku výživného v okamžiku její splatnosti.

8.5. Exekuce pozastavením řídičského oprávnění

Exekuční řád umožňuje ode dne 1.1.2013 novelou provedenou zákonem č. 396/2012 Sb, nad rámec „běžných“ způsobů provedení exekuce přistoupit i k exekuci pozastavením řídičského oprávnění.

Tento institut je obsažen v ustanovení § 71a exekučního řádu a jedná se o speciální způsob exekuce výživného, který se uplatní u nezletilých dětí a počínaje dnem 4.10.2017 taktéž u dětí do 26 let věku, které se připravují studiem na své budoucí povolání. Z podstaty předmětného ustanovení vyplývá, že majetek povinného není tímto způsobem provedení exekuce postihován přímo, ale „*má v zásadě donucovací charakter a na jeho základě má být povinný omezen v běžném životě natolik, aby jej to přimělo k urychlené dobrovolné úhradě vymáhaného nedoplatku na výživném.*“¹⁸⁹ Přes uvedené se však exekutor může dozvědět bližší informace o majetkových poměrech a příjmech povinného. Ustanovení § 71 odst. 4 písm. a) totiž umožňuje zrušení exekučního příkazu pozastavením řídičského oprávnění za předpokladu, že povinný prokáže exekutorovi původ svých příjmů a tyto pak mohou být následně exekutorem postiženy.¹⁹⁰

Popsaný způsob provedení exekuce považuji za velmi účinný a má své místo v situacích, kdy „přímé“ exekuce postihující majetek povinného selhávají. Existuje totiž mnoho povinných rodičů, kteří jsou zdánlivě nemajetní, tj. oficiálně nemají žádný nebo pouze nepatrný majetek, avšak fakticky mají dostatek finančních prostředků k úhradě výživného a to např. z neevidovaných a nepřiznaných příjmů. Exekutor tak často není s to majetek povinného postihnout a následně vymožené výživné poskytnout oprávněnému, což je stav krajně nežádoucí. V dnešní době většina občanů ke svému životu nutně motorové vozidlo potřebuje a pozastavení řídičského oprávnění je pro povinné nepříjemnou komplikací. Pohledávky na výživném navíc nejsou většinou horentně vysoké a existuje tak důvodný předpoklad, že povinný raději pohledávku výživného uhradí.

V praxi se příslušný exekuční příkaz doručuje podle § 74 odst. 2 exekučního řádu nejprve oprávněnému a povinnému. Orgánu, který vede registr řídičů, nesmí být exekuční příkaz doručen dříve než povinnému. Doručování exekučního příkazu k pozastavení řídičského oprávnění se řídí podle příslušných ustanovení občanského soudního řádu. V praxi je častým způsobem doručení „fickí“ v případech, kdy je povinný nekontaktní a poštovní zásilky nepřebírá. S okamžikem doručení zákon spojuje účinky exekučního příkazu. Ode dne jeho

¹⁸⁹ KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 457. ISBN 978-80-7400-476-6

¹⁹⁰ HRADSKÁ, Martina. *Exekuce a výživné. Komorní listy*. 2013, roč. 5, č. 3, s. 19.

doručení tak nesmí povinný řídit motorová vozidla a zároveň je jeho povinností řidičský průkaz odevzdat příslušnému správnímu orgánu a to do pěti pracovních dní.

Pozastavení řidičského oprávnění je výrazným zásahem do běžného a často „pohodlného“ života povinných rodičů. Procesní obrana povinných nespočívá pouze v běžném návrhu na zastavení exekuce podle ustanovení § 55 exekučního řádu, resp. § 268 občanského soudního řádu, ale ke zrušení exekučního příkazu pozastavením řidičského oprávnění může dojít i automaticky z důvodů obsažených v ustanovení § 71a odst. 4 exekučního řádu. První a troufám si tvrdit jednodušší variantou je úhrada nedoplatku výživného. Druhou pro povinného náročnější variantou je prokázání, že k uspokojování základních životních potřeb svých a osob, ke kterým má vyživovací povinnost, nezbytně řidičské oprávnění potřebuje. Uvedená podmínka bude splněna za situace, kdy povinný *„potřebuje nezbytně řidičské oprávnění, je-li povoláním řidič anebo do svého zaměstnání je nucen se dopravovat vozidlem zejména vzhledem ke vzdálenosti anebo směnnému provozu.“*¹⁹¹ V žádném případě však nepůjde pouze o důvod spočívající pouze ve větším komfortu dopravy do zaměstnání, jelikož účelem předmětného ustanovení je právě zásah do běžného a jistě i pohodlnějšího způsobu života, který povinného „donutí“ uhradit dlužné výživné.

Zrušení exekučního příkazu podle § 74a odst. 4 písm. a) exekučního řádu sice není vázáno na návrh povinného, avšak tento musí být procesně aktivní a v rámci dokazování skutečnosti odůvodňující zrušení exekučního příkazu prokázat. Soudní exekutor následně předložené důkazní prostředky vyhodnotí. Troufám si tvrdit, že povětšinou povinný důkazní břemeno neunes, ale mohou nastat i případy, které budou odůvodňovat zrušení exekučního příkazu. Jistě by nebylo vhodným řešením, aby pozastavení řidičského oprávnění vedlo ve svém důsledku ke ztrátě zaměstnání, tj. pravidelného příjmu, ze kterého by mohlo být hrazeno dlužné i běžné výživné. Takový postup by byl kontraproduktivní a exekuční řízení protáhl.

Pokud povinný unese důkazní břemeno a potřebnost řidičského oprávnění z důvodů uvedených v ust. § 71a odst. 4 písm. b) prokáže, soudní exekutor

¹⁹¹ KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 458. ISBN 978-80-7400-476-6

usnesením rozhodne o zrušení příkazu, proti kterému není podle § 55c odst. 3 písm. c) exekučního řádu přípustné odvolání. V opačném případě pak může povinný využít již zmíněné instituty exekučního řádu a občanského soudního řádu.¹⁹²

Na závěr k této části bych poukázal na praktické dopady institutu exekuce pozastavením řídičského oprávnění. Z údajů obsažených ve sněmovním tisku č. 238 Poslanecké sněmovny České republiky vyplývá, že „*soudní exekutoři toto oprávnění k pozastavení řídičského oprávnění vůči neplatičům výživného využili už ve více než 2200 případech, a z dosavadního hodnocení Ministerstva spravedlnosti a Exekutorské komory vyplývá, že drtivá většina dlužných částek je rychle splacena.*“¹⁹³ Nejsm přesvědčen o tom, že účinek pozastavení řídičského oprávnění bude tak jednoznačný, tj. že povinní splatí přímo „drtivou většinu“ dlužných částek výživného. Je tomu z důvodu, že mnoho povinných má trvalý pobyt na adrese obecního úřadu a o doručení exekučního příkazu se tak často dozví s odstupem až několika měsíců např. při silniční kontrole. Nadto nemalá část povinných nebude disponovat finančními prostředky a dlužné výživné nebudou s to uhradit. I přes uvedenou skutečnost však považuji způsob provedení exekuce pozastavením řídičského oprávnění za krok správným směrem.

8.6. Úroky z prodlení u výživného

V poslední části této kapitoly se budu věnovat úrokům z prodlení u výživného. Za účinnosti zákona o rodině i po přijetí občanského zákoníku s účinností ode dne 1.1.2014 převažoval do jisté míry dogmatický přístup, dle kterého soudy oprávněným společně s dlužným ani s běžným výživným nepřiznávaly úroky z prodlení. Pokud se tedy dostal povinný do prodlení s úhradou výživného, měl postaveno najisto, že bude povinen uhradit pouze výživné bez úroků z prodlení. I kdyby oprávněný podal následně civilněprávní žalobu, na základě které by se domáhal úroků z prodlení u dlužného výživného, nebyl by úspěšný. Důvod byl zřejmý. Ústavní i Nejvyšší soud konstantně

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Sněmovní tisk č. 238/0, část č. 1/4, Návrh poslanců Zdeňka Ondráčka, Hany Aulické-Jírovcové, Markéty Wernerové, Kristýny Zelenkové a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů, dostupné v <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=238&CT1=0> [cit. 9.12. 2017].

judikovaly, že vztahy výživného jsou svou podstatou vztahy majetkového charakteru, což by sice nevyklučovalo aplikaci obecných ustanovení občanského zákoníku, ale přesto je třeba zohlednit jejich specifický charakter, zejména bezprostřední vázanost na vztahy osobní. V tomto kontextu bylo upozorněno i na případný trestní postih neplatičů výživného podle trestního zákoníku, který u prodlení u běžných soukromoprávních pohledávek absentuje, kdy tato skutečnost odůvodňuje nemožnost použití občanskoprávní úpravy úroků z prodlení.¹⁹⁴

V průběhu času sílil tlak ze strany odborné veřejnosti na změnu uvedeného přístupu a dokonce došlo k nerespektování konstantní judikatury a to Krajským soudem v Praze, který ve svém rozsudku deklaroval, že „za situace, že již bylo o výživném pravomocně a vykonatelně rozhodnuto, by měly být oprávněnému přiznány i úroky z prodlení.“¹⁹⁵ Nejvyšší soud reagoval na nastalou situaci i rekodifikací soukromého práva dne 19.10.2016 sjednocujícím stanoviskem, v němž vyjádřil, že „vyživovací povinnost a právo na výživné i po 1. 1. 2014 zůstávají majetkovým právem, neztrácí však současně svojí osobní povahu. Zachovávají si tak i nadále specifika rodinně právního institutu (včetně trestněprávní sankce, předběžné vykonatelnosti, zařazení mezi přednostní pohledávky), a to navzdory tomu, že jsou systematicky řazeny mezi jiné soukromoprávní pohledávky. Rozhoduje-li soud po 1. 1. 2014 o dlužném výživném pro děti, nelze oprávněnému společně s dlužným výživným přiznat i zákonné úroky z prodlení.“¹⁹⁶ O to překvapivější byla novela občanského zákoníku provedená zákonem č. 460/2016 Sb., jež s účinností ke dni 28.2.2017 doplnila občanský zákoník ustanovením § 921 odst. 2, dle kterého „po osobě výživou povinné, která je v prodlení s placením výživného, může oprávněná osoba požadovat zaplacení úroku z prodlení.“ Tímto byla na jisto postavena problematika úroků z prodlení u dlužného výživného. Počínaje dnem 30.9.2017 byl doplněn novelou provedenou zák. č. 296/2017 Sb. i procesněprávní předpis - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“)

¹⁹⁴ FETTER R., *Úroky z prodlení z dlužného výživného pro nezletilé děti od 30.9.2017 nově*, [online] 2.11.2017, [cit. 17.1.2018] dostupné na WWW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uroky-z-prodleni-z-dluzneho-vyzivneho-pro-nezletile-deti-od-30-9-2017-nove-106597.html>

¹⁹⁵ Rozsudek Krajského soudu v Praze, ze dne 19.5.2011, sp.zn. 28 Co 167/2011

¹⁹⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

ustanovením § 472a, dle kterého může soud při rozhodování o výživném pro nezletilé dítě uložit v rozhodnutí i povinnost zaplatit úrok z prodlení. O úroku z prodlení však soud rozhodne pouze na návrh. Povinnost zaplatit úrok z prodlení lze uložit i pro dávky výživného splatné v budoucnu (tj. podmíněně), dostane-li se osoba výživou povinná s jejich placením do prodlení.

Předmětné novely jsou krokem správným směrem, který měl dle mého názoru nastat již minimálně účinností občanského zákoníku ke dni 1.1.2014. Ustanovení § 921 odst. 2 občanského zákoníku umožňuje oprávněným požadovat úrok z prodlení a to ať již jde o dlužné výživné pro nezletilé či zletilé dítě. Nedostatek spatřuji v § 472a zákona o zvláštních řízeních soudních, dle kterého mohou soudy na návrh přiznávat úroky z prodlení u běžného výživného podmíněně do budoucna, avšak pouze pro nezletilé děti.

V této oblasti bude velmi záležet na přístupu obecných soudů a exekutorů. U nových návrhů (tj. podávaným k soudu po dni 30.9.2017) je situace jasná. Každému oprávněnému (tedy i zletilému v rozporu s § 472a zákona o zvláštních řízeních soudních) či jeho zákonnému zástupci bych doporučoval, aby v návrhu požadoval i podmíněné stanovení úroků z prodlení pro případ, že se povinný dostane do prodlení. Pokud by taková situace nastala, benefitem pro oprávněné bude exekuční titul nejen pro dlužné výživné, ale i pro úroky z prodlení. Nebude tedy potřeba podávat další žalobu na doplacení úroků z prodlení.

Nabízí se otázka, jak přistupovat k případům vymáhání úroku z prodlení u výživného, kdy již mají povinní soudně výživné určeno před datem 30.9.2017 (ve výroku absentuje podmíněně přiznání úroku z prodlení). V těchto případech bude pravděpodobně nutné, aby oprávnění podávali další žalobu na doplacení úroků z prodlení z dlužných částek výživného.¹⁹⁷ U takového postupu je nutno vést v patrnosti, že promlčecí lhůta činí ve smyslu § 642 občanského zákoníku 3 roky.

¹⁹⁷ FETTER R., *Novela občanského zákoníku přináší právo na úroky z prodlení z dlužného výživného*, [online] 27.12.2016, [cit. 17.1.2018] dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/novela-obcanskeho-zakoniku-prinasi-pravo-na-uroky-z-prodleni-z-dluzneho-vyzivneho-104511.html>

9. Vyživovací povinnost ve Velké Británii

9.1. Právní zakotvení vyživovací povinnosti ve Velké Británii

Právní úprava vyživovací povinnosti ve Velké Británii je obsažena v kodexu z roku 1991 nazvaném Child Support Act (dále také jen „CSA“). Hlavním účelem tohoto zákona je dle jeho preambule zajištění výživy dětí pocházejících z neúplných rodin, tj. stanovení odpovídající částky výživného rodiči včetně příslušných instrumentů potřebných k jejímu vymáhání.¹⁹⁸

Kodex CSA měl taktéž přinést určitou objektivizaci výživného vázaného na týdenní příjem povinného. Před rokem 1991 se totiž nezřídka stávalo, že povinnému rodiči bylo stanoveno až desetkrát vyšší výživné, než jinému rodiči ve srovnatelné situaci s obdobným příjmem.¹⁹⁹ V neposlední řadě měla na vytvoření nové právní úpravy nepochybně vliv i skutečnost, že se ve Velké Británii oprávnění rodiče jen stěží domáhali pravidelné úhrady výživného povinným rodičem. Dle výzkumů prezentovaných v publikaci *Principles of family law* se pouze 30% oprávněných matek a 3% oprávněných otců domohlo po povinném protějšku pravidelných plateb výživného.²⁰⁰ Tento nepříznivý stav spočíval nejen v liknavém přístupu povinných rodičů a nedokonalé právní úpravě směřující k efektivnímu vymožení výživného, ale i v nedostatečné právní úpravě určování otcovství.

Otcem dítěte je podle CSA muž, který byl sezdaný s matkou dítěte v určitém období od početí dítěte do jeho narození. Totožně s českou právní úpravou je stanovena i druhá podmínka otcovství, tj. že za otce dítěte je považován muž, který byl souhlasným prohlášením rodičů označen za otce.

Odlíšnost mezi českou a britskou právní úpravou je obsažena až u třetí domněnky otcovství. Zatímco dle české úpravy nastupuje v případě neurčení otcovství dle první či druhé domněnky otcovství případný časově neomezený soudní návrh dítěte, matky či muže, který tvrdí, že je otcem dítěte, britská úprava je pro navrhovatele vstřícnější a jednodušší. Navrhovatel komunikuje s institucí

¹⁹⁸ BLACK, Jill, BRIDGE, Jane, BOND, Tina. *A practical approach to family law*. 6. vydání. London: Blackstone Press Limited, 2000, s. 276.

¹⁹⁹ LOWE, Nigel; DOUGLAS, Gillian. *Bromley's Family Law*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 929- 931.

²⁰⁰ CRETNEY, Stephen, MASSON, Judith. *Principles of family law*. 6. vydání. London: Sweet & Maxwell, 1997, s. 502.

Child Maintenance Service, která celou věc následně řeší a snaží se urychleně otce dítěte určit. Existuje-li tak důvodné podezření o skutečnosti, kdo by mohl být otcem dítěte, je tento muž povinen podrobit se testu otcovství.²⁰¹ Za situace, kdy by domnělý otec test odmítl, nastupuje domněnka jeho otcovství k dítěti a s tím související povinnost hradit výživné. Tento přístup má zamezit situacím, kdy je otec neznámý a dítě je tak vyživováno pouze ze strany matky. Domnělý otec je od okamžiku podání podnětu povinen hradit veškeré náklady řízení a to až do doby, než je případně prokázán opak. Pokud se prokáže, že domnělý otec není skutečným otcem dítěte, má tento nárok ze strany Child Maintenance Service na vrácení všech plateb (zejména platba za test DNA) uskutečněných po datu, kdy popřel, že by byl rodičem dítěte.

Pod režim CSA spadají pouze rodiče žijící ve Velké Británii a rodiče pracující v jejích státních službách v zahraničí. CSA je tak platným kodexem pro celé území Velké Británie (některá ustanovení uvedená v článku 58 CSA se však neuplatní ve Skotsku či Severním Irsku). Byť je cílem této části rigorózní práce exkurz do britské hmotněprávní úpravy, ve stručnosti uvádím, že v rámci přeshraniční spolupráce a uznávání rozhodnutí ve věcech výživného má Velká Británie řádově desítky příslušných mezinárodních smluv. V související úpravě Evropské unie je zásadním předpisem nařízení Rady č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností, účinné dnem 18.11.2011. I přes určité těžkosti spočívající v tradiční neochotě Velké Británie k aplikaci cizího právního řádu bylo nakonec nařízení prohlášením Velké Británie dodatečně přijato.²⁰² Tento bezpochyby výborný výsledek několikaletých snah evropských zákonodárců o jednotný přístup ve věcech výživného je však v současné době ohrožen. Po referendu, ve kterém britští občané rozhodli v červnu 2016 o vystoupení Velké Británie z Evropské Unie, probíhají v této chvíli intenzivní jednání o parametrech „výstupní dohody“. Z popsaného důvodu je tak otázkou, na jaké bázi bude v budoucnu fungovat mezinárodní spolupráce ve věcech výživného mezi Velkou Británií a ostatními členskými státy Evropské unie.

²⁰¹ WELSTEAD, Mary. *Family Law*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 464.

²⁰² Rozhodnutí Komise ze dne 8. června 2009 o úmyslu Spojeného království přijmout nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (L 149/52)

9.2. Úprava hmotného práva vyživovací povinnosti ve Velké Británii

Totožně jako v českém právním řádu, je i podle Child Support Act stanoveno, že vyživovací povinnost k dítěti mají jeho rodiče a až když tito nemohou své povinnosti dostát, nastupují další příbuzní. Odlišnost však lze spatřovat v instituci, která výživné určí. Tou není soud, ale instituce nazvaná Child Maintenance Service (dále jen „CMS“). Předchůdcem byla instituce Child support agency, která po vzniku CMS dokončovala pouze řízení zahájená přede dnem 25.11.2013 a její činnost byla s konečnou platností ukončena dne 31.12.2017.²⁰³ Pokud se tedy rodiče na výživném sami nedohodnou (určení výživného se v takovém případě nazývá family – based arrangement), musí žádost zpoplatněnou dvaceti librami směřovat k instituci CMS. Žádost o určení výživného mohou k CMS podat vyjma rodičů i prarodiče dítěte, popř. opatrovník dítěte. Ve Skotsku je k žádosti oprávněno i dítě starší dvanácti let. Family – based arrangement je tak soukromým způsobem, jak si mohou rodiče uspořádat budoucí poměry ke svým dětem bez zásahu ze strany CMS. Umožnění uzavírat dohodu ohledně výživného umožnila rodičům novela CSA nazvaná Child Support, Pension and Social Security Act 2000 (dále jen „CSPSSA“), která nabyla účinnosti dne 3. března 2003.

Instituce CMS se však neomezuje na pouhé určování výživného, ale pomáhá rodiči, který má dítě ve své péči i v situaci, kdy je pro něj bydliště povinného rodiče neznámé. Dále CMS řeší již shora popsanou problematiku určování otcovství. Samozřejmostí je operativní reakce na nahlášené změny v poměrech rodičů dítěte (na základě žádosti o mimořádné přezkoumání výše výživného např. při narození dalšího dítěte), pravidelné každoroční přezkoumávání výše výživného a přijímání opatření v případě nehrazení výživného povinným rodičem, tj. i vymáhání výživného. Přínosným benefitem je i možnost online komunikace s CMS, kdy si za tímto účelem může na webových stránkách CMS povinný rodič či rodič pečující o dítě vytvořit svůj ověřený profil (po ověření totožnosti a přidělení příslušného ID).²⁰⁴

²⁰³ Child maintenance in United Kingdom [cit. 9.1. 2018] dostupné na WWW: <https://www.gov.uk/child-maintenance>

²⁰⁴ Online připojení pro oprávněné a povinné rodiče v britském systému vyživovací povinnosti <https://childmaintenanceservice.direct.gov.uk>

Další zajímavostí je skutečnost, že podle článku 55 CSA má nárok na výživné pouze dítě mladší šestnácti let. Pokud však dítě studuje prezenční formou, nárok na výživu trvá do konce devatenáctého roku věku. Nárok na výživné pak ztrácí dítě, které vstoupí do manželského svazku.

CSA pracuje s pojmem kvalifikované dítě. Za takové CSA v čl. 3 odst. 1 považuje každé dítě, které žije v domácnosti pouze s jedním či žádným rodičem. Druhému rodiči či oběma pak CMS stanoví příslušnou částku výživného, kterou pak bude povinný rodič hradit a vyživovat tak své dítě.

9.3. Příjem povinného rodiče

Výše výživného pro dítě je stanovena v článku 10 CSA procentní sazbou z příjmu povinného. Tento způsob výpočtu výživného byl začleněn do CSA již zmíněnou novelou CSPSSA v roce 2003. Příjem povinného rodiče je týdenní příjem z pracovního poměru, zisk po zdanění ze samostatné výdělečné činnosti či příjem ze systému dávek sociálního zabezpečení. Z tohoto příjmu se následně pro účely určení výživného odečte daň, národní pojištění a penzijní příspěvky. Na výši výživného pak nemá vliv příjem pečujícího rodiče či příjem současného partnera pečujícího rodiče. Příjem nového partnera povinného rodiče však vliv na výši výživného má, jelikož takový příjem je důležitý pro posuzování majetkové situace povinného rodiče.

9.4. Jednotlivé sazby příjmu povinného rozhodné pro určení výživného

Britská právní úprava zná čtyři sazby odstupňované dle příjmu povinného.²⁰⁵

První sazbou je tzv. basic rate. Tato úprava se použije pro případy, kdy má povinný rodič příjem po zdanění ve výši 200 a více liber za týden. Jestliže povinný rodič vyživuje jedno dítě, bude povinen hradit výživné ve výši 12% z příjmu po zdanění. V případě dvou dětí stoupá procentní sazba na 16% a u tří a více vyživovaných dětí na 19%. Pro rodiče s příjmem nad 800 a do 3.000 liber za týden se uplatní speciální sazba nazvaná basic rate plus. Tito hradí z části příjmu do 800 liber uvedená procenta z příjmu a z části příjmu přesahujícímu 800 liber procentní sazbu dle počtu dětí (9%, 12% a 15%). Jestliže má povinný rodič

²⁰⁵ WELSTEAD, Mary. *Family Law*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 466

týdenní příjem vyšší než 3.000 liber, má oprávněný rodič právo požádat (tentokrát již soud) o určení zvláštní částky výživného.

Druhou sazbou je tzv. reduced rate. V této sazbě se pohybuje rodič, jehož příjmy jsou vyšší než 100 liber týdně a zároveň nepřesahují hranici 200 liber týdně. Takovému rodiči se rozdělí příjem na dvě části – fixní část 100 liber a částku, která tuto část přesahuje. Z fixní části povinný rodič vždy uhradí 7 liber a druhá část bude opět procentně odstupňovaná, tj. výživné pro jedno dítě bude ve výši 17% z částky přesahující fixní část 100 liber, pro dvě děti 25% a pro tři a více dětí 31%.

Třetí sazbou je tzv. flat rate. V tomto rámci se bude pohybovat rodič mající příjmy vyšší jak 7 liber a zároveň nižší než 100 liber týdně. Povinný rodič v těchto případech nemusí být zaměstnán a jeho příjem může plynout z podpory v nezaměstnanosti, přídavků, starobního, invalidního či vdovského důchodu, výsluhy, apod. (v těchto případech je výživné strháváno přímo z těchto dávek před jejich vyplacením povinnému či spoluzijící osobě). V této sazbě je pro výživné rozhodující i příjem osoby, která žije s povinným rodičem. Může tak nastat situace, kdy povinný rodič nepobírá žádný příjem a přesto bude z důvodu příjmu spoluzijící osoby hradit výživné. Částka výživného již nebude procentně odstupňována a pohybuje se spíše v symbolické fixní výši 7 liber týdně bez ohledu na počet vyživovaných dětí.

Poslední sazbou je tzv. nil rate. Do této sazby je zařazen povinný, který má příjem menší než 7 liber týdně (zároveň totéž splňuje i případná spoluzijící osoba). Dále půjde dle CSA o specifické skupiny obyvatel, jako jsou studenti prezenčního studia s výukou v minimálním rozsahu 12 hodin týdně, děti mladší šestnácti let, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody, nemohoucí osoby žijící v pečovatelském domově či v nemocniční péči.²⁰⁶

9.5. Okolnosti ovlivňující výši výživného u jednotlivých sazeb příjmu

U skupiny povinných postižených sazbou basic rate a reduced rate se při stanovení výživného zohledňuje případné existence dětí žijících v domácnosti povinných. U basic rate v takovém případě bude výživné určováno dle počtu dětí

²⁰⁶ Child Support Agency: How is child maintenance worked out? London: Department for Work and Pensions, Published 18 February 2013, Last updated 8 January 2018, s. 17-25 dostupné na WWW: <https://www.gov.uk/government/publications/how-we-work-out-child-maintenance>

z příjmu po zdanění ve výši 89% (1 dítě), 86% (2 děti), 84% (3 a více dětí).²⁰⁷ U sazby reduced rate je systematika určení výživného složitější. U povinných zůstane zachována fixní část ve výši 7 liber, kterou musí hradit vždy. Z druhé části příjmu (ten, který přesahuje částku 100 liber a zároveň nedosahuje částky 200 liber) je celkem devět různých procentních sazeb závislých na počtu vyživovaných dětí a dětí žijících v domácnosti povinného.

Na výši výživného má vliv i čas, který dítě stráví s povinným, resp. počet nocí, které dítě stráví v jeho domácnosti. Pokud je počet nocí stejný či vyšší než 52, tzn. alespoň jedna noc za týden, sníží v tomto kontextu CMS na návrh povinného rodiče výši výživného. Pokud by tak dítě trávilo s povinným rodičem 52 až 103 nocí za rok, sníží se výživné o 1/7, v případě 104 až 155 nocí o 2/7, v případě 156 až 174 nocí o 3/7 a konečně o 50 % pro případy, kdy dítě stráví nejméně 175 nocí v roce u povinného rodiče.²⁰⁸ Uvedené se uplatní opět pouze v režimu basic rate a reduced rate. U sazby flat rate instituce CMS k počtu nocím strávených dítětem u povinného rodiče nepřihlédne.

Další okolností vedoucí ke snížení výživného jsou případné „speciální“ náklady povinného rodiče, které se pohybují ve výši 10 a více liber za týden, resp. 15 a více liber za týden u rodiče s příjmem vyšším než 200 liber. Odůvodněné výdaje musí povinný rodič prokázat. Konkrétně se může jednat o náklad vynaložený za účelem pravidelného kontaktu s dítětem (např. pokud pečující rodič s dítětem žije v jiném městě než povinný rodič).

CMS zohlední i splácení pohledávek, které povinnému rodiči vznikly před opuštěním společné domácnosti a jejichž účelem bylo zajištění potřeb rodiny. Totéž platí i pro úhradu hypotéky, avšak pouze v případě, kdy rodič pečující o dítě stále v domě s dítětem žije. Další položkou jsou náklady školného či internátu v případě, kdy tyto hradí povinný rodič pro své dítě.

V neposlední řadě může snížit výživné i skutečnost, že povinný rodič finančně podporuje dítě, které žije v jeho domácnosti a trpí zdravotním postižením

²⁰⁷ Child Support Agency: How is child maintenance worked out? London: Department for Work and Pensions, Published 18 February 2013, Last updated 8 January 2018, s. 14. dostupné na WWW: <https://www.gov.uk/government/publications/how-we-work-out-child-maintenance>

²⁰⁸ Child Support Agency: How is child maintenance worked out? London: Department for Work and Pensions, Published 18 February 2013, Last updated 8 January 2018, s. 27. dostupné na WWW: <https://www.gov.uk/government/publications/how-we-work-out-child-maintenance>

nebo dlouhodobou nemocí. V takovém případě CMS zohlední předmětné výdaje i při týdenních nákladech nižších než 10, popř. 15 liber týdně.

Povinný rodič má možnost za určitým účelem uhradit i částku nad rámec běžného výživného. Jedná se nejčastěji o úhrady splátek hypotéky nebo půjčky, která byla sjednána za účelem koupě či opravy domu, kde pečující rodič s dítětem žije. Dále se jedná o úhrady poplatků za plyn, vodu či elektřinu. Taková platba pak je započítána do výživného či jakýchkoli nedoplatků s výživou dítěte souvisejících.

9.6. Určení výše výživného u podnikajícího povinného rodiče

Při stanovení výživného u podnikajícího povinného rodiče se postupuje dle shora uvedené systematiky. Zjištění příjmu podnikatele, totožně jako v českém prostředí, působí v praxi řadu potíží. CMS zjišťuje hrubý příjem z daňového přiznání, popř. i dalších vyžádaných podkladů a z nich pak určí příslušnou hodnotu výživného. Základ, ze kterého bude určeno výživné, je možno snížit poukazem na nutné a odůvodněné výdaje k zajištění chodu podnikání. Do příjmu podnikatele nebude započítávána ani odběrateli uhrazená daň z přidané hodnoty.

V praxi běžně dochází ze strany povinných rodičů k zastírání příjmu či dokonce k odmítnutí poskytnout CMS jakékoliv údaje týkající se příjmu. V těchto případech je stanoveno výživné vynuceným rozhodnutím, tzv. default maintenance decision. Vynucená sazba výživného závisí na počtu vyživovaných osob. V případě jednoho dítěte činí 38 liber týdně, u dvou dětí 51 liber týdně a pro tři a více dětí 61 liber týdně. Nadto uvádím, že pokud v řízení o výživném vyjde najevo, že údaje poskytnuté povinným rodičem o svých příjmech a poměrech jsou nesprávné, může být takovému rodiči uložena pokuta až do výše 1.000 liber.

Rodič mající dítě ve své péči má možnost požádat CMS o přezkoumání výše výživného a to za předpokladu, že povinný disponuje majetkem vyšším než 65.000 liber či existuje podezření, že svůj příjem z podnikání uměle snižuje jeho zahrnutím do společnosti. V neposlední řadě může nastat i situace, kdy životní úroveň povinného rodiče naznačuje, že jeho příjmy jsou mnohem vyšší než ty, ze kterých bylo určováno výživné.

9.7. Opravné prostředky proti rozhodnutí CMS

Opravné prostředky (review and appeals) směřující proti rozhodnutí CMS o výživném jsou obsaženy v článku 16 a násl. CSA. Každý rodič tak disponuje právem na přezkum rozhodnutí. Před užitím opravných prostředků se může s rozhodnutím nespokojený rodič nejprve obrátit na úředníka, který o výživném rozhodoval s „neformální“ stížností. Tato stížnost se uplatní v případě, kdy rodič není spokojen s úrovní služeb poskytnutých ze strany CMS. Vyřízení stížnosti provede tzv. Complaints Resolution Team. Věc by měla být vyřízena neprodleně, nejdéle pak do 15ti dnů. V případě přetrvávající nespokojenosti rodiče je věc postoupena v rámci CMS oddělení nazvaného Complaints Review Team. Po obdržení zprávy ze strany CMS má rodič právo požádat o přezkum stížnosti úředníka nazvaného Independent case examiner. Konečně poslední možností nespokojeného rodiče je žádost k poslanci, zvoleného v obvodu rodiče, aby se k věci vyjádřil ombudsman.

Pokud je však rodič nespokojený s výši výživného, má možnost obrátit se s požadavkem na přezkum věci v rámci CMS, kdy řízení je nazýváno mandatory reconsideration. Rodič může o přezkum požádat telefonicky či písemně. Důležité však je, aby rodič detailně popsal, z jakých důvodů považuje určenou částku výživného za nesprávnou. Přezkum rozhodnutí pak provede jiný úředník než ten, který o výši výživného rozhodoval prvotně. Výsledkem řízení je změna rozhodnutí o výživném či potvrzení správnosti vydaného rozhodnutí.

V okamžiku, kdy je rodiči doručeno rozhodnutí přijaté v rámci mandatory reconsideration, má rodič možnost ve lhůtě jednoho měsíce podat odvolání proti rozhodnutí k soudní instanci - Child Support Appeal Tribunal (CSAT). Totožně jako v českém právu nemusí být strany právně zastoupeny. O věci pak bude rozhodovat tříčlenný senát složený ze soudce a dvou přísedících se zkušenostmi s výživným. Instituce CMS je v takovém případě povinna zaslat soudu veškeré relevantní informace o daném případě (appeal response). V případě, že CSAT vyhoví námitkám rodiče, CMS upraví v tomto kontextu výši výživného do jednoho týdne.

10. Závěr

V rámci své rigorózní práce jsem rozpracoval jednotlivá ustanovení právní úpravy výživného obsažená v občanském zákoníku o aktuální závěry soudní judikatury. Dále jsem se pokusil uplatnit poznatky z praxe a kriticky hodnotit danou problematiku spolu s návrhy de lege ferenda.

Konkrétně, v první části rigorózní práce, jsem se věnoval historickému exkurzu výživného v Československu a následně i v České republice. Původně jsem měl v plánu tuto oblast pojmout nikterak rozsáhle, pouze jako nutný úvod uvádějící čtenáře do dané problematiky. Při studiu příslušné literatury a dobové zákonné úpravy jsem však svůj náhled změnil. Bylo tomu z důvodu jisté nadčasovosti myšlenek zákonodárců minulé doby. Jsem si vědom, že kodex ABGB z roku 1811 obsahoval celou řadu dnes nemyslitelných ustanovení (nerovnost otce a matky či manželských a nemanželských dětí). Na druhou stranu již tehdy byly rozhodující pro určení výše výživného majetkové poměry povinného a odůvodněné potřeby oprávněného. Od roku 1916 pak bylo novelou do kodexu ABGB zakotveno, že právo na výživné se nepromlčuje a úkon dítěte směřující ke vzdání tohoto práva by byl úkonem právně neúčinným. Ohledně uplatnění práva, resp. dávek výživného byl proces u nezletilých dětí nesporný a zletilé děti uplatňovaly své nároky v řízeních sporných, čemuž je tak dodnes. Alimentační zákon z roku 1931 pak zavedl na tuto dobu přelomový právní institut - potencialitu příjmu. Na závěr k této části nemohu nezmínit novelu zákona o rodině provedenou zákonem č. 91/1998 Sb., která přenesla důkazní břemeno prokázání příjmu na povinného rodiče a taktéž zakotvila princip shodné životní úrovně rodiče a dítěte. V českých zemích tak byl v historickém kontextu vytvořen velmi kvalitní rodinně právní základ, na který navazuje i současný občanský zákoník a doufám, že v brzké době i zákon o zálohovaném výživném.

Přes shora uvedené je z obsahu textu seznatelné, že hlavní těžiště rigorózní práce je obsaženo až v následujících částech. Ta první se týká jednotlivých zákonných podmínek rozhodných pro určení konkrétní výše částky výživného. Předmětnou část jsem doplnil soudní judikaturou, kdy zachovaná právní kontinuita mezi zákonem o rodině a občanským zákoníkem umožňuje ve většině případů užití judikatury vzniklé i před datem 1.1.2014, tj. účinností občanského zákoníku.

Detailně jsem se zaměřil i na problematiku prokazování příjmu osob samostatně výdělečně činných, kdy tato činí často při určování výše výživného značné komplikace.

V následující části jsem rozpracoval hmotněprávní úpravu vyživovací povinnosti ve Velké Británii. Pokusil jsem se představit východiska, která jsou ve Velké Británii, tj. státu s angloamerickým právním systémem, rozhodující při určování výživného. Poukázal jsem na určité odlišnosti v komparaci s českou právní úpravou a detailně popsal skutečnost, že autoritativní institucí stanovující výživné není ve Velké Británii soud, ale instituce nazvaná Child Maintenance Service (se zachováním možnosti soudního přezkumu v rámci případného odvolání), v jejímž rámci působí specializovaní úředníci. Tito se s agendou výživného setkávají na denní bázi a jsou tak schopni z těchto zkušeností čerpat a odborně rozhodovat. Jistá výhoda tkví i v možnosti neformálního přístupu úředníka k povinnému a oprávněnému rodiči, což ve výsledku může vést ke kompromisnímu řešení případného sporu bez nežádoucích emocí. Na druhou stranu v České republice řeší rodinně právní problematiku taktéž specializované osoby - soudci opatrovnických soudů. Uvedený empatický přístup však často absentuje.

Další část byla věnována teauraci výživného, v jejímž rámci jsem poukázal na konkrétní řízení, ve kterém jsem zastupoval matku oprávněného, kdy věc byla ztížena skutečností, že na majetek povinného otce byl prohlášen konkurz. Jednalo se o velmi zajímavý případ, na kterém jsem se snažil poukázat na procesní instrumenty omezující riziko odklonu majetku v rámci souvislostí vyplývajících z insolvenčního zákona. Byť jsem s návrhem na teauraci výživného nebyl úspěšný, jsem stále přesvědčen, že mnou navrhované řešení bylo zcela v souladu s právními předpisy, tj. splňovalo požadavek vykonatelnosti.

Přínosnou shledávám i kapitolu zabývající se exekucním vymáháním výživného spolu s popisem a kritickým zhodnocením novel občanského zákoníku a zákona o zvláštních řízeních soudních, na základě kterých již mohou oprávnění požadovat k výživnému i příslušné úroky z prodlení.

Poslední „stěžejní“ část své práce jsem věnoval návrhu zákona o zálohovaném výživném. Přínos tohoto zákona by byl dle mého názoru zásadní. Byť není maximální částka zálohovaného výživného příliš vysoká, mnohým

neúplným rodinám by dokázala ulehčit často složitou životní situaci. V rámci komparace zahraničních právních úprav zálohovaného výživného jsem došel k závěru, že navrhovaný zákon je jedním z těch „lepších“, což tvrdím i přes jeho nesmyslné ustanovení obsahující diskvalifikaci oprávněných z nároku na poskytnutí zálohovaného výživného v případech, kdy bude v rámci exekučního řízení zjištěno, že povinný nedisponuje žádným majetkem. Zákon byl připraven a prosazován politickou reprezentací České strany sociálně demokratické. I přes velkou snahu nebyl přijat do voleb konaných v říjnu 2017. V současné době (leden 2018) je bohužel politické spektrum v poslanecké sněmovně natolik různorodé a nestabilní, že byl návrh zákona o zálohovaném výživném upozaděn. Nezbyvá než doufat, že po rozdělení míst ve vládě České republiky a v mnoha sněmovních výborech a komisích, najdou politici kapacitu i na potřebnější zákonodárné činnosti.

I přes tuto kritiku zastávám názor, že naše rodinně právní úprava má již od časů první republiky silné základy a i přes některé, v této práci uvedené nedostatky, je právní úprava vyživovací povinnosti, popř. i celého rodinného práva velmi kvalitní. Zásahu na tom má nejen moc zákonodárná, ale i soudní. V České republice je již takovým „evergreenem“ kritika pomalého a nepružného rozhodování soudů. Tato kritika je však dle mého názoru povětšinou lichá. Ze zveřejněných dat Ministerstva spravedlnosti ČR jednoznačně vyplývá, že se délka rozhodování v opatrovnických věcech postupně zkracuje.²⁰⁹ Dovolím si tvrdit, že za mnohaleté soudní spory nemohou v drtivé většině případů soudy, ale sami účastníci – rodiče svým přístupem. Tito si bohužel často neuvědomují, že svým zatvrzelým chováním neubližují jen bývalému partnerovi (což bývá primárním cílem), ale zejména dítěti, které celou situaci samozřejmě negativně vnímá. V rodinném právu pak více než v jiných právních odvětvích platí, že je lepší dnešní kompromisní dohoda než zítřejší soudní vítězství.

Kritice jisté zkosnatělosti české justice bych ve stručnosti oponoval např. snahou některých českých soudů řešit opatrovnickou agendu pomocí tzv. Cochemského modelu. Tento je založen na interaktivní a flexibilní spolupráci všech zúčastněných stran, tzn. soudců, právních zástupců rodičů, sociálních

²⁰⁹ Online reportáž České televize <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2183233-soudy-zrychlily-problemy-pretrvavaji-na-severu-cech>

pracovníků, odborných znalců či odborných poraden. Cílem je nalézt smírné a kompromisní řešení nastalé rodinné situace a to bez zbytečných negativních emocí. Největším průkopníkem v této oblasti je soudce Mgr. Vladimír Polák, který začal uplatňovat Cochemskou praxi v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně počínaje červnem 2016. V roce 2017 se přidal Okresní soud v Mostě a věřím, že v dohledné době budou takto postupovat i další soudy. Stále však bude platit, že i sebelepší systém či přístup soudů nezmůže nic v případech, kdy rodiče neprojeví alespoň elementární snahu nastalou situací řešit.

Byť ze shora uvedeného vyplývá, že jsem spíše zastáncem opatrovnických soudů, nemohu opomenout skutečnost, že soudy často stanovují povinným rodičům v obdobných případech naprosto odlišné částky výživného. Tento stav je samozřejmě nežádoucí a nezdá se, že by se ozývaly hlasy pro objektivizaci výživného.²¹⁰ V tomto kontextu bych stručně poukázal na výsledky studie Mgr. Grochové, kdy tato analyzovala celkem 336 případů stanovení (nebo zvýšení či snížení) výživného rozhodovaných okresními a krajskými soudy v letech 2001 – 2011.²¹¹ V rozsudcích soudů byl sledován příjem povinného rodiče, stanovené výživné, věk dítěte a počet vyživovacích povinností povinného rodiče. Z analytického zkoumání byla zjištěna pro soudy velmi nelichotivá skutečnost. V celkem 61 případech (více než 18%) soudy v odůvodnění rozsudku neuvedly, z jakého konkrétního příjmu povinného vycházely při určení výsledné částky výživného,²¹² což je dle mého názoru velmi závažné pochybení, které může v důsledku vést k nepřezkoumatelnosti rozsudku. I přes skutečnost, že byl zkoumán velmi malý vzorek rozsudků opatrovnických soudů, tento fakt nic nemění na tom, že předmětná pochybení nastala, když byla obsažena v téměř jedné pětině rozsudků.

²¹⁰ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Vyživovací povinnost po rekonstrukci. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-807-5020-239

²¹¹ Zařazena byla rozhodnutí následujících soudů: Okresní soud v Jičíně, Krajský soud v Hradci Králové, Obvodní soud pro Prahu 2, Okresní soud ve Znojmě, Okresní soud ve Zlíně, Okresní soud v Ústí nad Labem, Okresní soud v Hradci Králové, Okresní soud v Trutnově, Okresní soud v Jihlavě, Krajský soud v Brně –pobočka v Jihlavě, Okresní soud v Břeclavi, Krajský soud v Brně, Městský soud v Brně, Okresní soud Brno-venkov, Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou, Okresní soud v Prostějově, Okresní soud v Třebíči, Okresní soud v Kroměříži, Okresní soud v Blansku, Okresní soud v Příbrami, Krajský soud v Praze, Obvodní soud pro Prahu 10, Okresní soud v Nymburce, Okresní soud Praha-východ a Okresní soud v Mělníku.

²¹² GROCHOVÁ, Martina. Přiměřená výše výživného pro nezletilé dítě v rozhodovací praxi českých opatrovnických soudů. Čas na objektivizaci výživného? *Časopis pro právní vědu a praxi*. [Online]. 2015, č. 3 [cit. 2018-01-16]. ISSN 1805-2789 Dostupné na WWW: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5295>

Závěrem bych uvedl, že českou právní úpravu vyživovací povinnosti považuji, i přes některé nedostatky popsané v této práci, za zdařilou. Dále konstatuji, že i po účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., byla zachována právní kontinuita, což je důležité zejména pro použitelnost bohaté soudní rodinně právní judikatury, která právní úpravu s ohledem na potřeby praxe dotváří. Důležitá tak není pouze pozitivně právní úprava výživného, ale také individuální přístup soudů a zhodnocením všech skutkových okolností konkrétního případu.

Summary

The main aim of this doctoral thesis was the description of all aspects related to the legal regulation of maintenance of a child included in the Civil Code. The positive legal regulation in question was critically assessed and elaborated with contemporary conclusions of judicial decision practice of the courts together with practical knowledge.

The first part of the doctoral thesis was devoted to the historical excursus on the issues of maintenance in the Bohemian lands. The period legal regulation was very well elaborated and in many provisions also timeless already at its beginnings (the General Civil Code “ABGB” of 1811). Thus, when determining a particular amount of maintenance, the courts based their decisions on the property situation of the obligated parent and substantiated needs of the child already in the 19th century. At the beginning of the 20th century, another important legal principle consisting in the exemption of the right to maintenance from the statute of limitation and also the so-called potentiality of compulsory income (by Alimentation Act of 1931) were established. At the end of the 20th century, an amendment to the Family Act made by Act No. 91/1998 Coll. added the aspect of the same standard of living of the parent and the child. Last but not least, the burden of evidence was transferred to the obligated parent when the income is proved. The development of the legal regulation was finished for the time being by the enactment of Civil Code No. 89/2012 Coll.

The following part of the doctoral thesis deals already with the contemporary effective substantive regulation included in the Civil Code. Individual substantive presumptions for determining the maintenance (substantiated needs of the child, his/her property situation and creation of savings, requirement of the same living standard of the child and of the parent, abilities, possibilities and property situation of the obligated parent, personal care of the child, giving up a more advantageous job and taking unreasonable property risks by the obligated person or potentiality of the income of the obligated person) were elaborated with the respective judicial conclusions of the courts. The maintained continuity of the Family Act and of the Civil Code enabled to use in the majority of cases judicial decisions made also before the effectiveness of the Civil Code, i.e. before 1st January 2014.

The doctoral thesis is not restricted only to the Czech substantive regulation, but a part thereof is devoted also to the regulation of the duty to maintain in Great Britain. The purpose of this part was to enable to consider aspects, which are taken into consideration when maintenance is determined by the state in the Anglo-American legal system, with comparative reference to the differences from the Czech legal regulation. These consist for example in the fact that the authoritative institution determining maintenance is not a court in Great Britain, but an institution called the Child Maintenance Service (with maintaining the possibility of having the case reviewed by a court upon a possible appeal), in which specialized officers work. They deal with the maintenance agenda on a daily basis and so they are able to use this experience and decide in these matters in an expert way. A certain advantage consists also in the possibility of an informal attitude to the obligated and the entitled parent, which may lead consequently to a compromise solution of the matter without unnecessary emotions. On the other hand, the issues of Family Law are also dealt with by specialized persons – judges of guardianship courts – in the Czech Republic. However, the above-mentioned empathetic attitude is often absent although some courts have already used the principles of the Cochens model based just on the interactive and flexible cooperation of all participating parties.

The practical contribution of the doctoral thesis might be seen in the section devoted to the maintenance storing, in which the process of an attorney-at-law in the given matter of an obligated person, upon the property of whom bankruptcy was adjudicated, is described in detail with reference to possible problems of the proceedings in question.

The final part of the doctoral thesis focuses on the bill of the Maintenance Advance Payment Act, which might produce many positives in the Czech regulation of Family Law in my view. The enactment thereof might make the life of many single-parent families in a difficult financial situation at least partially easier. Although the Maintenance Advance Payment Act contains also a nonsensical provision on the disqualification of the entitled persons from the claim to the provision of advanced maintenance in cases when it is ascertained in the execution procedure that the obligated person disposes of no property, I assess the above-mentioned bill positively.

Thus, the doctoral thesis does not consist of the mere composition of the positively legal regulation. I can see the supposed contribution especially in references to plentiful judicial decisions, by means of which it is possible to react to problems occurring frequently in the practice in most cases. In my doctoral thesis I tried to mention also pieces of practical knowledge, which I got during my more than two-year apprenticeship of an attorney-at-law in a law office. In my view, the field of Family Law has an impact on the whole society. It is a “living” Law affecting lives of parents and their children to a large extent. For this reason, I did not confine only to legal knowledge, but I mentioned also certain social and ethical aspects relating to this field.

Thus, the doctoral thesis might be, especially with respect to its practical character, used not only by students of faculties of law or attorneys-at-law, e.g. when preparing motions to determine adequate maintenance in an argumentative way, but also by the lay public.

Resumé

Hlavním cílem této rigorózní práce byl popis veškerých aspektů souvisejících s právní úpravou výživného k dítěti obsaženou v občanském zákoníku. Předmětná pozitivní právní úprava byla kriticky zhodnocena a rozpracována o současné závěry soudní judikatury spolu s praktickými poznatky.

První část rigorózní práce byla věnována historickému exkurzu do problematiky výživného v českých zemích. Dobová právní úprava výživného byla již ve svých počátcích (kodex ABGB z roku 1811) velmi zdařilá a v mnoha ustanoveních i nadčasová. Již v 19. století tak soudy vycházely při určení konkrétní výše výživného z majetkových poměrů povinného rodiče a odůvodněných potřeb dítěte. Na počátku století dvacátého došlo k zakotvení dalších důležitých právních principů spočívajících v nepromlčitelnosti práva na výživné a taktéž tzv. potenciality příjmu povinného (alimentačním zákonem z roku 1931). Ke konci dvacátého století pak bylo novelou zákona o rodině provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. přidáno hledisko shodné životní úrovně rodiče a dítěte. V neposlední řadě též došlo k přenesení důkazního břemene při prokazování příjmu na povinného rodiče. Vývoj právní úpravy byl prozatím dokončen přijetím občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.

V následující části rigorózní práce je již upravena aktuální účinná hmotněprávní úprava obsažená v občanském zákoníku. Jednotlivé hmotněprávní předpoklady stanovení výživného (odůvodněné potřeby dítěte, jeho majetkové poměry a tvorba úspor, požadavek shodné životní úrovně dítěte a rodiče, schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče, osobní péče o dítě, vzdání se výhodnějšího zaměstnání a podstupování nepřiměřených majetkových rizik ze strany povinného či potencialita příjmu povinného) jsou rozpracovány s příslušnými judikatorními závěry soudů. Zachovaná kontinuita zákona o rodině a občanského zákoníku umožnila ve většině případů užití soudní judikatury vzniklé i před účinností občanského zákoníku, tj. před datem 1.1.2014.

Rigorózní práce není omezena pouze na českou hmotněprávní úpravu, ale část je věnována i právní úpravě vyživovací povinnosti ve Velké Británii. Účelem této části bylo umožnění jistého zamyšlení nad východisky zohledňovanými při určování výživného státem s angloamerickým právním systémem a to s komparačním poukazem na odlišnosti od české právní úpravy. Ty spočívají

například ve skutečnosti, že autoritativní institucí stanovující výživné není ve Velké Británii soud, ale instituce nazvaná Child Maintenance Service (se zachováním možnosti soudního přezkumu v rámci případného odvolání), v jejímž rámci působí specializovaní úředníci. Tito se s agendou výživného setkávají na denní bázi a jsou tak schopni z těchto zkušeností čerpat a odborně v těchto věcech rozhodovat. Jistá výhoda tkví i v možnosti neformálního přístupu úředníka k povinnému i oprávněnému rodiči, což ve výsledku může vést ke kompromisnímu řešení věci bez zbytečných emocí. Na druhou stranu v České republice řeší rodinně právní problematiku taktéž specializované osoby - soudci opatrovnických soudů. Uvedený empatický přístup však často absentuje, byť již některé soudy užívají principy Cochemského modelu založeného právě na interaktivní a flexibilní kooperaci všech zúčastněných stran.

Praktický přínos rigorózní práce lze spatřovat v oddílu věnovanému teauraci výživného, kde je detailně popsán postup advokáta v konkrétní věci povinného, na jehož majetek byl prohlášen konkurz a to i s poukazem na možné procesní problémy předmětného řízení. Totéž platí i pro kapitulu rigorózní práce zabývající se exekucí vymáháním výživného spolu s popisem a kritickým zhodnocením novel občanského zákoníku a zákona o zvláštních řízeních soudních, na základě kterých již mohou oprávnění požadovat k výživnému i příslušné úroky z prodlení.

Poslední část rigorózní práce je zaměřena na návrh zákona o zálohovaném výživném, který by mohl dle mého názoru přinést do české rodinně právní úpravy celou řadu pozitiv. Jeho přijetí by mohlo alespoň částečně ulehčit život mnohým neúplným rodinám nacházejícím se ve složité finanční situaci. Byť zákon o zálohovaném výživném obsahuje i nesmyslné ustanovení o diskvalifikaci oprávněných z nároku na poskytnutí zálohovaného výživného v případech, kdy bude v rámci exekučního řízení zjištěno, že povinný nedisponuje žádným majetkem, hodnotím navrhovanou úpravu kladně.

Rigorózní práce tak není tvořena pouhým soupisem pozitivně právní úpravy. Předpokládaný přínos vidím zejména v poukazech na bohatou soudní judikaturu, pomocí které lze ve většině případů reagovat na problémy, které se v praxi nezdá vyskytovat. V rámci své rigorózní práce jsem se pokusil uvést i praktické poznatky, které jsem získal při své více než dvouleté praxi advokátního

koncipienta v advokátní kanceláři. Oblast rodinného práva má dle mého názoru celospolečenský přesah. Jedná se o právo „živé“, ve velké míře ovlivňující život rodičů a jejich dětí. Z toho důvodu jsem se neomezil pouze na poznatky právní, ale též jsem zmínil i jisté sociální a etické aspekty s touto oblastí související.

Předmětná rigorózní práce by tak mohla být, zejména s ohledem na její praktičnost, využita nejen studenty právnických fakult či advokáty např. při argumentační přípravě návrhů na určení přiměřeného výživného, ale i laickou veřejností.

Seznam použité literatury

Monografie

HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol., *Občanský zákoník II - komentář, Rodinné právo*, 1. vyd., nakl. C. H. BECK, s. 398 ISBN 978-80-74-503-9.

NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost*. Praha: Linde, 1995, s.10, ISBN 80-85647-84-2

SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 124 ISBN 978-80-7478-513-9.

NOVÁ, H., VALEHRAH, K.: *Rodinné vztahy v soudní praxi*. Praha: Prospektrum, 1995, s.205 ISBN: 8-7175-30-1.

ELISCHER, David. In ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek II, (§ 655 až 975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 565 ISBN: 978-80-7478-369-2.

KNAPOVÁ, M., ŠVESTKA J.: *Občanské právo hmotné. Svazek III. Díl čtvrtý: Rodinné právo*. 3. doplněné a aktualizované vydání, Praha: Aspi , 2002. s.152.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s.26, ISBN 978-807-5020-239.

HENDRYCH, Dušan; BĚLINA, Miroslav; FIALA, Josef a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.

KASÍKOVÁ, Martina. *Exekuční řád: komentář*. 4. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-630-2.

ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej; JURÁŠ, Marek a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 210.

LOWE,Nigel; DOUGLAS, Gillian. *Bromley's Family Law*. Oxford: Oxford Univesrity Press, 2007, s. 929- 931.

BLACK, Jill, BRIDGE, Jane, BOND, Tina. *A practical approach to family law*. 6. vydání. London: Blackstone Press Limited, 2000, s. 276.

CRETNEY, Stephen, MASSON, Judith. *Principles of family law*. 6. vydání. London: Sweet & Maxwell, 1997, s. 502.

WELSTEAD, Mary. *Family Law*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 464.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné : Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011. 152 s. ISBN 978-80-87212-84-4.

KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., *České rodinné právo 3. vyd., přeprac. a doplněné*, vyd. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006. 400pp. ISBN 80-210-3974-4

KLABOUC, J.: *Manželství a rodina v minulosti*. 1. vyd., Praha: Orbis 1962, s. 163.

VOJÁČEK, L., SCHEILE, K., TAUCHEN, J., a kol. *Vývoj soukromého práva na území Českých zemí*. 1.díl. Brno: Masarykova univerzita, 2012, 536-537 s. ISBN 978-80-210-6006-7.

VESELÁ, R., SCHELLE K., HRUŠÁKOVÁ M., PADRNOS J., ŠTEFANCOVÁ D.: *Rodina a rodinné právo, historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 71-72, ISBN 80-86432-48-3.

MIČÁNEK, Jan. *Právní postavení nemanželských dětí v ČSR: podle práva platného v zemích českých a se zvláštním zřetelem k odchylným ustanovením na Slovensku*. Brno: Brněnské tiskárny, 1947, s. 200.

GERLICH, Karel. *Rozvod, rozluka, alimenty: předpisy upravující uzavření manželství, rozvod, rozluku, neplatnost manželství, právní poměry rozvedených a rozloučených manželů, výživné, osvojení a právní poměry dětí*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1934, s. 242.

VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005, s. 75. ISBN 80-86432-93-9.

KADLECOVÁ, M., SCHELLE, K., VESELÁ, R., VLČEK, E. *Dějiny českého soukromého práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2007, 148s. ISBN 978-80-7380-041-3.

ČEŠKA, Z., TICHOTOVÁ, Z.: *Československé rodinné právo*, 1. vydání. Praha: Panorama, 1985.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN: 978-80-7380-437-4

KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-476-6

Odborné články

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Co je a co není v zájmu dětí*. Rodinné listy. Praha: JUDr. Karel Havlíček, 2013, roč. 2, č. 5, s. 8-10. ISSN 1805-0824.

KORNEL, Martin. *Kam kráčíš vyživovací povinnosti k nezletilým dětem?* Právní rozhledy: Praha: C. H. Beck, 2011, roč. 2011, č. 3, s. 82-87, ISSN 1210-6410

KRÁLÍČKOVÁ, Z.: *Vyživovací povinnost rodičů k dětem*. Právo a rodina, 1999, č. 6, str. 6.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi*. Právní rádce. Praha: Economia a.s., 2014, roč. XXII, č. 7, s. 26-29. ISSN 1210-4817.

SCHINNENBURGOVÁ, Petra, CIDLINA, Václav. *K určování výše výživného*. Právní rozhledy, 2013, roč. 21, č. 7, s. 252.

JURČÍK, R.: *Institut výživného v historickém kontextu*. Právo a rodina, 2000, č. 12, str. 1.

LAUSCHMANN, Bohuslav. *Právní ochrana matky a dítěte*, Právník, 1923, roč. 62, s. 27.

HOBL, J. *Zánik vyživovací povinnosti k dítěti*. Soukromé právo, Wolters Kluwer ČR, a.s., ročník 5, číslo 11/2017, s 18

GROCHOVÁ, Martina. *Přiměřená výše výživného pro nezletilé dítě v rozhodovací praxi českých opatrovnických soudů. Čas na objektivizaci výživného?* Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2015, č. 3 [cit. 2018-01-16]. ISSN 1805-2789 Dostupné na : <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5295>

NOVÁ, Hana. *Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená*. Bulletin advokacie, 2008, roč. 2008, č. 1 - 2, s. 36.

KORNEL, Martin. *Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte*. Právní rozhledy : časopis pro všechna právní odvětví, Praha: C. H. Beck, 2013, roč. 21, č. 3, s. 88-93. ISSN 1210-6410.

SEDLÁČEK, Jaromír. *Rodinné právo*. Brno: Právník, 1934, s. 13.

DRESSLER, A., *K ideovým zásadám nového občanského práva*. Právník, 1949, roč. 88, str. 20

DOLEŽÍLEK, J.: *K možnostem rodiče – podnikatele plnit vyživovací povinnost k dítěti*, Právní rozhledy, č. 1, 1996, s. 42.

Rozsudek OS pro Prahu 5 ze dne 25. 9. 2006, sp. zn. 50 P 336/2006. In: Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2007, č. 5. ISSN 1210-6348.

KOTRADY, Pavel. *Pohled soudní praxe na některé otázky týkající se stanovení výše výživného*. Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 20.8.2015, Roč. 2015, č. 7-8, s. 53.

Rozhodnutí MS v Praze ze dne 10. 2. 1999, sp. zn. 39 Co 568/1998. Soudní rozhledy, č. 3, 2000, s. 76.

HOBL, J. *Aktuální problémy týkající se pohledávek na výživném na dítě*, Bulletin advokacie. Praha: Česká advokátní komora, 9.12.2016, Roč. 2016, č. 12, dostupný v <http://www.bulletin-advokacie.cz/aktualni-problemy-tykajici-se-pohledavek-na-vyzivnem-na-dite>

HRADSKÁ, Martina. Exekuce a výživné. *Komorní listy*. 2013, roč. 5, č. 3

Soudní judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 30.9.2014, sp.zn. II ÚS 2121/14

Nález Ústavního soudu ze dne 24.11.2009, sp. zn. II. ÚS 2155/09

Nález Ústavního soudu ze dne 7.4.2010, sp .zn. II ÚS 2623/09

Nález Ústavního soudu ze dne 13.3.2013, sp .zn. I ÚS 2306/12

Nález Ústavního soudu ze dne 10.6.2013, sp. zn. I. ÚS 4239/12

Nález Ústavního soudu ze dne 8.4.2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2015, sp. zn. I.ÚS 4004/14, (odstavec č. 28)

Nález Ústavního soudu ze dne 16.12.2015, sp.zn. IV. ÚS 650/15

Nález Ústavního soudu ze dne 7.3.2007, sp.zn. I. ÚS 527/06

Nález Ústavního soudu ze dne 1.2.2008, sp.zn. II. ÚS 1619/07

Nález Ústavního soudu ze dne 12.9.2006, sp.zn. I. ÚS 299/06

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1846/09

Nález Ústavního soudu ze dne 6.2.2008, sp. zn. IV. ÚS 1187/07

Nález Ústavního soudu ze dne 3.2.2000, sp. zn. III. ÚS 103/99

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 996/11

Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. I.ÚS 1012/15

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.3.2014, sp. zn. IV. ÚS 1247/13

Usnesení Ústavního soudu ze dne 20.5.2010, sp.zn. I. ÚS 1276/10 obsahující

Usnesení Ústavního soudu ze dne 31.8.2004, sp. zn. II. 150/04

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích sp.zn.

23 Co 583/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 20.8.1969, sp.zn. 8 Cz 23/69

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.1.2017, sp.zn. 21 Cdo 2929/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu sp.zn. NS 5 Cz 115/67, publikované pod
č. 115/67 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, sešit č. 10 z roku 1967

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18.8.2011, sp. zn. 6 Tdo 960/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.6.2016, sp.zn. 21 Cdo 3890/2015

Usnesení Nejvyššího soudu, ze dne 27.7.2016, sp. zn. 8 Tdo 842/2016

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.4.2014, sp.zn. 6 Tdo 925/2014

Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2016, sp.zn. Cpjn 204/2012

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 12. 1998, sp. zn. 18 Co 345/98

Rozsudek Městského soudu v Praze sp.zn. 39 Co 568/98

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 10.1.1968, sp. zn. 6 Co 676/1967

Rozsudek Krajského soudu v Praze, ze dne 19.5.2011, sp.zn. 28 Co 167/2011

Rozsudek Krajského soudu v Praze, sp.zn. 19 Co 169/2012

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 17.6.2004, sp. zn. 12 Co 17/2004

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 200/2011

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 13 Co 459/2012

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 14 Co 312/2009

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 13 Co 319/2009

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 315/2000

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 407/2010

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 13 Co 269/2014

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 14 Co 506/2013

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 14 Co 320/2011

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě sp.zn. 13 Co 459/2012

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26.10.2015, sp.zn. 18 Co
446/2015

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26.1.1996, sp. zn. 14 Co 755/95

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. 19 Co 386/2011

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 2. 2001, sp. zn. 22 Co 554/2000

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, sp.zn. 25 Co 461/2011

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, sp. zn. 5 Co 499/70, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66/1971

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 10 Co 652/03

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 4.5.2004, sp.zn. 10 Co 326/2004

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp.zn. 10 Co 289/03

Rozsudek Okresního soudu v Nymburku ze dne 2.5.1995, sp.zn. P 81/95

Rozsudek Okresního soudu Praha – východ ze 29.6.2012, sp.zn. 30 P 333/2009

Rozsudek Okresního soudu v Třebíči ze dne 22.10.2003, sp. zn. 6 Nc 168/99

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9, sp. zn. P 150/2003

Internetové a další zdroje

ŠTYGLEROVÁ Terezie, KAČEROVÁ Eva, Obrat v rozvodech, Český statistický úřad [online], [cit. 15.ledna 2018], dostupné na WWW:

<https://www.czso.cz/csu/czso/0b00225862>

ASPI-komentář [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR

PREININGEROVÁ KATEŘINA, Ústavní soud k otázce výživného pro rodiče s nadstandardním příjmem, ze dne [online] 15.4.2016 , [cit. 21.3.2017] dostupné na WWW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ustavni-soud-k-otazce-vyzivneho-pro-rodice-s-nadstandardnim-prijmem-101015.html>

Závěrečná zpráva RIA - návrh zákona o zálohovaném výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů. Dostupné na WWW:

https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail [cit. 9.12. 2017].

Programové prohlášení vlády České republiky. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2014 [cit. 2016-02- 24]. Dostupné na WWW:

http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezitedokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf. [cit. 9.12. 2017].

Prohlášení ministryně práce a sociálních věcí Michaely Marksové dostupné na WWW:

https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2017/03/2017_03_29_tz_navrh_zalohovane_vyzivne.pdf [cit. 9.12. 2017].

Důvodová zpráva k zákonu o zálohovaném výživném, str. 18 – dostupné na

WWW: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail [cit. 9.12. 2017].

Komparace úpravy zálohovaného výživného ve vybraných evropských státech [cit. 9.12. 2017]. Dostupné na WWW: https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=detail

Švýcarská právní úprava zálohovaného výživného - DE Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907, IT Codice civile svizzero del 10 dicembre 1907, FR Code civil suisse du 10 décembre 1907, RM Cudesch civil svizzer dals 10 da december 1907, v oficiálních jazycích a anglickém jazyce dostupné na: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19070042/index.html> [cit. 9.12. 2017].

Právní úprava zálohovaného výživného v Německé spolkové republice. V originálním znění dostupné na: <http://www.gesetze-iminternet.de/bgb/BJNR001950896.html#BJNR001950896BJNG014902377>

Vyjádření zlínského kraje k návrhu zákona o zálohovaném výživném, č.j. 16403/2017 [cit. 9.12. 2017]. – dostupné na https://apps.odok.cz/veklep-detail?p_p_id=material_WAR_odokkpl&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=3&material_WAR_odokkpl_pid=KORNAJZG667K&tab=remarks

Česká republika – Nejvyšší kontrolní úřad tisková zpráva, [cit. 9.12. 2017] dostupné na WWW: <https://www.nku.cz/cz/pro-media/tiskove-zpravy/ceske-dalnice-by-mohly-byt-az-o-petinu-levnejsi--jeden-jejich-kilometr-pritom-dosud-stal-416-milionu-korun-id4788/>

Rozhodnutí Komise ze dne 8. června 2009 o úmyslu Spojeného království přijmout nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (L 149/52)

Child maintenance in United Kingdom [cit. 9.1. 2018] dostupné na WWW: <https://www.gov.uk/child-maintenance>

Online připojení pro oprávněné a povinné rodiče v britském systému vyživovací povinností <https://childmaintenanceservice.direct.gov.uk/>

Online reportáž České televize

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2183233-soudy-zrychlily-problemy-pretrvavaji-na-severu-cech>

Child Support Agency: How is child maintenance worked out? London: Department for Work and Pensions, Published 18 February 2013, Last updated 8 January 2018, dostupné na WWW:

<https://www.gov.uk/government/publications/how-we-work-out-child-maintenance>

Sněmovní tisk č. 238/0, část č. 1/4, Návrh poslanců Zdeňka Ondráčka, Hany Aulické-Jírovcové, Markéty Wernerové, Kristýny Zelenkové a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů, dostupní v <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=238&CT1=0>

FETTER R., *Novela občanského zákoníku přináší právo na úroky z prodlení z dlužného výživného*, [online] 27.12.2016 , dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/novela-obcanskeho-zakoniku-prinasi-pravo-na-uroky-z-prodleni-z-dluzneho-vyzivneho-104511.html>

FETTER R., *Úroky z prodlení z dlužného výživného pro nezletilé děti od 30.9.2017 nově*, [online] 2.11.2017 , [cit. 17.1.2018] dostupné na WWW: <https://www.epravo.cz/top/clanky/uroky-z-prodleni-z-dluzneho-vyzivneho-pro-nezletile-deti-od-30-9-2017-nove-106597.html>

Hospodářská komora ČR – analýza aktuálních otázek výživného – dostupné <https://www.komora.cz/legislation/2717-analyza-aktualnich-otazek-vyzivneho-t-17-3-2017/>